

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Polun päässä: tavallista asumista

Nisula, Kaisa

2013 Laurea-ammattikorkeakoulu

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurilan Paikallisyksikkö

Polun päässä:
tavallista asumista

*"Koti on luonnonsuojelualue.
Siellä jokainen saa näyttää luontonsa."*
-Kari Hotakainen

Kaisa Nisula
Terveysten edistämisen
Koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2013

Kaisa Nisula

Polun päässä: tavallista asumista

Vuosi

2013

Sivumäärä

80

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Kiinteistöasakeyhtiö Y-Asuntojen toimintamalli sekä tutkimuksen kautta selvittää erityiskriteerien valittujen asukkaiden kokemuksia asumisesta, kodista ja yhteisöllisyydestä. Asunnoista 30 prosenttia vuokrataan erityiskriteerein asuntoa tarvitseville. Heidä ovat mm. asunnottomat, päihdekuntoutujat, maahanmuuttajat ja tukea tarvitsevat nuoret. Heidän joukossaan on ihmisiä, joiden on vaikea saada asuntoa muilta asuntomarkkinoilta pitkäaikaisasunnottomuuden tai vähävaraisuuden vuoksi. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää toimintaa asukkaiden kokemuksia hyödyntäen ja heidän ääntä kuulemalla.

Tutkimuskysymyksiä on kolme: minkälaisia kokemuksia asukkaalla on asumisesta ja mahdollisesta tuen tarpeesta Y-Asunnoissa, ilmeneekö asumisessa yhteisöllisyys ja asukasdemokratia sekä mitä kehittämiskohtia asukkaiden näkemyksen mukaan Y-Asuntoihin liittyy. Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena, hyödyntäen tapaustutkimuksellista otetta. Tutkimusaineisto kerättiin asukkaille tehdyllä teemahaastattelulla. Haastatteluihin osallistui kymmenen Y-Asunnoissa asuvaa asukasta. Tutkimusaineisto on analysoitu aineistolähtöisesti sisällönanalyysillä. Pääaineisto tutkimuksessa on asukkaiden haastattelut, muina tiedonhankintamenetelminä on käytetty Y-Asunnoista vuosien aikana kertyneitä tilastotietoja vuokranmaksusta, häiriöistä ja hädöistä.

Tutkimustuloksissa erityiskriteerein valittujen asukkaiden vastauksissa korostui kodin tärkeys. Kodin merkitystä peilattiin aikaisempiin asumiskokemuksiin ja asunnottomuuteen. Tutkimuksessa haastateltavien asumiseen saatavana tukena näyttäytyi ainoastaan taloudellinen tuki, Kelan maksama asumistuki. Tulos tukee osaltaan Y-Asuntojen toimintamallia, jossa asuminen on tavallista vuokra-asumista. Haastatellut asukkaat kuvaavat asumisessa yhteisöllisyyden rakentumisen lähtevän naapureiden tunnistamisesta ja kiinnostuksesta yhteisiin talon asioihin. Asukasdemokratian toteuttaminen koettiin tärkeänä väylänä vaikuttaa talon asioihin, mutta toisaalta turhan virallisena ja jäykkänä toimintamallina. Asukkaat toivoivat taloon pienimuotoista, omasta kiinnostuksesta ja osaamisesta lähtevää yhteistoimintaa. Y-Asuntojen tilastojen valossa erityiskriteerein valittujen asukkaiden tulokset asumisen onnistumisesta olivat positiivisia. Tieto voisi kannustaa muitakin vuokranantajia asuttamaan sellaisia asukkaita, joilla on luottohäiriömerkintöjä ja taustalla mahdollisesti vuokravelkaa aikaisemmasta asumisesta sekä asukkaita, joilla on mahdollisesti tuen tarvetta ja tukitaho mukana turvaamassa asumisen onnistumista.

Asukkaiden vastauksista Y-Asuntojen kehittämiskohteiksi oli löydettävissä omaan huoneistoon, kiinteistöön ja pihaan liittyvät korjaustarpeet ja varustustason parantaminen. Toisena kehittämiskokonaisuutena oli asukastoiminnan monipuolistuminen ja asukkaiden aktiivisuuden mahdollistaminen sekä asukastilojen laajempi hyödyntäminen. Tiedottamisen lisääminen sekä uusien väylien löytäminen tiedottamiselle koettiin myös tärkeäksi kehittämiskohteeksi.

Avainsanat: asuminen, asukkaan asiantuntijuus, koti, yhteisöllisyys

Kaisa Nisula

At the end of the pathway: normal housing

Year	2013	Pages	80
------	------	-------	----

The target of the thesis was to describe the model of Real Estate Company Y-Asunnot and to study how the tenants who are selected by special criteria experience their living, home and the community. 30 % of the housing stock in Y-Asunnot is let by special criteria for people in need for housing. These groups include e.g. homeless people, people recovering from addiction problems, immigrants and young people in need of support. Among them are people who face difficulties in getting a home in the housing market because of long-term homelessness or lack of means. The goal of the thesis was to gather information for developing the activities by making use of the experiences of the tenants and by listening to their voice.

The study consists of three questions: what kind of experiences the residents have in living in Y-Asunnot and have they possibly met with support needs, does the community and residents' democracy have any role in living there and what kind of development needs the tenants see in the real estate company. The study is a qualitative research based on case study method. The research material was collected by theme interviews to the residents. Ten tenants living in Y-Asunnot were interviewed. The material was analyzed by content analysis. The main source of information is the interviews of the tenants. Other sources are statistics gathered by the years in Y-Asunnot on payment of rents, disturbance and evictions.

In research results the answers of tenants selected by special criteria emphasize the importance of having a home. The meaning of home was reflected on previous experiences in housing and homelessness. The support to the people interviewed in the research appeared only as financial support, housing allowance paid by Kela, the Finnish Social Insurance Institution. This result backs up the operational model in Y-Asunnot, where living is normal rental housing. The tenants interviewed describe that community feeling in living starts from recognizing neighbors and sharing a common interest in the matters of the housing company. Residents' democracy was regarded as an important way to influence common matters in the house but it was also seen as an unnecessary formal and stiff way of action. The tenants hoped for small-scale cooperation based on the interests and skills of their own. According to the statistics by Y-Asunnot the results on how the tenants selected by special criteria succeeded in their living were positive. This ought to encourage also other landlords to house tenants whose credit ratings are bad and who possibly have unpaid rents to their former landlord. Also people with support needs and support services arranged to secure successful living can be good tenants.

As development targets in Y-Asunnot three groups of needs can be identified in the tenants' answers. The first category includes needs to renovate the flat, the premises and the yard and to improve the standard of equipment. The second group was diversification of residents' activities and enabling the active involvement of the tenants as well as better use of common club rooms. Better reporting and finding new means of communication we also regarded as important development targets.

Key Words: housing, expertise of the resident, home, community

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Tutkimuksen taustaa	9
2.1	Asunnottomuus	9
2.2	Koti	10
2.3	Asuminen	12
2.4	Asuinalue	13
2.5	Yhteisön merkitys	15
2.6	Asukkaan asiantuntijuus kehittämisessä	18
3	Tutkimuskysymykset.....	21
4	Y-Asuntojen toimintamallin kuvaaminen	21
4.1	Y-Säätiö	21
4.2	Y-Asunnot.....	22
4.2.1	Asukasvalinta.....	24
4.2.2	Asumisen tukitoiminta.....	26
4.2.3	Sosiaalinen isännöinti ja asumisneuvonta.....	26
4.2.4	Asukasdemokratia	29
4.2.5	Yhteistyö.....	30
5	Laadullinen tapaustutkimus	31
5.1	Tapaustutkimus.....	31
5.2	Teemahaastattelu.....	32
5.3	Aineisto	33
5.4	Aineiston analysointi.....	36
6	Tutkimustulokset.....	38
6.1	Asuminen	38
6.2	Koti	41
6.3	Tuki	43
6.4	Yhteisöllisyys.....	46
7	Asumisen tiedonhankintamenetelmänä Y-Asuntojen tiedostot	50
8	Pohdinta	52
9	Asukkaiden kehittämisnäkemykset.....	59
10	Johtopäätelmät kiteytettynä	63
11	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	65
	Lähteet	68
	Taulukot	75
	Kuvat.....	73
	Kuviot.....	74

Liite 1 Tutkimuslupa-anomus	76
Liite 2 Saatekirje haastatteluun osallistuville	78
Liite 3 Haastattelurunko	79
Liite 4 Lupa haastattelun nauhoittamiseen	80

1 Johdanto

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Kiinteistöasakeyhtiö Y-Asuntojen toimintamalli sekä tutkimuksen kautta selvittää erityiskriteerien valittujen asukkaiden kokemuksia asunnon saannista, asumisesta ja yhteisöllisyydestä. Yhdeksän toimintavuoden aikana Y-Asuntojen toimintamalli on muotoutunut omanlaisekseen. Nyt tavoitteena on kehittää toimintaa asukkaiden kokemuksia hyödyntäen ja heidän ääntä kuulemalla. Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena, hyödyntäen tapaustutkimuksellista otetta. Tapaustutkimus on kehittämissuhteen soveltuva lähestymistapa haluttaessa ymmärtää kehittämisen kohdetta ja tuottaa tutkimuksen keinoin kehittämisehdotuksia. Tutkimusaineisto kerättiin asukkaille tehdyllä teema-haastattelulla. Tutkimusaineisto on analysoitu aineistolähtöisesti sisällönanalyysillä. Pääaineisto tutkimuksessa on asukkaiden haastattelut, muina tiedonhankintamenetelminä on käytetty Y-Asunnoista vuosien aikana kertyneitä tilastotietoja häiriöistä, hädöistä ja vuokramaksusta.

Opinnäytetyön alkuosassa käsittelen asumista, yhteisöllisyyttä ja asukkaan tarjoamaa asiantuntijuutta sekä kuvaan Y-Asuntojen toimintamallin. Tämän jälkeen esittelen tutkimuskysymykset, selvitän tutkimusprosessin etenemisen sekä aineiston analyysia. Tutkimustulokset ja pohdinta sekä asukkaiden esiin nostamat kehittämisehdotukset ja johtopäätökset seuraavat omina kokonaisuuksinaan aineiston analyysia.

Y-Asuntojen toimintamallin kuvaaminen ja asukkaiden tuoman kokemuksen hyödyntäminen kytkeytyvät tiiviisti omaan asukassihteerin työhöni. Opinnäytetyön kautta olen saanut tärkeää lisätietoa erityiskriteerein valittujen asukkaiden omista kokemuksista asumiseen ja Y-Asuntojen toiminnan kehittämiseen liittyen. Tulevaisuuden toive on käytössä olevan työnteon laajeneminen ja Y-Asuntojen asuntomäärän kasvaminen. Uusia kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja tulisi rakentaa nykyistä enemmän ja Y-Asuntojen toimintamalli on osoittautunut toimivaksi.

Hallitusohjelmaan perustuvan valtioneuvoston asuntopoliittisen toimenpideohjelman vuosille 2012-2015 mukaan on turvattava sosiaalisesti ja alueellisesti tasapainoiset asuntomarkkinat, kiinnitettävä huomiota asumisen laatuun sekä turvattava erityisryhmien asumistarpeita. Pienituloisten asunnonsaantia on parannettava lisäämällä kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuutta sekä lisäämällä asunto- ja sosiaalitoimen yhteistyötä hallitusohjelman keskeisten tavoitteiden, köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseksi. (Ympäristöministe-

riö 2012: 7-8.) Asunto- ja viestintäministeri Kiurun (2012) mukaan kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tuotanto on kriittisessä tilassa, asunnottomuusohjelman toteutumisen edellytys on myös riittävä tavallisten vuokra-asuntojen rakentaminen.

Hallitusohjelman mukaisesti pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma (PAAVO II) jatkuu vuosina 2012 - 2015. Ohjelman toteuttamiseen tarvittavien investointien ja tukipalveluiden rahoitus varmistetaan yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden, Raha-automaattiyhdistyksen ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n kanssa. Hallitusohjelmassa erityisryhmien asunto-olojen parantaminen varmistetaan siten, että investointiavustuksen osuus säilytetään vuosille 2012 - 2015 vähintään nykyisellä 110 miljoonan vuositasolla. ARA varaa enintään 15 miljoonaa euroa vuodessa pitkäaikaisasunnottomien asuntojen uudistuotantoa, hankintaa ja perusparantamista varten. (ARA selvitys 1/2013.)

Asunnottomuus on osa huono-osaisuuden kasautumista. Asunnottomuuden taustatekijöistä elämänhallinnan puute näyttäytyy suuressa roolissa. PAAVO II- ohjelmassa tärkeänä pidetään riittävän tuen tarjoamista; jalkautuvaa tukea yksittäisiin asuntoihin, hajasijoitettuja tukiasuntoja sekä asumisneuvontaa. Asumisneuvonta erityisesti on nostettu esille PAAVO II - ohjelmassa. ARA myöntää valtion asuntorahaston varoista 20 prosentin avustuksen asumisneuvonnan kustannuksiin. Tavoitteena on vakiinnuttaa asumisneuvonnan malli vuoteen 2015 mennessä. Yksi keino asumisneuvonnan varmistamiseksi voisi olla sen aseman vahvistaminen lainsäädännöllä. (Nyyssölä 2012). Y-Asunnoissa toteutetaan hajautettua erityisasumista ja asumisneuvontaa, joten Y-Asunnot toteuttavat vahvasti PAAVO II ohjelman mukaista toimintaa.

Kevään 2013 aikana on mediassa uutisoitu pääkaupunkiseudun kuntien käyttävän suuria summia rahaa asunnottomien, varsinkin perheellisten ihmisten tilapäisasumiseen. Kriisimajoitukseen ohjataan asunnottomia, joista monella on vuokratilasta johtuva merkintä luottotiedoissa. Luottohäiriömerkinnät edelliselle vuokranantajalle estävät asunnonhakijoilta pääsyn kaupungin vuokra-asuntoihin. Helsingin Sanomat uutisoi 20.3.2013 Helsingin käyttäneen viime vuonna 6,4 miljoonaa euroa tilapäiseen kriisimajoitukseen. Tilapäisasumiseen käytetty summa Helsingissä oli edellisestä vuodesta noussut lähes kahdella miljoonalla eurolla. Suuri osa tilapäisasumisesta hankitaan yksityiseltä majoitusyritykseltä, jonka viikkovuokrat ovat huomattavat. (Palttala 2013.) Opinnäytetyössäni haastatelluista kymmenestä asukkaasta kuuden aikaisempi asuminen oli päätynyt häätöön maksamattomien vuokrien vuoksi. Y-Asuntojen tilastojen valossa erityiskriteerein valittujen asukkaiden tulokset asumisen onnistumisesta olivat positiivisia. Vuokratilastien osuus oli heillä pienempi kuin aravakriteerein valituilla asukkailla. Y-Asuntojen toimintamallin pitäisi kannustaa muitakin vuokranantajia asuttamaan sellaisia asukkaita, joilla on luottohäiriömerkintöjä.

2 Tutkimuksen taustaa

2.1 Asunnottomuus

Perustuslain 19§ ensimmäisessä momentissa kuvataan henkilön subjektiivinen oikeus huolenpitoon, tähän kuuluu myös oikeus asumiseen, mikäli henki tai terveys on vaarassa ilman järjestettyä asumista. Helenelundin (2011) mielestä subjektiivinen oikeus pitää avata tarkemmin sekä määritellä mikä on se henkilöpiiri, joka on oikeutettu tällaiseen asumiseen sekä minkä tasoista asumisen tulisi olla. Perustuslain 19§ 4. momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon sekä tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Euroopan sosiaalisen peruskirjan 31. artiklan mukaan jokaisella on oikeus asuntoon. Helenelundin (2011) mukaan ihmisoikeusjärjestelmän edellyttämät tulkinnat eivät ole riittävässä määrin vaikuttaneet kansallisiin tulkintoihin koskien oikeutta asuntoon.

Euroopan asunnottomuustoimijoiden kattojärjestö FEANTSA (the European Federation of National Organisations working with the Homeless) on kehittänyt asunnottomuuden muotojen ETHOS-luokittelun. Luokittelun mukaan asunto voidaan jakaa tilalliseen, sosiaaliseen ja lailliseen osa-alueeseen. Näillä osa-alueilla esiintyvät puutteet määrittelevät asunnottomuuden muodon. Tilallinen osa-alue tarkoittaa maan laatusuosituksen mukaista asuntoa, johon asukkaalla on yksinoikeus. Sosiaalinen osa-alue määrittää asukkaan mahdollisuutta yksityisyyteen ja sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen. Laillinen osa-alue kuvaa asumisoikeuden laillisia perusteita. Eri osa-alueiden pohjalta rakentuvat asunnottomuuden perusmuodot, joita ovat katusunnottomuus, asunnottomuus, asunnottomuusuhan alaisuus sekä puutteelliset asumisolosuhteet. (FEANTSA 2012.)

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, ARA, kerää vuosittain marraskuussa kunnilta tiedot asunnottomina olleiden määrästä. Asunnottomina oli 2012 marraskuussa 7 850 yksinäistä henkilöä ja 450 perhettä. Asunnottomuus on keskittynyt pääkaupunkiseudulle. Asunnottomista yli puolet on helsinkiläisiä. Helsingissä vailla vakinaista asuntoa oli 4 100 yksinäistä henkilöä ja 300 perhettä. Helsingissä yksinäisten asunnottomien määrä kasvoi edellisestä vuodesta hieman yli 20 % ja asunnottomien perheiden määrä yli 35 %. Vuonna 2012 yksinäisistä asunnottomista hieman yli kolmannes oli pitkäaikaisasunnottomia. ARA määrittelee pitkäaikaisasunnottomaksi henkilön, jonka asunnottomuus on pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä sosiaalisten tai terveydellisten syiden vuoksi yli vuoden mittaiseksi tai asunnottomuutta on esiintynyt toistuvasti viimeisen kolmen vuoden aikana. Tavalliset asumisratkaisut eivät pitkäaikaisasunnottomien kohdalla useinkaan toimi, he tarvitsevat tukea ja erilaisia tukipalveluja asumisessaan. (Ara selvitys 1/2013.)

Asunnottomuuden taustalla on erilaisia syitä. Asunnottomuuden syyt voidaan karkeasti jakaa kolmeen ryhmään: rakenteellisiin syihin, sosiaalisiin tekijöihin sekä yksilöllisiin syihin. Rakenteellisia syitä asunnottomuuteen ovat halpojen vuokra-asuntojen puute ja korkeat asumiskustannukset. Kova kilpailu asunnoista heikentää entisestään niiden henkilöiden asunnon saantia, joiden taloudellinen tilanne, kyvyt ja voimavarat ovat lähtökohtaisesti muita heikommat. Asunnottomuutta aiheuttavia sosiaalisia tekijöitä ovat esimerkiksi henkilön ystäväpiiri, perhe tai etninen tausta ja erilaiset alakulttuurit. Asunnottomuutta aiheuttavia yksilöllisiä syitä ovat esimerkiksi henkilön vaikea elämänhistoria tai hankala elämäntilanne, päihde- tai mielenterveysongelmat sekä vankila ja laitostausta. (Avramov 1999:6-9.) Varsinkin asunnottomuuden pitkittyessä, on taustalla usein psykososiaalista problematiikkaa, tämän vuoksi pitkäaikaisasunnottomuuteen päätyneet ovat usein asumisen tukipalveluiden tarpeessa (Erkkilä 2010:273).

Elämänhallinnan vaikeudet, kuten vuokranmaksuvaikeudet ja asumishäiriöt johtavat helposti asunnottomuuden uusiutumiseen. On tärkeää vaikuttaa asunnottomuuden taustalla oleviin syihin; tarjoamalla riittävää asumisen tukea, huolehtimalla palveluiden saatavuudesta sekä tekemällä monialaista yhteistyötä asumiseen ja tukipalveluihin liittyen. (Erkkilä 2010:274). Juntton (2008) mukaan asunnottomatkin erilaistuvat, tarviten omista tarpeista lähteviä räätälöityjä palveluja. Tulevaisuudessa asuntopolitiikka, kuten sosiaalipolitiikka yleensäkin, ei keskity vain tulonsiirtoihin vaan yksilöllisempien tukipalveluiden tarjoamiseen.

Ehdottoman tärkeää on kyetä tarjoamaan asuntoja myös niille asunnottomille, joille suurin ongelma on asunnon puuttuminen. Uusia vuokra-asuntoja tulee rakentaa sekä jo olemassa olevasta asuntokannasta pitäisi pystyä ohjaamaan enemmän asuntoja asunnottomille. Tukiasunnoissa asuville tulee luoda väylä tavallisille asuntomarkkinoille. Tämä on tärkeää myös siksi, että tukiasumisen piiriin pääsisivät ne, jotka tukea tarvitsevat ja itsenäiseen asumiseen kykenevät pääsisivät eteenpäin.

2.2 Koti

Viime vuosiin saakka kodin kuvaaminen ja määrittely on ollut melko vähäistä suomalaisessa ja kansainvälisessä tutkimuksessa. Näyttää siltä, että koti tutkimuskohteena on nousussa niin suomalaisessa kuin kansainvälisessäkin tutkimuksessa. Perheen ja asumisen rinnalla on alettu tutkia kotia ja sen paikkaa arjessa. Kodin ymmärtäminen auttaa ymmärtämään kokemuksellisen hyvinvoinnin merkitystä yhteiskunnassa sekä yksilöiden ja perheiden elämässä. (Suikkanen 2010: 9) Kotia on tutkittu vähän, mutta kodittomuudesta on melko paljon hyviä tutkimuksia. Useissa tutkimuksissa käsitellään kodittomuutta kodittomien ihmisten kokemuksina tai kotia korvaavien paikkojen kuten asuntoloiden, hoitolaitosten tai koulukotien kautta.

Se, miten ihminen määrittelee kodin, riippuu eletystä yhteiskuntahistoriallisesta ajasta, kulttuurisista asumismalleista, ihmisen omasta elämänsä vaiheesta ja aikaisemmista asumisen kokemuksista. Instituutiona koti ei ole muuttumaton, vaan se tehdään elämänsä aikana useita kertoja erilaisiin ympäristöihin, erilaisten sosiokulttuuristen ehtojen alaisena se myös rakentuu elämänsä vaiheen mukaan myös eri aineksista. (Vilkko 2010:233.)

Kodin tulisi olla turvapaikka, jossa ihmisen perustarpeet tyydytetään. Asunnolla tarkoitetaan fyysistä tilaa, jonka voi omistaa tai vuokrata, kun koti puolestaan perustetaan tai luodaan. Koti on eletty ja koettu tila. Koti ymmärretään tunteeseen perustuvana suhteena asukkaan ja asuinpaikan välillä. (Granfelt 1998: 47-48, 103.) Koti on yksityinen paikka, jonka tulisi mahdollistaa jokaiselle asukkaalle turvallinen suojapaikka ulkoisen maailman vaatimuksilta. Turvallisuuden lisäksi kodista voi ammentaa voimaa jaksakseen arjen aherruksessa. Kodin luoma turva edesauttaa ihmisen henkistä hyvinvointia. (Suikkanen 2010: 76.)

Koti määritellään oman elämän ja elämänsä kokemusten kautta. Ihmisen muuttaessa uuteen asuntoon ei siitä muodostu kotia hetkessä, joskus ei koskaan. Mielletään, että kotiympäristö on tuttu asukkaalle. Näkymät ikkunasta, oma pihapiiri tai kaupunginosa voivat olla tärkeä osa kodiksi kokemista. Asunnon valinta ja arvostus sekä viihtyminen tietyllä asuinalueella ovat subjektiivisia kokemuksia. (Saikkonen 2008: 112-113.) Anni Vilkko lainaa Graham D. Rowlesia, jonka mukaan asunnon ja kodin eroa tulisi selkeyttää, jotta ymmärrettäisiin paitsi toiminnallisen elämän näkökulma myös paikkaan kiinnittymistä ja kiintymistä sekä näiden varaan rakentuvaa kodin tuntua. Asuminen ilmaisee ihmisen sijainnin, koti taas eksistentiaalisen olemisen tilan. (Vilkko 2010: 217.)

Autonen- Vaaraniemen (2009:81- 82) väitöstudiumuksessa eronneiden miesten kodeista ja kotikäytänteistä nousi esille miesten antamat mentaalisuuteen, tilallisuuteen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvät kodin merkitykset. Kodin mentaalinen ulottuvuus tarkoittaa ihmisen sisäistä maailmaa ja mielentilaa. Kokeakseen asunnon tai tilan kodiksi, se täytyy tunteen tasolla ottaa haltuun, paikan on tunnettava kodilta. Paikkaan kiinnittyminen muodostuu tunteiden, muistojen, aistimusten ja mielikuvien avulla. Kodin fyysinen paikka ja elinympäristö muodostavat kodin tilallisuuden merkityksen, tämä merkitsee sitä, että tila täytyy elää ja tehdä omaksi kodiksi. Sosiaalisiin suhteisiin liittyvät kodin merkitykset nousivat tutkimuksessa voimakkaasti esille, koti syntyy ihmisistä ja heidän vuorovaikutuksesta.

Aino Mannisen sosiologian pro gradu tutkielmassa käsiteltiin nuoreten naisten kirjoituksia kodista. Nuorten naisten puheet kodittomuudesta eivät tarkoittaneet asunnottomuutta, vaan liittyivät asuinolosuhteisiin, jotka voivat olla epävihtyisät ja epävarmat. Kotiutuminen vaatii aikaa, eikä sopeutuminen tapahdu hetkessä. Kodittomuuden tunne voi olla väliaikainen tilanne muutoksen ja sopeutumisen ollessa kesken. Kodittomuus esiintyi tutkimuksessa muka-

na olleilla nuorilla naisilla väliaikaisuutta kuvaavana elämänvaiheen tilana. (Manninen 2010: 200-211). Jokisen (2005:28) mukaan kodintuntu ja arjen rutiinit syntyvät ajan ja tilan muokkaamisena. Hänen mukaansa historiaa tutkimilla voidaan nähdä, että kodintuntu on keskiluokkainen ja valkoihoinen metafora turvallisuudelle.

On hyvä huomioida, että asunnottomuuden poistamiseksi tehtävät toimenpiteet voivat paradoksaalisesti tuottaa kodittomuutta, jos tulevien asukkaiden kulttuuriin ja elämäntapaan liittyvät kysymykset ohitetaan (Kopomaa 2003:14). Kodittomuus voi ilmetä ajelehtimisena ja kuulumattomuutena, joskus kodin löytyminen merkitsee sisäisen kodin löytymistä, eheytymistä (Granfelt 1998: 105-106). Kirjallisuudessa ja puheissa kodittomuus rinnastetaan usein asunnottomuuteen. Riitta Granfeltin (2003: 157) mukaan ”Kodittomuus ymmärretään yleensä subjektiiviseen hyvinvointiin liittyväksi, asunnottomuutta yleisemmäksi ja kokemuksellisemmäksi käsitteeksi”.

2.3 Asuminen

Asuntoa koskeissa keskusteluissa on viime vuosina painottunut yksilöllisyys ja elämäntyyli, jotka näyttäytyvät asukkaan itsensä toteuttamisessa asumisvalinnoissa. Hitaasti muuttuva elämäntapa muuttuu elämäntyyliksi. Materiaaliseen minään liittyy se mitä ihminen voi ajatella kuuluvan omakseen, kuten oma keho, tavarat, perhe ja läheiset sekä asunto. Asumisessa tähän liittyy asukkaan tekemät valinnat, itsenäisyys ja omaksi kokeminen. Asukas haluaa hallita asumistaan ja muuttaa asuntoa oman näköisekseen. (Juntto 2010: 33-34).

Asumisvalinnoissa asukas toivoo löytävänsä omannäköisen asunnon sellaiselta alueelta, joka sopii yhteen hänen arkensa ja elämäntilanteensa kanssa. Todellisuudessa vapaita asumisen ja asuinympäristön valintoja rajoittavat monet realiteetit, kuten taloudelliset tekijät ja toiveiden toteuttamisessa joudutaan päätymään kompromisseihin. Kuitenkin mitä paremmin asukkaan toiveet toteutuvat sitä paremmaksi hän kokee oman elämänlaatunsa, hyvinvointinsa ja terveytensä. (Kyttä, Pakkasalo & Vaattovaara 2010:91-93.)

Asukkaiden asumisvalintojen erilaistumista voidaan pitää yhtenä tämän hetken asuntopoliittisena ilmiönä. Kasvavaa eriytymistä on perusteltu mm ihmisten lisääntyneellä yksilöllistymisellä ja elämäntapojen erilaistumisella. Asuinalueiden tietynlaiset ominaisuudet houkuttelevat tietynlaisia asukkaita kyseiselle alueelle. Alueen asukkaiden elämäntyyli saattavat vaihdella, mutta niistä löytyy joitakin yhteisiä piirteitä kuten samantyyppistä kulutuskäyttäytymistä. Tulevaisuudessa ehkä enenevässä määrin asuinalueet profiloituvat ja niillä on omanlaisensa ”brändi”, joka vetää puoleensa siihen sopivia asukkaita. Asumisvalintojen erilaistumiskehityksen empiirinen tutkimusnäyttö on vähäistä. Tutkimuksissa on havaittu, että eri väestöryhmien asumistoiveet ovat hyvinkin yhdenmukaisia. Vahvaa empiiristä näyttöä on yhden hengen asun-

tokuntien kasvusta, asumisen eriarvoistumisesta sekä ei-toivottavasta alueellisesta erilaistumisesta eli segregaatian lisääntymisestä. (Kyttä, Pahkasalo & Vaattovaara 2010:91-93.)

Viime vuosikymmeninä Suomessa asuntojen hallintamuotoja ovat sävyttäneet nopeat suunnan vaihdot ja muutokset. Vuokra-asuntojen kysyntä on kasvanut talouden suhdannevaihteluiden ja asuntomarkkinoiden heilahdusten myötä. Tilastokeskuksen vuoden 2011 tilastoinnin mukaan vuokra-asuntojen määrä asuntokannasta on 30 prosenttia. Vuokra-asunnoissa asuu noin neljäsosa (24 %) väestöstä eli 1,3 miljoonaa suomalaista. Se, miksi vuokra-asuntoja näyttäisi olevan enemmän kuin vuokralla asuvia selittyy sillä, että vuokra-asunnoissa asuu pienempiä asuntokuntia kuin omistusasunnoissa. Kaikista asunnoista vuokra-asuntoja oli vuoden 2010 lopulla noin 822 000. Vuokra-asuntojen määrä on kasvanut 276 000 asunnolla vuodesta 1990. (Tilastokeskus, Asunnot ja asuinolot 2010 ja 2011.)

Vuokra-asumista suosivat asukkaat voidaan karkeasti jakaa ryhmiin:

- Pienituloiset. Osalla ihmisistä on mahdollisuus valita eri asunnon hallintamuotojen välillä. Pienituloisilla ihmisillä vuokra-asuminen on usein ainoa mahdollisuus. Vuokra-asuntojen kysynnän kasvaessa pienituloisten on entistä vaikeampi saada kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja.
- Elinvaihevuokralaiset. Nuorten yhä varhaisempi itsenäistyminen ja väestörakenteen muutos ikääntyvien määrän kasvun myötä lisää vuokra-asuntojen (mm palveluasuntojen) kysyntää.
- Elämäntilannevuokralaiset. Perheiden erotilanteeseen liittyvät muutot. Myös maahanmuuttajat sekä maan sisällä esimerkiksi työn perässä muuttavat ihmiset aloittavat usein asumisen uudella paikkakunnalla vuokra-asunnossa.
- Elämäntapavuokralaiset. Nämä vuokralla asuvat ihmiset eivät halua sitoutua asuntolainoihin tai he haluavat panostaa johonkin muuhun elämässään.
- Asuntomarkkinatilanteen paranemista odottavat vuokralaiset. Hinta- ja talouskehityksen ollessa epävarmaa osa ihmistä siirtää omistusasunnon hankintaa. Tähän ryhmään kuuluvat voivat olla kahden asunnon loukun välttämiseksi myyneet omistusasuntonsa tai asuvat vuokralla rakentaessaan taloa. (Juntto 2010:37-39.)

2.4 Asuinalue

Suomessa alueellinen segregaatio eri kaupunginosien tai alueiden välillä on huomattavan vähäistä verrattaessa Euroopan suurkaupunkeihin tai Yhdysvaltoihin. Suomessa sosio-ekonomisen huono-osaisuus on hajautunut mosaiikkimaisesti, muodostaen niin sanottuja köyhyystaskuja. Asuinalueiden rakentamisessa on Suomessa hyvin pitkään ollut käytössä sosiaalisen sekoittamisen malli. Asuinalueille on rakennettu sekä omistusasuntoja että erilaisia vuokrataloja. Kun asukkaat valitaan, varsinkin kunnallisiin vuokratiloihin, sosiaalisin perustein, nämä

talokohteet ilmenevät tarkassa alueellisessa analyysissä huono-osaisina. (Kortteinen, Elovainio ja Vaattovaara 2006:3-4.)

Skifter Andersenin (2003) empiirinen tutkimus asuinalueen tai talokohteen alikehityksen kier-teistä rakentaa käsitteellisen jaon sisäisiin ja ulkoisiin alikehityksen kierrettä aikaansaaviin tekijöihin. Sisäiset heikentävät tekijät liittyvät asuinalueen ja asuntojen huonoon fyysiseen kuntoon, sosiaaliseen hajautumiseen, turvattomuuteen, palveluiden heikkenemiseen sekä si-säiseen leimautumiseen. Tästä seurauksena on sosiaalisen aktiivisuuden väheneminen, asu-kaarakenteen vinoutuminen sekä sosiaalisten ongelmien kasautuminen ja alueen tai talojen fyysisen ylläpidon vaikeutuminen. Tämä edelleen vaikuttaa alueen fyysiseen kuntoon ja mai-neeseen. Ulkoinen alikehityksen kierre liittyy heikkenevän alueen ja muun kaupungin väliseen vuorovaikutukseen. Asukkaat, joilla on mahdollisuus valita, muuttavat pois ja sisään muutta-vista suuri määrä on sosiaaliturvan varassa eläviä. Kyseessä on kierre, jonka vaikutuksesta alueen vetovoima vähenee ja asema heikkenee.

Kortteinen, Elovainio ja Vaattovaara (2006) selvittivät laajassa tutkimuksessa Helsingin kau-pungin vuokrataloyhtiöiden alikehityksen kehää lähes 6000 vastaajaa käsittävässä tutkimuk- sessa. Tulosten mukaan asukasrakenne, asutokanta ja kiinteistöyhtiön toimintapolitiikka vai- kuttavat kaikki siihen miten ja missä määrin alikehitystä paikallisesti ilmenee. Yksittäiset köyhyystaskut paikantuvat tietyille alueille, mutta näilläkin alueilla kehitys on ollut eriytynyt- tä ja heikot kiinteistöt muodostavat vain pienen vähemmistön. Tuloksena on nähtävissä, että tilanne paikantuu pieniin ja tarkkarajaisiin kohteisiin, yksittäisiin taloihin tai talokohteisiin. Kun alikehityksen kehä rajautuu tarkasti tiettyihin talokohteisiin, on alikehittymisen kehän katkaiseminen julkisen vallan toimin ja sosiaalisia interventioita lisäämällä helpompaa kuin jos ongelma olisi koko lähiön laajuinen. Toisaalta talot ”häviävät” alueelle, kun huono- osaisuus on kasautunut vain tiettyihin osoitteisiin. Näin kiinteistöyhtiöt jäävät usein selviyty- mään ongelmatilanteensa kanssa yksin. Myös kyseisen tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että kiinteistöosakeyhtiöillä on suuria haasteita selviytyä ”ongelmatalojensa” kanssa.

Tutkimuksen mukaan asukkaat kokevat ettei kiinteistöyhtiöt tartu sosiaalisiin häiriöihin tar- peeksi voimallisesti. Toisaalta kiinteistöyhtiöillä on rajalliset mahdollisuudet puuttua ongel- miin. Viime vuosina asumisneuvojien määrä on osaltaan parantanut tilannetta, mutta edel- leen talojen sosiaalinen kehittäminen jää isännöitsijän ja asukkaiden aktiivisuuden varaan. Alikehittymisen kehässä on kuitenkin kyse rakenteellisista yhteiskunnallisten muutosten seu- rauksista, joten on kohtuutonta säilyttää kiinteistöyhtiöille yksin vastuu alikehittymisen kehän katkaisemiksi. (Kortteinen, Elovainio ja Vaattovaara 2006: 3-12.)

Kaupunkimaantieteen professori Mari Vaattovaaran mukaan sosiaalista asumista tulisi lisätä alueille, jotka ovat luonnostaan vetovoimaisia haluttuja asuinalueita hyvien kulkuyhteyksien varrella (Palttala 2011).

Jotta asukkaat viihtyisivät asuinalueella, on asutokannan oltava houkutteleva ja ympäristön omaleimainen. Alueeseen sitoutuneet asukkaat huolehtivat sosiaalisesta kontrollista ja pitävät paikat kunnossa. Tämä hillitsee asukkaiden syrjäytymistä ja alueiden haitallista eriytymistä. Lähiöiden suuret peruskorjaustarpeet ja täydennysrakentamisen mahdollisuudet tarjoavat hyvät edellytykset sosiaaliselle kehitystyölle. (Kytö ja Väliniemi-Laurson 2012.)

Kortteinen, Tuominen ja Vaattovaara (2005) ovat tarkastelleet tutkimuksessa asumisprefereensien suhdetta kaupunkirakenteen kehitykseen pääkaupunkiseudulla. Tutkimuksen mukaan pääkaupunkiseudulla vallitsee asumisen yhtenäiskulttuuri, jossa korostuvat pientalovaltaisuus, luonnonläheisyys ja rauhallisuus (Kortteinen ym. 2005:123-124). Tutkijoiden mukaan luonnonläheisyyttä korostava asumiskulttuuri sopii huonosti kerrostalovaltaiseen ja tiiviiseen asuin-ympäristöön, se onkin nähty eräänä alueellisia eroja synnyttävänä ja ylläpitävänä tekijänä. (Kortteinen ym. 2005, 123-124,128).

2.5 Yhteisön merkitys

60- 70-luvun vaihteessa, suurten etäällä kaupunkien keskuksista sijaitsevien lähiöiden synnytyä ja voimakkaan muuttoliikkeen aikaan, leimasi yleistä keskustelua asukkaiden yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys. Lähiöihin muuttaneiden sopeutumista pyrittiin edistämään naapureiden välistä kanssakäymistä lisäämällä. Naapurustotyöllä pyrittiin yhdessäolon lisäämiseen, sosiaalisten verkostojen rakentamiseen ja näin parantamaan lähiöihin juurtumista. Sittemmin 70-luvulla yhdyskuntatyöstä tuli viranomaisen keino ennaltaehkäistä ja lähestyä sosiaalisia ongelmia. (Roivainen 1999: 101,117.)

Yhteisöllisen työn seuraava tuleminen tapahtui 90-luvulla. Aluetyö, erilaiset asuinalueiden aktivointiin liittyvät projektit ja lähiöiden perusparannushankkeet pyrkivät lisäämään asukkaiden vaikuttamista, aktiivisuutta ja osallistumista. Lähiöprojekteissa on pyritty segregaa-tion ja syrjäytymisen vähentämiseen sekä asukkaiden aloitteellisuuden tukemiseen. Aktiivisuus perustuu asukkaiden haluun ja kykyyn toimia. Haastava kysymys on, miten myös hiljaisten toiveet saataisiin esille. Lähiöprojekteissa on havaittu, että marginaalissa olevien ryhmien tavoittaminen on vaikeaa. Jos syrjäytymiskiarteeseen halutaan tarttua, on pyrittävä määrätietoisesti marginaalisten ryhmien tavoittamiseen. (Karjalainen, Karisto ja Seppänen 2002:266-267)

Asumisen tutkimuksen professori Anneli Junton mukaan yhteiskunnassamme pidempään vallinnut palveluiden keskittämismalli on tuhonnut yhteisöllisyyttä. Kun lähikaupat ja -kirjastot katoavat suuriin ostoskeskuksiin, menetetään paikat, joissa voi tunnistaa tuttuja kasvoja ja kohdata tuttuja. Tunnistettavuus luo turvallisuuden tunnetta ja lisää yhteisöllisyyden kokemusta. Yhteisöllisyys alkaa pienistä teoista, kuten tervehtimisestä. Junton mukaan yhteisöllisyyttä on monenlaista ja eri-ikäisten sekä erilaisessa elämäntilanteessa olevien sosiaaliset tarpeet ovat erilaisia. Esimerkiksi perheeseen pienentyminen, yksinasuvien lisääntyminen, yksinäisyys ja väestön ikääntyminen luovat tarpeita uudentilanteille tukiverkostoille. (Portin 2010:55-56.)

Viime aikoina onkin ollut nähtävissä uudenlaisen yhteisöllisyyden tuleminen. Valmistumassa ja suunnitteilla on erilaisia talokohteita, joissa toimitaan asukaslähtöisesti, asukkaat itse ovat olleet alusta saakka osallistumassa suunnitteluun. Esimerkiksi Monikko-hankkeessa kootaan yhteen olemassa olevaa ja tuotetaan uutta tietoa yhteisöllisistä asumis- ja toimintaympäristöistä, erilaisista yhteisömalleista ja -muodoista asumisen toteuttamisessa (Järvi 2012).

Tiivistäen voidaan sanoa, että yhteisön jäsenillä on jotakin yhteistä. Yhteisyys, yhteenkuuluvuuden tunne saa ihmiset tekemään asioita yhdessä. Yhteisö voidaan määritellä kolmeksi ulottuvuudeksi: sosiaaliset verkostot, alueelliset sosiaaliset sidokset sekä yhteisöllisyys, joka perustuu yhteisiin intresseihin. Ihmisten sosiaalinen verkosto rakentuu tavanomaisesti perheestä, ystävästä ja sukulaisista. Alueellinen yhteisyys ilmenee ihmisten välisenä vuorovaikutuksena tai symbolisena yhteenkuuluvuutena. Alueellista yhteisyyttä voi syntyä esimerkiksi naapuruston, korttelin, lähiön tai kaupunginosan sisällä asuvien keskuudessa. Kuitenkin pelkkä asuminen jollakin tietyllä alueella ei yleensä riitä yhteisyyden kokemuksen syntymiseen. Yhteisyys voi kehittyä konkreettisen toiminnan seurauksena tai tietoisuuden kautta vahvistuvana yhteenkuuluvuuden tunteena. Toiminnan kautta syntyneitä yhteisöjä ovat esimerkiksi eläkeläispiirit ja urheiluseuratoiminta. (Pajukoski 2002:72.)

Intressiyhteisyys ei perustu välttämättä sosiaalisiin verkostoihin tai alueeseen. Siinä tärkeintä on yhteisön ihmisten välillä oleva asia, jota kaikki yhteisöön kuuluvat pitävät tärkeinä tai mielenkiintoisena. Symbolisen yhteisyyden kautta vahvistuu tietoisuus kuulumisesta johonkin ryhmään tai yhteisöön ja yhteenkuuluvuuden tunne lisääntyy. (Pajukoski 2002:72-73.) Nykypäivänä intressiyhteisyys näkyy voimakkaana sosiaalisen median ja Internetin kautta toimivissa yhteisöissä. Sosiaalisuus ja yhteisöllisyys ovat informaatioteknologian aikana muuttaneet muotoa virtuaaliseksi sosiaalisuudeksi.

Asukkaiden tarve yksityisyyteen ja vuorovaikutukseen naapureiden kanssa vaihtelee. Tutkimusten mukaan yhteisöllinen arki voi vahvistaa asukkaiden hyvinvointia. Tällöin yhteisöllisyys on vapaaehtoista, oikean tyyppistä ja asukkaalla on mahdollisuus itse säädellä milloin on tois-

ten asukkaiden seurassa ja milloin itsekseen. Juuri mahdollisuus kontrolloida omaa yhteisöllisyyden astetta on tärkeää psyykkiselle hyvinvoinnille. Arkinen yhteisöllisyys omassa asuinymppäristössä on monille asukkaille tärkeää, niin sanottu arjen kevyt yhteisöllisyys lisää osaltaan hyvinvointia, mutta ei ole kovin velvoittavaa ja sitovaa. Yhteisöllisyydestä voi olla konkreettisia käytännön etuja, kuten naapuriapu. (Kyttä, Pakkasalo & Vaattovaara 2010:113.) Kuitenkin ideaali toimivasta yhteisöstä voi kehittyä ongelmaksi, jos siitä muodostuu toimintaan osallistumista edellyttävä normi (Roivainen 1999: 118).

Tutkimusten mukaan, jos ihmiset tietävät liikaa toistensa yksityiselämästä, esimerkiksi heikon äänieristyksen vuoksi, heidän halu tutustua naapureihin vähenee. Vaaditaan riittävä määrä yksityisyyttä, jotta naapureita pidetään tutustumisen arvoisena. (Portin 2010:56.) Kopomaan (2008:170) mukaan huhut ja juorut muokkaavat naapuruston käsityksiä ja mielialoja keskusteluissa ajankohtaisista asioista. Huhun kohdentuessa keneen tahansa, juoru edellyttää henkilökohtaisempaa tietoa kohteesta. Juorun koskiessa pienempää yhteisöä, on sillä usein yhteyksyisen yhteisön sosiaalisen kontrollin prosesseihin. Juoru antaa ihmisten tuulettaa tunteita ja siitä voi saada tukea suuttumuksen hetkillä.

Matti Kortteisen (1982) lähiön elämäntapojen muutoksista kertovan klassikkotutkimuksen mukaan lähiyhteisö, naapurusto, voi toimia enemmänkin sosiaalisena kontrollina kuin tukena vaikeuksiin joutuneille. Kortteinen käyttää termiä negatiivinen solidaarisuus. Lähiön pihapiiri muodostaa puolijulkisen tilan, joka mahdollistaa toisten yksityiselämään kohdistuvan kontrollon. Jos asukas ei koe pärjäävänsä pihan standardeille tai ei jaksakaan elää niiden mukaan, hän vapaaehtoisesti ja tietoisesti eristäytyy talon sosiaalisesta piiristä. Kortteisen tutkimuksessa asukkailla on sosiaalisesti velvoittavia normeja, joista tärkein on, että toisten asioihin ei puututa, kukin hoitaa omat asiansa. Ei nähdä sopivaksi kysellä naapureilta miksi heiltä kuului niin kova meteli tai miksi lapset itkivät niin myöhään yöllä. (Kortteinen 1982: 247-251.) Risto Haverisen väitöskirjan (2006) mukaan kaupunkilaisten kohtaamiset tapahtuvat kohteliaan välinpitämättömyyden vallitessa. Erilaiset elinympäristön häiriöt saavat tämän kirjoittamattoman säännön koetukselle.

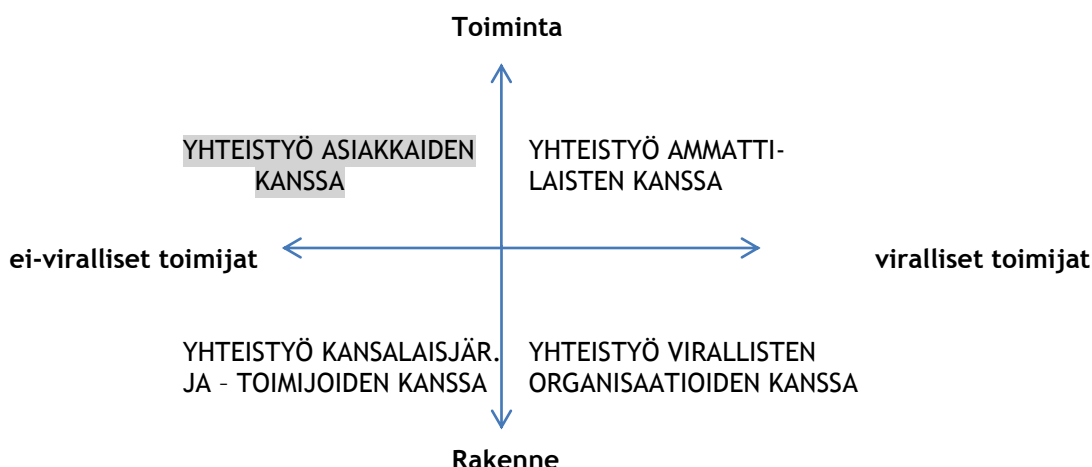
Sosiaalisen etäisyyden ylläpito mahdollistaa kehityksen, jossa eri asukasryhmät eriytyvät yhä selvemmin toisistaan. Erityisryhmien, kuten syrjäytymis- tai marginalisoitumisuhan alla olevien, asuttamisessa puhutaan integraatiosta, jossa kyseinen asukasryhmä pyritään ottamaan mukaan yhteiskuntaan aiempaa vahvemmin. Termiä inklusio käytetään, kun puhutaan erityisryhmien mukaan ottamisesta. Inklusion tarkoituksena on tukea erityisryhmään kuuluvia ihmisiä heidän omista tarpeista lähtien, ei niinkään integroiminen valtakulttuurin ehdoilla. (Kopomaa 2008:18.)

Puhekielessä sosiaalisuus liitetään usein ryhmissä ja yhteisöissä toimimiseen. Kotiranta, Niemi ja Haaki (2011:241-242) käsittelevät teoksessaan sosiaalisuutta ja sosiaalista hyvinvointia. He kuvaavat sosiaalisuutta ja siihen liittyvää yhdessä tekemistä merkitykselliseksi ihmisen hyvinvoinnille. Tutkimuksessaan he siteeraavat Yhdysvalloissa tehtyä meta-analyysiä 148 tutkimuksesta, joissa kaikissa tutkimuksissa oli tutkittu sosiaalisten suhteiden vaikutusta ihmisten terveyteen. Analyysin perusteella sosiaalisen vuorovaikutuksen matala taso nähdään terveydelle haitallisena, altistaen ennenaikaiselle kuolemalle. Samanlaisiin tuloksiin on päätynyt Markku T. Hyypä, joka on tutkinut sosiaalisen kanssakäymisen vaikutuksia. Hyypän mukaan elinikää lisää johonkin kuulumisen tunne, yhdessä toimiminen ja yhteishenki. Yksinäisyys ja eristäytyminen vähentävät ihmisen hyvinvointia, kaikille tulisi mahdollistaa sosiaalinen kanssakäyminen ja yhteisöön kuuluminen. (Kotiranta, Niemi ja Haaki 2011:241-242.)

2.6 Aukkaan asiantuntijuus kehittämisessä

Avoin asiantuntijuus korostaa asiakas- ja kansalaislähtöistä lähestymistapaa. Kansalaiset ovat omien asioiden parhaita asiantuntijoita. Raja-aitojen madaltuminen, rajojen ylitykset, asiantuntijoiden verkostoituminen ja yhteistyö ovat tyypillisiä tälle uudelle asiantuntijuudelle. Aukkaisten osallistumista oman asuinympäristön suunnitteluun pidetään positiivisena asiana. Aukkaisten mukaan otto pelkän lainsäädännön tai suositusten perusteella ei riitä, tarvitaan kulttuurista muutosta, jossa asukkaat aidosti nähdään oman elinympäristönsä asiantuntijoina ja tasa-arvoisina keskustelukumppaneina. (Saikkonen 2008:122.)

Asiantuntijat ja paikalliset organisaatiot voidaan ymmärtää toimijoiksi, mutta vielä haastavampaa on nähdä kansalaiset ja palveluiden käyttäjät todellisina toimijoina. Toikko ja Rantanen (2009: 49) kysyvät, jos kehittäminen etenee alhaalta ylös, niin kuinka alhaalta sen sallitaan lähtevän? Toikko (2006:14) kuvaa kehittämisen suuntia neljän kehittämislohkon avulla (Kuvio 1). Toikon mukaan kehittämissuuntana voi olla virallisen ja ei-virallisten toimijoiden yhteistyön lisääminen. Yhteistyö voi kohdentua toiminnan tai rakenteiden kehittämiseen. Kehittämisen neljä lohkoa voidaan nähdä suuntautuvan ammattilaisten oman toiminnan, profession ja osaamisen kehittämiseen, virallisten yhteistyörakenteiden kehittämiseen, yhteistyössä asiakkaiden kanssa kehittämiseen ja yhteistyöhön kansalaisjärjestöjen kanssa.

Kuvio 1: Palveluiden kehittämisen suunnat Toikon (2006:14) mukaan

Aila-Leena Matthies on tutkinut marginalisaatiota ja paikallisstrategioita asuinalueilla toteutetuissa lähiö- ja asuinalueprojekteissa eri paikkakunnilla ja eri Euroopan maissa. Tutkimusten mukaan erilaisten toimintakäytäntöjen kehittämistä edeltävät maa- ja paikkakuntakohtaiset sovellukset, vaikka yhteiset toimintatavat ja -areenat löytyisivätkin toimijoiden keskuudesta, voi esteeksi muodostua poliittinen ja hallinnollinen hyväksyntä. Tukeutuminen vain joko ammattilaisiin tai kansalaisiin ei yksinään edistä rakenteellisia muutoksia koulutuksessa, tasa-arvossa tai demokratiassa. (Matthies 2002: 247-249.)

Yhdyskuntasuunnittelun professorin Terttu Pakarisen mukaan yhdyskuntasuunnittelussa asukas osallistujana on tuomittu harrastamaan asumistaan. Asukas sanana tekee meidät kaikki samanarvoiseksi, mutta sen avulla voidaan latistaa ihmiselämä asukasuraksi ja riistää elämästä kaiken ylevyyden. Toimijana ihmisellä on enemmän valtaa kuin asukkaana, tapoja toteuttaa toimijuutta ei ole rajattu. Toimijalla tarkoitetaan elävää ja reagoivaa olentoa ja toimijoilla voi olla erilaisia taitoja, keinoja ja kiinnostuksen kohteita. Toimija ei ole paikkaan sidottu, vaan voi vaikuttaa eri tilanteiden mukaan. Pakarisen mukaan asukasosallistuminen voi muodostua kliseiseksi rituaaliksi. (Backlund, Häkli & Schulman: 2002)

Kimmo Lapintie kertoo omakohtaisista kokemuksista, jotta asukkaalla voisi olla valtaa lähiympäristössään, hänellä pitäisi olla mahdollisuudet puuttua havaitsemiinsa epäkohtiin ja saada mahdollisesti aikaan positiivisia muutoksia. Professori Kimmo Lapintien, joka itse on arkkitehti huomasi omaan asumiseensa liittyvässä kokemuksessa miten vaikeaa on vaikuttaa ”tavallisenä” asukkaana. Hänen subjektiivisen kokemuksen mukaan asukkaan asiantuntemusta ei kysytä. Asiantuntijuus ja maallikkous ovat sosiaalisia kategorioita. Asiantuntijana voi esiintyä varsin vähäisin tiedoin ja kokemuksin. Toisaalta mikään määrä tietoa ei riitä muuttamaan asukasta asiantuntijaksi. Omalla asuinalueella arkkitehti tai tutkija on samanlainen maallikko kuin muutkin asukkaat. (Lapintie 2002: 158-179.)

Samankaltaisia tuloksia osoittaa Aija Staffansin väitöstutkimus asukkaiden ja kaupunkisuunnittelun kohtaamisesta. Staffans kuvaa osallistuvan asukkaan paradoksia. Jos asukas ilmaisee mielipiteensä tavalliselle asukkaalle luontevalla tavalla, ilman mielipiteen prosessointia virkamiesten käyttämälle suunnittelun kielelle, se jää erilaisen näkökulmansa vuoksi irralliseksi toteamukseksi muiden samankaltaisten toteamuksien joukkoon. Jos taas asukkaat lähtevät itse työstämään kokemuksiaan ja näkemyksiään ammattimaisesti, virkamiehet kokevat asukkaiden astuvan heidän reviirilleen ja asukas koetaan haastajan tai vasta-asiantuntijan asemaan. Molemmat asetelma johtavat tuskastumiseen ja turhautumiseen niin asukkaiden kun virkamiestenkin keskuudessa. Virkamiesten näkökulmasta osallistumisprotokolla oli työläs ja asukkaiden silmissä se muuttui leikittämiseksi tai teatteriksi. (Staffans 2004: 245-246.)

Asukaslähtöisyys, vuorovaikutteisuus, osallistuminen ja osallistaminen ovat Bäcklundin tutkimuksen mukaan perusanastoa. Bäcklund pohti tutkimuksessaan millaisia määrittelyjä ja rajankäyntejä asukaslähtöisiin kaupungin koordinoimiin kehittämishankkeisiin sisältyi. Asukasta osallistavien prosessien edistäminen on nähty vahvistavan ihmisten toimintakykyä ja yhteisössä toimimisen edellytyksiä sekä mahdollistavan ihmisten viranomaisriippuvuuden vähentymisen. Asukasvaikuttamiseen liittyvissä puheissa esiintyy asukkaiden oikeus vaikuttaa asuinympäristönsä asioihin, mutta myös kunnat tarvitsevat asukkaiden aktiivista panosta asuinalueen hyvinvoinnista. Asukkaille halutaan antaa oikeus vaikuttaa, mutta ei kontrolloimattomasti. (Bäcklund 1999: 147-156)

Asukkaiden osallistumista motivoi halu muokata ympäristöä paremmin heidän tarpeita vastaavaksi. Horelli ja Kukkonen (2002:245) näkevät ihmisen ja ympäristön vuorovaikutussuhteen ympäristösuhteena. Heidän mukaan ihmisen pyrkimyksenä on hallita ympäristösuhdetta. Minuuden tuottamisessa ja rakentamisessa ihminen muokkaa itseään koskevia elämyksiä eheän minäkokemuksen saavuttamiseksi. Siten kokemukset erilaisista paikoista ja ympäristöistä liittyvät minuuden tuottamiseen ja sen sisältöihin. Yksilöllisen säätelyn lisäksi ympäristösuhdetta säätelevät myös yhteisöt kuten perhe, naapurusto ja koko yhteiskunta. Täten ympäristön vaikutus ihmiseen on sekä välitöntä ja mielikuvin yhteiskunnan ja kulttuurin välittämää. (Horelli ja Kukkonen 2002: 243-248.)

Ympäristöministeriön asukasbarometriin vuonna 2010 osallistuneista 20 prosenttia oli tyytyväisiä mahdollisuuksiin osallistua omaa asuinaluetta koskevaan suunnitteluun. Selvästi tyytyväisempiä oltiin asuintalon ja pihan päätöksentekoon. Vuokra-asunnoissa asuvat kokevat vaikuttamismahdollisuutensa asuintalonsa päätöksentekoon kuitenkin selvästi heikommiksi kuin omistusasunnoissa asuvat. (Asukasbarometri 2010.)

3 Tutkimuskysymykset

Tavoitteenani on tässä opinnäytetyössä selvittää:

- 1) Minkälaisia kokemuksia asukkaalla on asumisesta ja mahdollisesta tuen tarpeesta Y-Asunnoissa?
- 2) Minkälaisena yhteisöllisyys ja asukasdemokratia näyttäytyvät asumisessa?
- 3) Mitä kehittämiskohtia asukkaiden näkemyksen mukaan Y-Asuntoihin liittyy?

Asukkaiden elämänhallinnan haasteet näyttäytyvät esimerkiksi asumishäiriöiden ja vuokrien rästiintymisen muodossa. Asukkaiden arjen menestystarinat jäävät helposti näkymättömiin tekemässäni työssä Y-Asunnoissa. Nämä asukkaat viettävät asunnon saannin jälkeen tavallista elämää kodeissaan. Heihin voin törmätä liikkuessani piha-alueella tai he ottavat yhteyttä puhelimitse toivoessaan asunnon vaihtoa perhetilanteen muutoksen myötä. Opinnäytetyössäni haluan nostaa asukkaiden kokemuksia ja mielipiteitä esille.

Teemahaastattelun teemat etenevät kronologisesti asunnon hakemisesta ja asunnon saannista tämän hetkiseen asumiseen sekä kodin/asunnon merkitykseen. Kysyn myös naapurustoon ja talon yhteisöön kuulumisen merkitystä, koska kyseessä on kerrostalo tai usean kerrostalon muodostama talokohde. Tarkoituksena on, että haastatteluteemat kattavat samat alueet kuin asumispalvelumallin kuvaamisessa esiin nostamani aihealueet. Teemojen lisäksi haastateltavilla on mahdollisuus antaa palautetta ja kehittämis ehdotuksia Y-Asunnoille.

4 Y-Asuntojen toimintamallin kuvaaminen

4.1 Y-Säätiö

Kiinteistöosakeyhtiö Y-Asunnot on Y-Säätiön tytäryhtiö. Y-Säätiö on toiminut vuodesta 1986 asuntovaikeuksissa olevien ihmisten auttamiseksi. Y-Säätiö toimii yhteistyössä valtiohallan, kuntien, yhteisöjen ja järjestöjen kanssa asunnottomuuden poistamiseksi. Säätiön perustajajäseniä ovat Suomen kuntaliitto, Helsingin, Vantaan, Espoon, Turun ja Tampereen kaupungit, Alko, Suomen Punainen Risti, Rakennusteollisuuden Keskusliitto, Rakennusliitto ry, Kirkkohallitus sekä Suomen Mielenterveysseura ry. Ylintä päätäntövaltaa Y-Säätiössä käyttää hallitus ja valtuuskunta. Tällä hetkellä säätiön asuntokanta käsittää noin 6000 vuokra-asuntoa 50 paikkakunnalla. Y-Säätiön asunnoista suurin osa on hajasijoitettuja asuntoja, tavallisista asunto-osakeyhtiöistä hankittuja pienasuntoja. Viime vuosina on enenevässä määrin myös rakennettu kokonaisia talokohteita pitkäaikaisasunnottomuuden hoitoon sekä päihde- ja mielenterveyskuntoutujille. Y-Säätiön asunnot ovat jälleenvuokrattu paikallisille toimijoille, kuten kaupungeille, kunnille ja seurakunnille. Pääkaupunkiseudulla ja muutamalla muulla paikkakunnalla

on jälleenvuokrauksen lisäksi suoravuokrausta, jolloin Y-Säätiö toimii itse vuokranantajana erityisryhmien ja pitkäaikaisasunnottomien asuttamisessa.

Y-Säätiön perustehtävän mukaisesti säätiön huoneistot on tarkoitettu itsenäiseen tai lähes itsenäiseen asumiseen kykeneville ihmisille, joilla on ollut vaikeuksia asumisen järjestämisessä muilla keinoilla. Vastuullisen asukasvalinnan ohella mahdollisuus tukipalveluihin on keskeinen asukkaiden hyvinvointiin vaikuttava tekijä. Palvelujen tarjonta rajaa toiminnan kohde-ryhmää. Kun palveluja on saatavilla, voidaan asukasvalinnan kriteerit pitää väljinä ja turvata asumisen jatkuvuus, asumisrauha ja viihtyvyys asianmukaisella tavalla.

Y-Säätiössä on 21 työntekijää, joista osa toimii asuntojen hankinnassa, rakennuttamisessa ja rahoituksessa, osa kiinteistöpalveluissa ja osa asumispalveluissa. Asumispalveluissa työskentelee asumispalvelupäällikkö sekä neljä asukassihteeriä. Asumispalveluissa työskentelevillä kaikilla on sosiaalialan koulutus. Työkenttä on jaettu siten, että kaksi asukassihteeriä vastaa pääasiassa jälleenvuokrausyhteistyöstä kaupunkien ja kuntien kanssa sekä asumisen tukitoiminnasta. Kaksi asukassihteeriä on keskittynyt suoravuokraustoimintaan ja sosiaalisen isännöinnin toteuttamiseen.

4.2 Y-Asunnot

Kiinteistö Oy Y-Asunnot on Y-Säätiön omistama vuonna 2003 perustettu yleishyödyllinen yhteisö. Asuntoja on tällä hetkellä 323, joista Länsi-Vantaalla kahdessa eri kohteessa on 260 asuntoa ja Helsingissä kahdessa pienemmässä talokohteessa on 63 asuntoa. Y-Asuntojen toimialana on aravalaissa sekä muissa asuntolainsäädäntöön sisältyvissä säädöksissä tarkoitettu tavoin toimia yleishyödyllisenä yhteisönä, joka rakennuttaa tai hankkii muuten omistukseensa tai hallintaansa vuokra-asuntoja.

Y-Asunnot tarjoaa asuntoja sosiaalisin perustein ja kohtuullisin kustannuksin julkisesti vuokrattavaksi. Asunnoista 30 prosenttia vuokrataan erityiskriteerein asuntoa tarvitseville. Heitä ovat esimerkiksi asunnottomat, päihdekuntoutujat, pakolaiset, opiskelijat ja tukea tarvitsevat nuoret. Heidän joukossaan on ihmisiä, joiden on vaikea saada asuntoa muilta asuntomarkkinoilta esimerkiksi pitkäaikaisasunnottomuuden, luottohäiriömerkintöjen tai vähävaraisuuden vuoksi. Muihin asuntoihin asukasvalinnat tehdään noudattaen aravakriteereitä, jolloin asukasvalinnan perusteina ovat hakijaruokakunnan asunnontarve, varallisuus ja tulot. Aravan tulorajat ovat poistuneet, mutta tuloarvostelu jatkuu tulorajojen poistumisesta huolimatta. Hyvän vuokra-asumisen edellytykset pyritään tietoisesti turvaamaan asukasvalinnan kautta toteuttamalla taloihin riittävän monipuolinen asukasrakenne. Tavoitteena on asukkaiden hyvät ja turvalliset asuinolot.

Yhtiöjärjestyksen mukaan Y-Asunnot voivat toimintaansa varten omistaa tai vuokraoikeuden nojalla hallita kiinteistöjä, asunto- ja muita osakkeita ja osuuksia. Yhtiö voi lisäksi huolehtia hallitsemiensa yhteisöjen ja tilojen hallinto-, huolto-, ja vastaavista tehtävistä. Yhtiö noudattaa kulloinkin voimassa olevaa valtion tukemaa tuotantoa koskevaa asuntolainsäädäntöä tai sen nojalla annettua alemman asteisia sääntöjä ja määräyksiä. Y-Asuntojen vuokrat perustuvat omakustannusperiaatteeseen. Omakustannusperusteisessa vuokranmäärityksessä kaikki talon menot katetaan saaduilla vuokratuloilla. Vuokralaiselta perittävän vuokran suuruus muodostuu vuokra-asuntojen rahoituksen ja kiinteistönpidon mukaisista menoista, vuokraustoiminnalla ei tavoitella voittoa.

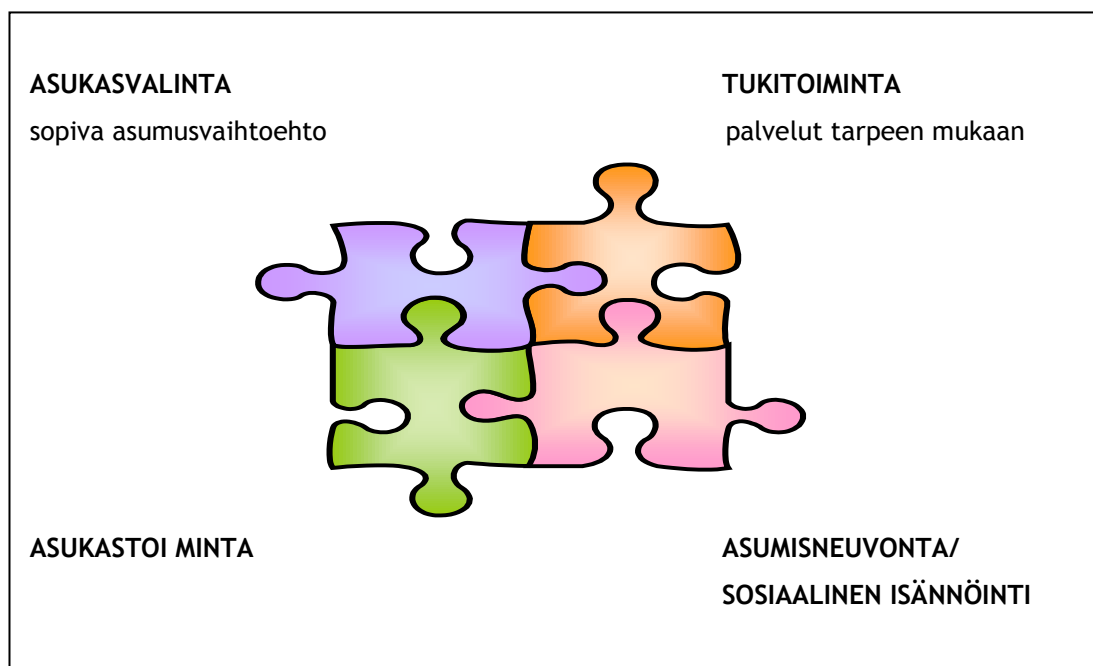
Y-Asunnot hankittiin ostamalla neljä eri kohdetta. Talokohteista kolme on rakennettu 1970-luvulla ja yksi vuonna 1990. Vantaalla sijaitsevista talokohteista suurin osa asunnoista on perhe-asuntoja (3-4h+k) sekä suurikokoisia kaksioita. Helsingin kohteet ovat pinta-alallisesti pienempiä huoneistoja ja palvelevat paremmin tämän päivän asumistarpeita. Kiinteistökaupassa vuokratalokohteet tulivat omistukseen vuokralaisineen. Kohteet ovat tavallista vuokra-asumista. Vuokraustoiminta, isännöinti, vuokravalvonta ja huolto ovat alusta alkaen olleet ulkopuolisilla palveluntuottajilla.

Kuva 1: Y-Asuntojen uusin ja vanhin talokohde

Palveluntuottaja hoitaa vuokraustoiminnan, kuten ilmoittaa vapautuvista asunnoista, suorittaa asuntojen näytöt sekä kerää asukailta tarvittavat aravalainsäädännön mukaiset liitteet ja tekee vuokrasopimukset. Vuokraamisessa noudatetaan lakia asuinhuoneiston vuokrauksesta (481/1995). Palveluntuottajan tekemät asukasvalintaehdotukset hyväksytetään Y-Säätiön asukassihteerillä tai kiinteistöpäälliköllä. Erityiskriteerein valittavat asukkaat tulevat Y-Säätiön kautta, mutta myös vuokrauspalveluntuottaja voi ehdottaa asutettavaksi heitä.

Kuvio 2 kuvaa Y-Asuntojen toimintamallin pääkohdat, jotka ovat asukasvalinta, tukitoiminta, asumisneuvonta ja asukastoiminta/ asukasdemokratian toteuttaminen. Kuvion palat avataan seuraavissa kappaleissa.

Kuvio 2: Y-Asuntojen toimintamalli

4.2.1 Asukasvalinta

Y-Säätiöllä on kirjalliseen sopimuskumppanuuteen perustuvia yhteistyökumppaneita. Kumppanuussopimuksen mukaan Y-Säätiö tarjoaa asunnon ja yhteistyökumppani tarjoaa asumiskorvauksen tuen asukkaalle. Asumisen tuki on sidottu aikaan, myötäillen asukkaalle tehdyn vuokrasopimuksen pituutta. Sopimuksellisia yhteistyökumppaneita ovat: Kalliolan tuettu asuminen, Kriminaalihuollon tukisäätiö Krits, A-klinikkasäätiön Verkko, Helsingin Seurakuntayhtymän Erityisdiakonia, Helsingin kaupungin päihdehuollon jälkikuntoutusyksikkö, Vailla Vakinaista Asuntoa VVA ry sekä Vantaan kaupungin sosiaalitoimen eri yksiköt kuten nuorten jälkihuolto, aikuissosiaalityö sekä päihdepalvelut. Samoja sopimuskumppaneiden yhteistyösuhteita hyödynnetään Y-Asunnoissa. Y-Säätiön asuntokanta on pääosin yksiöitä ja pieniä kaksioita. Y-Asunnot tarjoavat yhteistyökumppaneiden kautta tulleille asuntoja varsinkin silloin, kun asunnonhakija tarvitsee suurempaa asuntoa.

Jokainen asunnon hakija täyttää asuntohakemuslomakkeen joko sähköisesti tai paperilla. Eri-tyiskriteerein valittavat asukkaat pyritään haastattelemaan henkilökohtaisesti. Asuntohaastattelu tapahtuu Y-Säätiön toimitiloissa Helsingissä tai yhteistyökumppanin tiloissa. Haastattelussa on asunnonhakijan lisäksi Y-Säätiön asukassihteeri ja mahdollisesti yhteistyökumppanin eli tukea tarjoavan organisaation edustaja.

Asuntohaastattelussa asunnonhakijan kanssa täytetään ja käydään läpi liite asuntohakemukseen. Asunnonhakijalle selvitetään liitteen olevan vain asukassihteerin käyttöön tarkoitettu ja luottamuksellinen. Haastattelutilanteessa avataan mm. hakijan aikaisempaa asumishistoriaa. Selvitetään, onko hakijalla kokemusta itsenäisestä asumisesta tai asunnottomuudesta ja miten aikaisempi asuminen on onnistunut. Tarvittaessa puretaan asunnottomuuteen johtaneita tilanteita. Myös päihteidenkäyttöä tiedustellaan. Haastattelussa selvitetään asukkaan taloudellinen toimeentulo ja tarkastetaan asukkaan luottotiedot. Jos hakijalla on muille vuokranantajille vuokrarästejä, käydään ne tarkasti läpi ja selvitetään onko hakija tehnyt niistä maksusuunnitelmaa, sekä pohditaan keinoja jotta vuokrarästit eivät uusiutuisi. Aiemmat vuokrarästit sekä luottotietojen menetys eivät ole asukasvalinnan este.

Yhteistyössä kartoitetaan hakijan mahdollinen tuen tarve ja jo olemassa olevat tukipalvelut sekä sen konkreettinen sisältö. Tuki tulee muodostaa sellaiseksi, että asunnon hakija pystyy siihen sitoutumaan. Sekä asunnottomuuden syyt että asunnonhakijoiden tuen tarpeet vaihtelevat. Asunnonhakijan kanssa on tärkeää avoimesti keskustella hänen voimavaroista sekä mahdollisista asumisen tuen tarpeista. Tärkeää on sopia asukkaan ja tukitahon kanssa yhdessä tukityön tavoitteista ja keinoista, joilla tavoitteisiin päästään. Erkkilän(2010:273) mukaan sosiaalityö asunnottomien kanssa on sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa. Tavoitteet työkentelylle lähtevät asunnonhakijasta, hänelle sopivista palveluratkaisuista, pysyvästä asumismuodosta ja riittävästä tuesta asumiseen.

Asuntohaastattelussa asunnonhakijalla on mahdollisuus tuoda julki asuntoa koskevia toiveita, kuten koko, sijainti, varustelu esimerkiksi toive parvekkeesta tai tarve erityisvarusteluun kuten esteettömyyteen liikkumisrajoitteiden vuoksi. Asuntohakemusliitteen täyttämisen yhteydessä asunnonhakijalta pyydetään allekirjoituksella lupa asumiseen liittyvissä asioissa tiedonvaihtoon Y-Säätiön edustajan ja tukitahon välillä.

Erityiskriteerein valituille asukkaille tehdään pääsääntöisesti aluksi määräaikainen vuokrasopimus kuudeksi kuukaudeksi. Ennen kuuden kuukauden määräaikaisen vuokrasopimuksen loppumista käydään asukkaan luona kotikäynnillä. Kotikäynnillä on asukassihteerin mukana usein tukitahon työntekijä. Kotikäynnin yhteydessä arvioidaan miten asuminen on sujunut. Onko vuokrien maksu onnistunut tai jos siinä on ollut vaikeuksia, onko asukas tehnyt maksusuunnitelman ja pitänyt kiinni sen toteutumisesta. Kotikäynnillä konkreettisesti selviää asukkaan kyky huolehtia asunnosta, kotikäynti on luontainen tilanne keskustella asuntoon ja sen hoitoon liittyvistä asioista. Yhdessä asukkaan ja tukitahon kanssa arvioidaan tukisuunnitelman toteutumista ja pohditaan tarvitseeko asukas vielä tukea asumisessa. Kun asukkaan asiat ovat kunnossa, tehdään vuokrasopimus toistaiseksi voimassa olevaksi.

Asukkaille korostetaan, että asuminen on tavallista vuokra-asumista, joka määräaikaisen vuokrasopimuksen jälkeen jatkuu toistaiseksi voimassaolevana vuokrasopimuksena niin kauan kuin asukas haluaa asua. Jaana Paasu (2005:39) on todennut määräaikaisuuden vaikeuttavan asukkaan sitoutumista asumiseen ja tukipalveluihin sekä lisäävän asukkaan epävarmuuden tunnetta asunnon pysyvyydestä.

4.2.2 Asumisen tukitoiminta

Asumisen tukitoiminnalla tarkoitetaan talossa asuville erityiskriteerein valituille asukkaille suunnattua yksilöllistä auttamistyötä. Tukitoiminnalla ylläpidetään asukkaiden edellytyksiä hyvään elämään ja varmistetaan, että talossa vallitsee turvallinen ja rauhallinen ilmapiiri. Tukitoiminnan sisältö määräytyy asukkaan tarpeista lähteväksi. Joillakin tuki voi olla itsenäisen asumisen alkuvaiheen turvaamista, toisilla jatkuvampaa avustamista jokapäiväisessä elämässä. Tukitoiminnan yhteistyöverkostoina voivat toimia yhteistyökumppanimme tai julkisen ja kolmannen sektorin organisaatiot, jotka tukevat asukkaiden asumista ja itsenäistä selviytymistä ja joiden kanssa yhteistyössä voidaan kehittää asukkaille tarkoitettuja asumispolkuja.

Sekä tukiasumisessa että normaalissa vuokra-asumisessa, johon liittyy tukipalveluita, on pysyttävä vastaamaan asukkaan yksilöllisiin tarpeisiin huomioiden hänen elämänhallintataitonsa ja elämäkokemukset. Asumisen tukeminen voidaan nähdä kokonaisvaltaisena elämän tukemisenä, joka mahdollistaa arjessa selviytymisen ja asumisen onnistumisen. Tuki voi olla sekä konkreettista apua ja tukea arjessa ja palveluviidakossa selviytymiseksi tai psykososiaalista keskustelupainotteista tukea. Raija Hynysen toimittaman tuetun asumisen toimintamalleista kertovan arviointiraportin mukaan ensisijaisesti erityisryhmiä asutettaessa tarvitaan tavallinen vuokra-asunto, johon liittyy asukkaan kanssa yhdessä suunniteltu tuki ja tukiverkosto. Tuen tulee olla riittävän pitkäkestoista ja sitä pitää pystyä muokkaamaan asukkaan tilanteen mukaisesti. (Hynynen 2005: 160-161,163.)

4.2.3 Sosiaalinen isännöinti ja asumisneuvonta

Asumisen onnistumiseksi Y-Asunnoissa toteutetaan tähän toimintaympäristöön soveltuvaa sosiaalisen isännöinnin ja asumisneuvonnan mallia. Sosiaalisella isännöinnillä ei tarkoiteta vain häiriöihin puuttumista vaan sosiaaliset näkökohdat kytketään sekä asukasvalintaan, asukkaiden sijoittamiseen että asumisen turvaamiseen. Sosiaalinen isännöinti koskee kaikkia talon asukkaita. Sosiaalisella isännöinnillä varmistetaan tarvittaessa myös arava-asukkaiden palveluohjaus ja riittävä tuki. Sosiaalisesta isännöinnistä ja asumisneuvonnasta vastaa asukassihtööri.

Y-Asunnoissa sosiaalisen isännöinnin tehtävät:

- Yhteistyö. Tiedonkulun turvaaminen toimijoiden sekä asukkaiden välillä
- Täsmentää tukitoiminnan työnjako ja vastuu
- Varmistaa tukitoiminnan jatkuvuus
- Puuttua nopeasti ongelmatilanteisiin
- Estää häätöjä
- Pitää korjauskustannukset matalana
- Asumisviihtyvyyden lisääminen
- Asukasdemokratia

Asumisneuvonnan tarkoitus on auttaa ja antaa neuvoja asumiseen liittyvissä ongelmatilanteissa. Asumisneuvonnan työtapoja ovat yksilöllinen - ja yhteisöllinen työ. Yksilöllistä työtä on asukkaiden kanssa tehtävä työ, joka voi olla esimerkiksi ohjausta, neuvontaa ja reagointia asukkaan äkilliseen asumisen kriisiytymiseen. Yhteisöllistä työtä on esimerkiksi yhteistyö isännöinnin, huoltoyhtiön, asukastoimikuntien, viranomaisten ja asumiseen tukea tarjoavien yhteistyökumppaneiden kanssa. (Haapanen 2004:14.) Palveluohjauksessa asumisneuvoja tarjoaa asukkaalle ohjausta ja neuvontaa, etsii asukkaan kanssa yhdessä erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja sekä aktivoi asukasta käyttämään heille tarkoitettuja palveluja esim. sosiaali- ja terveyssektorilla, ennen kuin ongelmat kasvavat suuriksi ja kalliiksi.

Asumishäiriöt

Ilmoitus asumishäiriöstä tulee useimmiten naapureilta, asukastoimikunnan jäseneltä, isännöitsijältä, huoltoyhtiöltä tai remontteja tekevältä urakoitsijalta. Toimintakäytäntönä on alusta saakka ollut nopea ja varhainen puuttuminen asumisen ongelmatilanteisiin. Häiriöiden hoidossa ”kevyin” vaihtoehto on asukassihteerin yhteydenotto puhelimitse asukkaaseen tai käynti asunnolla selvittämässä tilannetta. Näissä yhteydenotoissa korostuu asumisneuvonnallinen työote. Kyse on usein tiedon puutteesta tai eri kulttuuritaustan omaavan asukkaan erilaisesta tavasta toimia. Näitä yhteydenottoja ja tapaamisia ei ole Y-Asunnoissa kirjattu systemaattisesti ylös.

Asukassihteerin antaman kirjallisen huomautuksen syynä voi olla asumishäiriöiden aiheuttaminen, talon järjestysmääräysten rikkominen tai vaikkapa siivouskehoitus huoneiston huonon hoidon vuoksi. Kirjallinen huomautus annetaan asukkaalle henkilökohtaisesti kotiovella tai postin kautta lähetettynä. Jos asukkaaseen ollaan kirjeitse yhteydessä, on huomautuskirjeessä toive asukkaan yhteydenotosta ja tilanteen selvittelystä vielä puhelimitse asukassihteerin kanssa. Ei ole harvinaista, että erityiskriteerein valitut asukkaat ottavat häiriötilanteissa itse yhteyttä, ns. ilmiantavat itsensä. He haluavat kertoa, että edellisenä viikonloppuna oli vieraita ja kyselevät tuliko naapureilta ilmoituksia tai kertovat parisuhdeongelmien äityneen kovak-

si huudoksi tai kyselevät onko koiran haukunnasta tullut ilmoituksia. Muiden asukkaiden kohdalla tämänkaltaista toimintaa on harvinaisempaa.

Vakavin ja virallisin puuttuminen häiriöihin on huoneenvuokralain mukainen varoitus. Varoituksen antaa isännöitsijä ja se toimitetaan todisteellisenä tiedonantona asukkaalle. Yhteistyössä isännöitsijän kanssa on sovittu, että asumisen ongelmatilanteita pyritään selvittämään kevyemmin keinoin. Varoitukseen lähdetään vakavissa ongelmissa sekä tapauksissa, jossa huomautus ei ole tuonut muutosta tilanteeseen.

Vuokranmaksussa ilmenevät ongelmat

Asukkaalle lähtee vuokravalvonnasta muistutuslasku vuokran ollessa myöhässä. Kahden kuukauden vuokran rästiintyessä vuokrarästi lähtee perintään perintätoimistoon. Asukassihteeri saa kuukausittain listan asukkaiden vuokrarästeistä vuokravalvontaa hoitavalta vuokraeskrantarhoitajalta. Rästilistalta asukassihteeri poimii erityiskriteerein valitut asukkaat, joiden vuokrat ovat rästiintyneet yli yhden kuukauden vuokran verran tai joiden rästivuokran määrä, pienempikin, ei pienene edellisen kuukauden summasta. Erityiskriteerein valittujen asukkaiden, joiden vuokrasopimus on vielä määräaikainen, vuokrarästeihin pyritään puuttumaan heti. Asukkaisiin otetaan yhteyttä pääsääntöisesti puhelimitse tai kotikäynnillä, jos asukkaaseen ei saada yhteyttä, lähestytään kirjeitse. Myös muihin asukkaihin pyritään ottamaan puhelimitse yhteyttä toisen vuokran rästiinnyttyä.

Asukassihteeri selvittelee vuokrarästin syntymisen taustalla olevia asioita yhdessä asukkaan kanssa ja on yhteydessä asukkaan tukitahoon tai sosiaalityöntekijään ja tarvittaessa ohjaa palveluiden piiriin. Vuokrarästin hoitamisesta voidaan asukkaan kanssa sopia maksusuunnitelma, jonka onnistumista asukassihteeri jatkossa seuraa. Mikäli asukas ei toimenpiteistä huolimatta pysty vuokrarästiä hoitamaan, hänelle selvitetään perinnän siirtyvän oikeudelliseen perintään. Hoitamaton vuokrarästi siirtyy häätöasteelle käräjäoikeuteen. Kun käräjäoikeus on käsitellyt asian ja haaste on saatettu tiedoksi asukkaalle, on asukkaalla vielä mahdollisuus maksaa vuokravelka sekä käräjäoikeuden perintäkulut ja saada häätö peruttua.

Asukkaan asumisen jatkon turvaamisen lisäksi tehokkaan vuokravalvonnan tarkoitus on Y-Asumisten talouden turvaaminen. Tehokas vuokrarästeihin puuttuminen on kaikkien asukkaiden etu. Suuret vuokrasaamiset vaikuttavat vuokratalon talouteen ja vuokriin. Rästeistä syntyvä alijää jää kaikkien vuokralaisten maksettaviksi nousevien vuokrien muodossa. (ARA 2008:37.)

Vuokrarästeistä johtuvien häätöjen ehkäisyn työkäytännöiksi Lehtonen (2010: 13) nimeää Voimapesä-hankkeen raportissa myös toimeentulotuen maksamisen suoraan vuokranantajalle joko jatkuvasti tai määräajaksi tilanteen tasapainoon saattamiseen asti sekä Kelan mak-

saman asumistuen maksamisen suoraa vuokranantajalle. Muina työkäytäntöinä on yhteistyö sosiaalityöntekijän ja asumisneuvonnan välillä, asukkaan antaessa siihen suostumuksen sekä asukkaan ohjaaminen talous- ja velkaneuvontaan tai edunvalvonnan hakeminen asukkaalle.

4.2.4 Asukasdemokratia

Asukasdemokratialla tarkoitetaan aravavuokratalon vuokralaisen oikeutta vaikuttaa asumistaan koskeviin asioihin osallistumalla talon hallintoon. Asukasdemokratia perustuu lakiin yhteishallinnosta vuokratalossa (649/1990). Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen ARA:n mukaan kiinteistön omistajan velvollisuus on kutsua säännöllisesti asukaskokous koolle. Omistajan on toimittava yhteistyössä asukkaiden perustamien yhteishallintoelimien kanssa. Omistajan on myös tiedotettava talon asioista asukkaille. Tästä eteenpäin asukasdemokratian toteuttaminen on asukkaiden vastuulla. Asukkaat yhdessä päättävät miten asukasdemokratiaa toteutetaan heidän asuinkohteessa. Asukkaiden osallistumisen vähimmäistasona voidaan pitää talon asioiden käsittelyä asukaskokouksessa.

Y-Asunnoissa on asukaskokouksessa valittu jokaiseen kohteeseen asukastoimikunta. Laki yhteishallinnosta vuokratalossa määrittelee asukastoimikunnan tehtäviä. Asukasdemokratian avulla asukkaat saavat tietoa asuintalonsa taloudesta, talon korjaustarpeista ja niiden rahoittamisesta sekä talon huollosta, hoidosta ja isännöinnistä. Asukasdemokratian tehtävänä on vähentää hierarkisuutta. Valta ei ole vain vuokratalon omistajalla vaan asukkaat otetaan mukaan päätöksentekoon. Taulukko 1 kuvailee ARAn määritelmän asukkaiden osallistumisen vähimmäistasosta.

osallistua valmisteluun neuvotella antaa lausunto	<ul style="list-style-type: none"> ▪ talousarvio ▪ vuokranmääritys ▪ talousarvioon otetut korjaukset ▪ pitkänajan korjaussuunnitelmat ja niiden rahoitus ▪ huollon, hoidon ja isännöinnin järjestely
päättää itse	<ul style="list-style-type: none"> ▪ talon järjestyssäännöt ▪ saunavuorojen, pesutuvan, auto-paikkojen käytön periaatteet ▪ yhteisten tilojen käyttö ▪ yhteiset tilaisuudet
valvoa seurata tarkastaa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ päivittäisen huollon sujuminen ▪ kiinteistön hoito, huolto, korjaus ▪ talous ja hallinto (valvojan tai tilintarkastajan välityksellä)

Taulukko 1: ARAN määritelmä asukkaiden osallistumisen vähimmäistasosta (ARA 2008A:32)

Y-Asunnoissa asukasdemokratian toteutumisesta vastaa isännöitsijä ja asukassihteeri. Asukaskokouksiin ns. asukasiltoihin osallistuu isännöitsijän ja asukassihteerin lisäksi tarvittaessa kiinteistöpäällikkö ja tekninen isännöitsijä, myös huolto on ollut toisinaan mukana. Isännöitsijä ja asukassihteeri osallistuvat asukastoimikunnan kokoukseen, jossa käsitellään seuraavan vuoden talousarvio. Isännöitsijä esittelee talousarviosuunnitelman ja vuokrien määräytymisen. Asukassihteerin toimenkuvaan kuuluu asukasdemokratia toiminnan tukeminen. Asukassihteeri osallistuu asukastoimikuntien kokoukseen pyydettäessä ja vie tietoa eteenpäin isännöitsijälle ja omistajalle. Asukassihteeri auttaa asukastoimikuntia talkoiden järjestämisessä, osallistuen itse talkoisiin. Myös useat asukastoimikuntien hankinnat, kuten talkootarjottavat ja kesäkuikat, hankitaan yhdessä asukassihteerin kanssa. Näin asukastoimikuntaan kuuluvien ei tarvitse huolehtia raha-asioista ja laskutuksesta.

Asumisen rahoitus ja kehittämiskeskus ARA kuvaa oppaassaan (2008B:20-21) yhteishallinnon erityistyöntekijän (asumisneuvoja, asukasisännöitsijä yms.) roolia yhteishallinnon ja asukasdemokratian toteuttamisessa. Tämän työntekijän toimenkuvaan kuuluvat yhteishallintoa koskevat asiat, asukasyhteistyön edistäminen ja kehittäminen. Näiden erityistyöntekijöiden tehtävänä on toimia yhteyshenkilönä asukastoimikunnan ja vuokranantajan välillä, asukkaiden aktivointi, tiedottaminen ja innostavan sekä luottamuksellisen ilmapiirin rakentaminen. Työntekijällä tulee olla valmiutta kokeilla ja kehittää uusia keinoja asukasyhteistyöhön sekä kyky hallita kokonaisuuksia ja säädöksiä. ARA:n kuvaus erityistyöntekijän roolista on hyvin lähellä asukassihteerin tekemää työtä Y-Asunnoissa.

Y-Asuntojen toimintamallissa on tietoisesti haluttu panostaa asukasdemokratiaan ja asukkaiden yhteisöllisyyden tukemiseen. Asukastoiminnan aktiivisuus ja toiminta on kaikissa neljässä talokohteessa omanlaista. Vaikka Y-Asunnot mahdollistavat toiminnan, asukkaat itse valitsevat tapansa toimia. Vantaan molemmissa kohteissa on reilun kokoiset yhteiset asukastilat, jotka helpottavat toiminnan järjestämistä ja kokousten pitämistä. Asukastoiminnalla on parhaimmillaan merkittävä rooli tasapainottavana ja informaatiota lisäävänä elimenä talon hoitoon, asumisviihtyvyyteen ja ongelmatilanteiden ratkaisemiseen liittyvissä kysymyksissä.

4.2.5 Yhteistyö

Eri toimijoiden, kuten isännöinnin, huollon, kiinteistön omistajan sekä sosiaalitoimen ja tukea tarjoavien kumppaneiden välillä on toimivat yhteistyösuhteet. Tiivis yhteistyö ja yhdessä sovitut yhteistyön käytänteet takaavat sujuvan tiedonkulun ja toiminnan, ollen keskeinen osa Y-Asuntojen toimintaa. Yhteistyötä totutetaan järjestämällä säännölliset seurantalaverit isännöinnin, vuokrauksen ja vuokranvalvonnan kanssa. Kokonaisuuden hallinnan kannalta on tärkeää, että kaikilla on tiedossa eri toimijoiden roolit, esimerkiksi kiinteistöhuolto tietää

minkälaiset asiat kuuluvat asukassihteerille. Asumisen tukea tarjoavien yhteistyökumppaneiden kanssa on sovitut seurantapalaveri yhdestä kahteen kertaan vuodessa.

Erityisryhmien asumisen järjestämisen lähtökohtana on moniammatillinen verkostoitunut työote. Itsenäinen vuokra-asunto, johon liittyy asukkaan tarpeista lähtevä riittävän pitkäkestoinen tuki, on useimpien erityisryhmiin kuuluvien asunnottomien toive. (Hynynen 2005: 162) Asukassihteeri seuraa asukkaan tuen riittävyyttä. Jos näyttää siltä, että asukas tarvitsee tiiviimpää tukea selviytyäkseen asumisessa, tiivistetään yhteistyötä tukitahon kanssa tai asukkaan kanssa mietitään erilaisia uusia tukivaihtoehtoja ja yhteistyökuvioita.

5 Laadullinen tapaustutkimus

5.1 Tapaustutkimus

Omaan opinnäytetyöhöni valitsin tapaustutkimuksellisen lähestymistavan. Tutkimuksessani tapauksen muodostavat erityiskriteerein valitut asukkaat Y-Asunnoissa. Tapaustutkimuksellinen ote soveltuu silloin, kun tutkimuskohde pystytään rajaamaan täsmällisesti. Tutkittava tapaus voi olla esimerkiksi yksilö, organisaatio, ihmisryhmä, tapahtuma tai prosessi. Tärkeää on ymmärtää tapaustutkimuksen kohde kokonaisuutena, tapauksena. Tapaustutkimus voidaan toteuttaa tarvittaessa myös useamman tapauksen vertailuna. Sitä voidaan käyttää kaikessa tutkimuksessa ja kehittämisessä, jossa tutkittava kohde voidaan rajata fyysiseksi yksiköksi tai yksikköjen joukoksi tai jossa tutkimuskohteena on jokin toiminnallinen kokonaisuus tai prosessi, tapahtuma tai tapahtumasarja tai tutkimuskohteena on jokin tilanne. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009: 53.)

Saarela-Kinnusen ja Eskolan mukaan tapaustutkimuksesta (case study) ei ole yksiselitteistä määritelmää, olennaista on, että käsiteltävä aineisto muodostaa tavalla tai toisella kokonaisuuden. Tapaustutkimus on näkökulma tai lähestymistapa todellisuuden tutkimiseen, ei menetelmä. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010:190.) Suomen kielessä menetelmällä tarkoitetaan usein selvästi rajattuja konkreettisia tutkimusmenetelmiä. Tapaustutkimus lähtökohteisesti sisältää useita tutkimusmenetelmiä. Tapaustutkimus ei ole menetelmä tai metodi vaan tutkimustapa, jonka sisällä voidaan käyttää erilaisia menetelmiä ja aineistoja. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007: 9).

Tapaustutkimus liitetään usein laadullisiin tutkimusmenetelmiin. Käytännössä tapaustutkimuksen teko ei rajoita menetelmävalintoja, käytössä voi olla kvalitatiivisia tai kvantitatiivisia menetelmiä. Olennaista kuitenkin on, että tapaustutkimuksen kohteena on yksi tapaus tai pieni joukko tapauksia, kun taas määrällisessä tutkimuksessa tutkittavia yksiköitä on paljon. (Laine ym. 2007: 11). Järvisen ja Järvisen (2011:74) mukaan tapaustutkimuksen tiedonhan-

kintamenetelminä voivat olla kyselyt, haastattelumenetelmät, havainnointi ja arkistomateriaalit sekä muut kirjalliset aineistot.

Perinteisestä universaaliin tietoon tähtäävästä tutkimuksesta poiketen tapaustutkimus voi pyrkiä hahmottamaan ilmiötä eri näkökulmasta. Sen avulla pystytään esimerkiksi tulkitsemaan kulttuurisesti tärkeitä ilmiöitä tai antamaan ääni yhteiskunnassa näkymättömille ja marginaalisille ryhmille. Tapaustutkimuksen kautta voidaan myös tuottaa uusia teorioita tai testata vanhoja. (Häikiö & Niemenmaa 2007: 46).

Kun käytetään tapaustutkimusta, tulee se rajata ympäröivästä maailmasta ja tutkimuksessa tulee kertoa käytetyn tapauksen valintakriteerit. Jos tapaus on ryhmä, tulee tutkijan perustella miten ryhmään kuuluvat ovat identifioitavissa. Jos tutkimuksessa tulkitaan tilannetta, toimintaprosessia, tapahtumaa tai tapahtumasarjaa, on tutkimuksessa esitettävä myös alku- ja loppukohdat sekä tilanneyhteyksiä koskevat määrittelyt. Määrittely on tärkeää tulosten yleistettävyyden, sovellettavuuden ja raportoinnin vuoksi. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010:191). Tapaustutkimuksella voidaan kuvata tyypillistä tapausta ja näin saada kuva keskimääräisestä tilanteesta. Toisaalta tapaustutkimuksella voidaan kuvata jotakin erityistä tapausta ja pyrkiä löytämään ilmiötä jäsentäviä piirteitä (Kuparinen 2008:82). Häikiön ja Niemenmaan (2007:53) mukaan tapauksen kuvaus on itsessään yksi tutkimuksen tuloksista.

Tapaustutkimus on kehittämistyöhön soveltuva lähestymistapa haluttaessa ymmärtää kehittämisen kohdetta ja tuottaa tutkimuksen keinoin kehittämisehdotuksia. Tapaustutkimuksen tarkoitus on tutkia syvällisesti valittua kohdetta sen todellisessa tilanteessa ja omassa ympäristössä. Tapaustutkimuksen avulla luodaan kehittämisideoita, mutta muutosta ei käytännössä vielä viedä eteenpäin. Tyypillistä tapaustutkimuksessa on käyttää tutkimukseen useita erilaisia tiedonhankintamenetelmiä kokonaisvaltaisen ja syvällisen kuvan saamiseksi tutkittavasta kohteesta. (Ojasalo ym. 2009: 37-38.) Erilaisten aineistojen, teorioiden ja tai menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa kutsutaan triangulaatioksi (Eskola & Suoranta 2000:68).

5.2 Teemahaastattelu

Opinnäytetyön haastattelumenetelmäksi valitsin puolistrukturoidun teemahaastattelun, koska halusin tietoa asukkaiden kokemuksista. Koin haastattelun parhaaksi vaihtoehdoksi saada tietoa asukkaiden henkilökohtaisista kokemuksista asumisesta Y-Asunnoissa. Tuomen ja Sarajärven (2009: 75) mukaan teemahaastattelussa pyritään tuomaan esille haastateltavien tulkintoja ja merkityksiä asioihin. Eskolan ja Suorannan (1998: 85) mukaan kokemuksia, ajatuksia ja mielipiteitä tutkiessa on ainoa vaihtoehto kysyä niitä haastateltavilta. Ensisijainen tavoite laadullisissa tutkimusmenetelmissä on usein tutkimuksen kohteena olevien omien tulkintojen

esille nostaminen. Laadullinen tutkimus voi myös antaa äänen sellaiselle toimijoiden ryhmälle, joilla sitä perinteisesti ei ole ollut. (Hakala 2001:17.)

Hirsjärvi ja Hurme käyttävät puolistrukturoidusta haastattelumenetelmästä nimeä teemahaastattelu, koska haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin. Haastattelujen teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat. Yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee keskeisten teemojen mukaan, tuoden haastateltavien äänen kuuluville. Teemahaastattelussa haastateltavien antamat merkitykset ja tulkinnat asioista ovat keskeisiä ja merkityksiä syntyy haastattelutilanteessa tutkijan ja haastateltavan vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008:47-48.) Teemahaastattelun hyväksi puoliksi voidaan nähdä joustavuus, mahdollisuus vaihtaa kysymysjärjestystä ja toistaa tarvittaessa kysymyksiä sekä tulkintojen tarkastaminen ja väärinymmärryksien korjaaminen haastattelutilanteessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009:73.) Yritin alusta asti sisäistää ajatuksen, vaikka kyseessä on teemahaastattelu, jossa asukkailta kysytään tutkimuskysymysten mukaisia asioita, ei haastateltavan vastauksia voi pitää sellaisenaan tutkimuksen tuloksena (Alasuutari 2011:80).

5.3 Aineisto

Anoin Y-Säätiön toimitusjohtaja Hannu Puttoselta tutkimuslupaa opinnäytetyötäni varten (liite 1). Haastattelin kymmenen Y-Asunnoissa asuvaa erityiskriteerein valittua asukasta. Haastatteluun valitsin asukkaita jokaisesta talokohteesta, suhteutin haastateltujen lukumäärän kohteen asukasmäärään, eli suuresta talokohteesta tuli useampia haastateltavia kuin pienestä. Vilkkä (2009: 127) näkee tutkimusaineiston heterogeenisyyden rikkautena, kun tutkimuksen tavoitteena on käsitteellisen ymmärryksen rakentaminen tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimusaineiston heterogeenisyys lisää tutkimuskohteen ja tutkimustuloksia hyödyntävän ymmärryksen lisääntymistä tutkittavasta asiasta.

Lähestyin kahtatoista asukasta postin kautta saatekirjeellä (liite 2). Kirjeen lähettämisen jälkeen olin haastateltaviin puhelimitse yhteydessä. Yhteydenotto puhelimen kautta muodostui osan haastateltavien kohdalla ongelmalliseksi, koska asukkaiden puhelinnumerot olivat edellisen tapaamisen tai vuokrasopimuksen alkamisajan jälkeen muuttuneet. Nämä asukkaat tavoitin menemällä soittamaan heidän ovikelloaan. Tavoitin kahdestatoista asukkaasta kymmenen, jotka kaikki olivat halukkaita osallistumaan haastatteluun. Kaikki haastatellut asukkaat tiesin entuudestaan, koska olin heidät haastatellut asunnon haun vaiheessa. Lähes kaikki olin tavannut myös puolen vuoden asumisen jälkeen tehdyn kotikäynnin yhteydessä. Haastatelluista puoleen olen ollut asumisen aikana muutenkin yhteydessä, viidestä haastatteluun osallistuneesta en ollut kuullut mitään pysyvän vuokrasopimuksen alkamisen jälkeen.

Haastatelluista naisia oli viisi ja miehiä myös viisi. Nuorin haastateltava oli 30-vuotias ja vanhin 62-vuotias. Yksin asuvia haastatelluista oli neljä. Lapsen kanssa asuvia oli kaksi ja kahden haastateltavan lapset kävivät säännöllisesti joka toinen viikonloppu. Kaksi haastateltavaa eli parisuhteessa avopuolison kanssa. Haastatelluista viisi kävi töissä. Työskentelevistä yksi kävi työtoiminnassa, yksi työharjoittelussa ja yksi teki töitä eläkkeen lisäksi. Haastatelluista yksi opiskeli, yksi oli eläkkeellä ja kolme työttömänä.

Valikoin haastatteluihin eripituisen ajan asuneita asukkaita. Pisimpään asuneet haastateltavat ovat asuneet vuodesta 2004 ja ”tuorein” haastatelluista oli muuttanut noin viisi kuukautta aikaisemmin. Haastateltujen asuttamiskriteerit poikkesivat toisistaan, haastatelluissa oli mukana asunnottomuustaustaisia, kaupungin välivuokra-asunnosta muuttaneita ja yhteistyökumppaneiden kautta tulleita asukkaita. Haastatelluista neljä muutti tukiasunnosta tai asumisyhteisöstä. Neljän aikaisempi asuminen oli tilapäisasumista kaupungin kriisiasunnossa tai välivuokra-asunnossa. Yhdellä asukkaalla ei ollut minkäänlaista osoitetta ja yksi asui solu-asunnossa. Aikaisempi vuokrasuhde oli kuudella haastateltavalla päättynyt häättöön maksamattomien vuokrien vuoksi. Kahden haastateltavan luottotiedot olivat kunnossa.

Ennen varsinaisia haastatteluja testasin haastattelun teemoja (liite 3) ja loogista etenemistä sekä kysymysten asettelua suorittamalla koehaastattelun. Koska haastattelussa ei ilmennyt mitään epäselvyyttä, aiheet etenivät loogisesti ja puhetta syntyi, en koehaastattelun jälkeen muuttanut teemahaastattelun kysymysaihoita. Otin koehaastattelun mukaan varsinaiseen tutkimusaineistoon. Haastatteluista viisi suoritettiin talojen kerhohuoneessa, kolme asukasta haastateltiin heidän omassa kodissa, yksi Y-Säätiön toimistolla ja yksi talon pihapöydän äärellä.

Haastattelutilanteessa, ennen haastattelun aloittamista, kerroin lyhyesti opinnoistani ja opinnäytetyön tarkoituksesta. Halusin korostaa haastateltavien asiantuntijuuden merkitystä tiedon tuottamisessa ja toiminnan kehittämisessä. Pyysin haastateltavilta kirjallisesti luvan nauhoittaa haastattelu (liite 4), kaikki haastateltavat suostuivat haastattelun nauhoittamiseen. Haastattelujen kesto vaihteli kahdestakymmenestä minuutista reiluun tuntiin. Vuorovaikutus haastateltavien kanssa vaihteli ihmisten erilaisista persoonallisuuksista johtuen. Toiset tuottivat puhetta enemmän ja keskustelu virtasi aiheesta toiseen. Huolehdin kuitenkin, että kaikki haastatteluteemat tulivat käsiteltyä. Osassa haastatteluista kerronnallinen puoli jäi niukaksi haastateltavan lyhytsanaisuuden vuoksi. Nämä haastattelut etenivät enemmän perinteisiä rooleja noudatellen, haastattelija haastattelee ja haastateltava vastaa. Niukkasanaeisissa haastatelluissa jouduin tekemään enemmän tarkentavia kysymyksiä.

Koin haastattelutilanteet luontevina. Luottamuksellisen ja avoimen keskusteluilmapiiirin syntyminen onnistui helposti. Uskon vuorovaikutuksen välittömyyttä lisänneenä tekijänä olleen

aikaisempi tuntemisemme. Tiesimme toisimme entuudestaan. Haastateltavat olivat motivoituneita, suhtautuivat positiivisesti ja pitivät haastattelun aihepiiriä tärkeänä. Koin, että haastateltavien oli helppo tuottaa puhetta omista asumiskokemuksistaan, asuminen aiheena on kaikille tuttu.

Haastatteluni teemat etenivät kronologisesti tilanteesta ennen asunnon saantia tämän hetken kokemuksiin asumisesta ja asunnon merkityksestä haastateltavalle. Oma teemansa oli naapurustoa ja mahdollista yhteisöllisyyttä käsittelevät kysymykset sekä suorat kehittämis ehdotukset toiminnan muokkaamiseksi (liite 1). Haastattelun alussa muistelimme yhdessä sitä tilannetta mikä asukkaalla oli silloin kuin ensimmäistä kertaa tapasimme sekä päivitimme haastateltavan taustatietoja. Asuntohaastattelussa täytetyn lomakkeen pohjalta minulla oli jo entuudestaan tietoa haastatteluun osallistuvista, kuten ikä, aikaisempi asumishistoria ja mahdollinen tuen tarve asumisessa.

Haastattelujen aikana opin myös, kuinka huono vaihtoehto haastattelussa oli kysyä suoralla kysymyksellä kehittämis ehdotuksia Y-Asuntojen toiminnan parantamiseksi. Haastateltavien oli vaikeaa antaa suora mielipide asiasta, mutta teemakysymyksien vastauksissa haastateltavilta tuli paljon kehittämis ehdotuksia.

Haastattelujen jälkeen perehdyin materiaaliin kuuntelemalla nauhoitukset kertaalleen läpi. Tässä vaiheessa päätin, että en litteroi keskustelun osia, jotka eivät millään tavoin liity tutkimus aiheeseen. Jätin litteroimatta esimerkiksi haastateltavien kertomuksia lapsista, muisteluista työelämästä ja mielipiteitä päivänpoliittisista kysymyksistä. Muilta osin litteroin nauhoittamani haastattelut. Litteroin tekstiksi pelkän puhutun aineiston, jättäen pois vuorovaikutuksen muut piirteet, kuten tauot, naurahdukset, yskähdykset. Litteroitua tekstiä tuli 33 sivua kirjoitettuna rivivälillä 1 fonttikoolla 10. Ronkaisen ym. mukaan (2011:119) puhutun sisällön ja yksinkertaisten vuorovaikutuksen piirteiden litterointi riittää, kun tutkimuksen analyysi toimii sisältöjä luokittelemalla, teemoittelemalla tai käytettyjä ilmauksia kategorioimalla. Litteroinnin jälkeen luin kirjoitetun tekstin useaan kertaan läpi.

Analysoitava aineisto ei ole sama kuin tutkijan kokemukset edes silloin kun aineisto tuntuu kertovan asioista, jotka omien kokemusten perusteella tuntuvat tutuilta. Tutkijan on hyvä tutkimuksen alkuvaiheessa kirjoittaa auki oma esiyymmärryksensä asiasta, jotta tutkija pystyy siirtämään sen sivuun analyysiä tehdessään. Aineiston analyysin alussa tutkijan olisi tutustuttava aineistoon mahdollisimman vähien ennakkokäsitysten varassa (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011:122,124.) Tunnen tutkimuskohteena olevat erityiskriteerein valitut asukkaat, koska asukasvalinnat ovat minun tekemiäni. Ennen opinnäytetyön aloittamista oma esiyymmärrykseni asiasta, oli että erityiskriteerein valittujen asukkaiden asumisen onnistuminen ei eroa pelkillä aravakriteereillä valituista asukkaista.

Tutkija tulkitsee ja käsitteellistää tutkimusaihetta oman ymmärryksensä varassa ja nostaa aineistosta asioita tutkimustulokseksi (Ronkainen ym. 2011:123). Ronkainen (2004:65) ymmärtää aineiston analyysin monivaiheisena prosessina, jossa aineiston analyysin ohella tehdään teoreettista luentaa ja tulkintaa. Valitulla analyysitekniikalla aineisto järjestetään, luokitellaan ja jäsennetään. Aineistosta haetaan juonta, se pilkotaan osiin. Analyysi on aineistokeskeistä toimintaa, systemaattista hakemista ja kokeilemistä. Ronkaisen mukaan keskeistä on tekemisen prosessi, ei itse menetelmä. Siinä käytännössä tehdään havaintoja aineistosta tutustumalla siihen ja luodaan tilaa oivalluksille sekä kiinnostaville havainnoille. Analyysivaiheen vaatimus on, että tutkijalla on jokin järjestelmällinen tapa työstää aineistoa. (Ronkainen 2004: 65-66.)

Analyysin toisessa vaiheessa, tulkinassa, analyysin tuottamien havaintojen ja oivallusten merkitykset siirretään teoreettiseen ja käsitteelliseen yhteyteen. Tulkinan tarkoitus on siirtää analyysin avaamat havainnot toisenlaiseen kontekstiin luoden yhtäläisyyksiä ja eroja. Tulkinassa on kyse vahvasta teoreettisesta ja käsitteellisestä valintaprosessista. Tulkinta yhdistää toisiinsa aineistosta tehdyt havainnot ja teoreettisen ajattelukehikon. Luenta hyödyntää aineiston monitulkinnallisuutta. Luenta on ajatuskokeilua. Luennan pohjana voi olla intuitio tai analogian rakentaminen. Luennassa reflektoidaan ideaa, katsotaan aineistoa valitunlaisen ajattelukehikon kautta. Luentaa tehtäessä on auki kirjoitettava se ajattelukehikko, josta luetaan. (Ronkainen 2004: 66-67.)

5.4 Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analysointi on sekä analyttistä että synteettistä. Analyttistä on aineiston luokittelu ja jäsentäminen eri teema-alueisiin sekä koodaaminen helpommin tulkittaviin osioihin. Aineiston analyysissä keskeistä on löytää synteesiä luova temaatinen kokonaisrakenne, joka kannattelee kokoaineistoa. (Kiviniemi 2010:80.)

Tutkijan on tunnettava tutkimusaineisto hyvin, jotta lopullinen tulkinta ei nojaa aineistosta esiin nousseisiin satunnaisuuksiin. Tutkijan on hyvä verrata omaa tulkintaansa muihin vastaaviin tutkimuksiin sekä teoriaan. Vertailun avulla tutkija pystyy päättelemään tarvitseeko aineistoa kerätä lisää. (Vilkkä 2009:129.)

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysiä voidaan pitää sekä yksittäisenä metodina että erilaisiin analyysikokonaisuuksiin liittyvänä väljänä teoreettisena kehyksenä. Useimmat eri nimillä kulkevat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat tavalla tai toisella sisällönanalyysiin, kun sillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysia väljä-

nä teoreettisena viitekehyksenä. Laadullisessa analyysissä tutkimuksessa käytetystä päättelyn logiikasta käytetään usein termejä induktiivinen tai deduktiivinen analyysi. Induktiivisessa analyysissä edetään yksittäisestä yleiseen ja deduktiivisessa yleisestä yksittäiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009:91,95.)

Kyngäs ja Vanhanen (1999) nimittävät aineistosta lähtevää sisällön analyysiä induktiiviseksi sisällön analyysiksi. Siinä aineistoa pelkistetään, ryhmitellään ja käsitteellistetään eli abstrahoidaan. Pelkistämisessä aineistosta koodataan ilmaisuja, jotka liittyvät tutkimuskysymykseen tai -ongelmaan. Ryhmittelyssä etsitään pelkistettyjen ilmausten yhtäläisyyksiä ja erilaisuuksia. Samankaltaiset ilmaisut yhdistetään samaan kategoriaan ja kategoria nimetään sen sisältöä kuvaavalla nimellä. Analyysin jatkuessa samansisältöisiä kategorioita yhdistetään ja muodostetaan yläkategorioita. Abstrahointia eli aineiston käsitteellistämistä jatketaan yhdistelemällä kategorioita niin kauan kuin se on mahdollista. (Kyngäs ja Vanhanen 1999: 2-12.)

Sisällön analyysin ensimmäinen vaihe on analyysiyksikön määrittäminen. Yleisimmin käytetty analyysiyksikkö on yksi sana tai sanayhdistelmä, mutta pidempikin ajatuskokonaisuus on mahdollinen. Sisällönanalyysin avulla rakennetaan malleja, kategorioita ja käsitteitä, joiden tehtävä on kuvata tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Kyngäs ja Vanhanen 1999: 5.) Opinnäytetyössä erittelin haastateltavien vastaukset omiin luokkiinsa teeman mukaan, jonka jälkeen muodostin vastauksista pelkistettyjä ilmauksia. Tämän jälkeen ryhdyin pohtimaan pelkistettyjä ilmauksia tarkemmin ja miettimään niiden luokitteluja.

Aineiston tutustumisen jälkeen analyysin etenemistä määrittelee se mikä aineistoa ohjaa, omassa opinnäytetyössä aineistoa ohjasivat haastattelun teemat. Hirsjärven ja Hurmeen (2008: 172) mukaan on ilmeistä, että teemahaastattelun teemat nousevat keskeisiksi analyysivaiheessa. Usein aineistosta nousee monia muitakin teemoja, jotka saattavat olla lähtöteemoja mielenkiintoisempia.

Aineistolähtöinen analyysi etenee aineiston pelkistämisen ja aineiston ryhmittelyn kautta aineiston abstrahointiin eli käsitteellistämiseen. Pelkistämisessä aineistolta ”kysytään” tutkimuskysymysten tai -ongelmien mukaisia kysymyksiä ja nämä pelkistetyt ilmaisut kirjataan ylös. Pelkistetyt ilmaisut pyritään kirjaamaan samoilla termeillä kun ne esiintyvät aineistossa. Ryhmittelyssä etsitään pelkistettyjen ilmaisujen yhteenkuuluvaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samaa tarkoittavat ilmaisut kirjataan samaan luokkaan ja nimetään sisältöä kuvaavalla nimellä. Analyysiä jatketaan aineiston abstrahoinnilla, jossa samansisältöiset luokat yhdistetään samaan kategoriaan muodostaen niistä yläluokkia. Yläluokat nimetään niiden sisältöä hyvin kuvaavilla nimillä. Abstrahointia jatketaan niin kauan kun se on sisällön kannalta mielekästä.

Sisällön analyysissä pyritään saamaan kuvaus tutkittavana olevasta ilmiöstä tiiviissä ja yleisessä muodossa. Analyysin lopputuloksena tuotetaan tutkittavaa ilmiötä kuvaavia kategorioita, käsitteitä, käsitejärjestelmä, käsitekartta tai malli. (Kyngäs & Vanhanen 1999:5-7.)

Opinnäytetyössä litteroinnin jälkeen keräsin ja listasin tekstit uuteen tiedostoon ja jaoin kaikki vastaukset teemojen alle. Seuraavaksi tein aineiston pelkistämistä, keräsin kaikki pelkistetyt ilmaisut ryhmiä. Pelkistetyistä ilmaisuista muodostin alaluokkia. Alaluokkia yhdistämällä muodostin yläluokat. Kaikkia teemahaastattelun teemoja en tutkimuksen kirjallisessa osiossa kuvaillut aineiston analyysin kautta auki, vaikka ne olin sisällön analyysillä analysoinut.

6 Tutkimustulokset

6.1 Asuminen

Kokemuksia asunnon saannista, asumisesta ja asumisen sujumisesta kartoitettiin ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä: ” minkälaisia kokemuksia asukkailla on asumisesta ja mahdollisesta tuen tarpeesta Y-Asunnoissa?”

Suurin osa haastatelluista kertoi saaneensa asunnon nopeasti, lyhyimmillään asunnon saanti tapahtui kahden viikon kuluessa asuntonhaastattelusta. Pisimmillään asunnon jonottaminen oli kestänyt puoli vuotta. Haastatelluiden mielestä jonotusajat olivat lyhyet huomioiden vallitsevan asuntotilanteen. Haastatelleet eivät kokeneet Y-Asuntojen toimintamallia hankalaksi tai sekavaksi, vaikka asukas joutuu asioimaan usean ihmisen kanssa. Aukasihteeri haastattelee ja tekee asuttamispäätöksen ja asunnon näyttää ja vuokrasopimuksen tekee kaupallisen toimijan vuokrausasihteeri.

Reilulle puolelle haastatelluista oli tehty alkuun kuuden kuukauden määräaikainen vuokrasopimus. Y-Asuntojen toimintakäytäntönä on ollut aloittaa asuminen määräaikaisella vuokrasopimuksella, kun asukkaalla on luottotähtiömerkintöjä tai asukkaan asumiseen on sidottu mukaan tuki tai asukkaan asumisen onnistumiselle ei ole riittävää näyttöä. Ennen määräaikaisen vuokrasopimuksen loppua aukasihteeri oli käynyt haastateltavien luona kotikäynnillä tai tavannut asukasta toimistolla. Kolme haastateltavaa muistaa, että kotikäynnillä oli mukana aukasihteerin lisäksi tukitahon edustaja. Määräaikaisen vuokrasopimuksen uusimiseen liittyvät asiat olivat haastateltavien mukaan sujuneet kitkatta. Ainoastaan yksi haastatelluista muistaa vuokrasopimuksen jatkumiseen liittyvän vuokravakuuden tuottaneen ongelmia oman elämäntilanteen muuttumisen myötä.

Kaikki haastatellut asukkaat olivat olleet asumisen aikana yhteydessä isännöitsijään, vuokralvalvontaan tai asukassihteeriin. Yhteydenotot isännöitsijään liittyivät pääsääntöisesti huoneiston kunnossa havaittuihin ongelmiin ja pieniä talon huoltoa koskeviin kysymyksiin kuten huoneiston kylmyyteen. Kahdella asukkaalla oli vesivahinko aiheuttanut ylimääräistä harmia asumisessa. Osa yhteydenotoista oli koskenut yleisiä asumisessa tarvittavia tietoja. Isännöitsijältä oli tiedusteltu mm. kuinka vastuunjako korjausasioissa menee, mikä kuuluu vuokralaisen tehtäviin toimenpiteisiin ja mitkä taas vuokranantajalle. Isännöitsijältä saatuun palveluun ja hänen toimintaansa oltiin tyytyväisiä.

Suurin osa haastatelluista on ollut puhelimitse yhteydessä vuokralvalvontaan jossakin asumisen vaiheessa. Osa yhteydenotoista on ollut luonteeltaan uuden vuokranmaksukuitin pyytämistä hukkuneen tilalle tai ”varmistussoittoja”, jotta vuokra on varmasti tullut perille. Useampi haastatelluista on myös hoitanut vuokranmaksuongelmaa yhteistyössä vuokralvalvojan kanssa. Yhteistyö vuokralvalvojan kanssa jakoi mielipiteitä. Osa koki saaneensa hyvää palvelua, mutta osan kokemukset olivat päinvastaiset. *”Mä en ymmärrä sitä ihmistä joka siellä on. Mulla oli vuokrarästejä. Se (vuokralvalvoja) laittoi mulle kirjeen ja mä sitten XXXX (tukityöntekijä) kanssa soitettiin sinne ja meistä ei kumpikaan saanut selvää mitä siellä oikein oli rästissä.”*

H2

Haastateltavat mainitsivat olleensa asukassihteeriin yhteydessä naapureihin liittyvissä häiriöasioissa, tupakansavun kulkeutumisesta, kysellessä tietoa kenen puoleen pitäisi kääntyä asuntoa koskevissa teknisissä asioissa ja myös vuokranmaksuasioissa. Ehkä vastauksissa korostui, että asukassihteeriin oli helppo olla kontaktissa, kun ei oikein tiedä kenelle asia kuuluisi. Vaikka asukassihteeri on ainakin ulkonäöllisesti tuttu, kynnys yhteydenottoon vaikutti osalla melko korkealta. Jatkossa on hyvä pohtia miten kynnystä yhteyden ottamiseen saisi entisestään madallettua. Tutkimuksessa muodostui kuva, että haastateltavat eivät ole kovia vaatimaan palveluita.

Tulevaisuuden asumista pohtiessaan haastateltavista monet toivoivat voivansa asua mahdollisemman pitkään nykyisessä asunnossa. Eräät kuitenkin miettivät tulevaisuuden ja iän tuomia haasteita, kuten miten päästä kulkemaan portaissa asunnon sijaitessa korkealla. *”Mä olen miettinyt kyllä tulevaisuutta, mut sit mä oon miettinyt sitäkin et en mä enää jaksa muuttaa, kun mä oon huonossa kunnossa. Noi rappujen nousut, mä oon soksus miettinyt sellaista missä on hissi. Mut en mä tiedä, kyl mä tässä nyt oon. Mä aina huilaan välillä noissa rappusissa. Kyllä mä tässä viihdyn, en mä tästä halua lähteä.”* H 1 Osalla tulevaisuuden asuntounelmana oli rivitaloasunto, jossa voisi hoitaa omaa pientä pihaa.

Haastatteluissa ilmeni, että useat haastateltavista olivat vaihtaneet asuntoa Y-Asuntojen sisällä. Asuntovaihdot olivat liittyneet perhekoon muutokseen. Kaksi haastatelluista oli muutta-

nut pienempään asuntoon ja kaksi suurempaan. Yksi haastatelluista odotti vaihtoa yksiöstä kaksioon tai kolmioon, koska lapset olivat siirtymässä hänen luokseen asumaan. Tämä on merkittävä seikka ja kertoo monesta asiasta. Asukkaiden elämäntilanteet eivät ole muuttumattomia ja Y-Asunnot ovat haastattelujen perusteella pystyneet vastaamaan asukkaiden elämäntilanteiden muutoksiin.

Voidaan ajatella, että asukas on kokenut asumisen positiivisena ja haluaa jatkaa asumista Y-Asunnoissa, kunhan asunnon koko on hänen elämäntilanteensa mukainen. Toisaalta luottohäiriömerkinnät ja mahdolliset taustalla olevat hädät tekevät asukkaittemme asunnonvaihdon toisille vuokranantajille mahdottomaksi. Jos me emme pystyisi asunnon vaihtoa tarjoamaan, olisi asukas ”tuomittu” asumaan väärän kokoisessa asunnossa hyvin pitkään.

Haastateltavat kertoivat viihtyvänsä asunnoissaan. Asunnossa viihtymiseen vaikuttavina tekijöinä koettiin omaan asuntoon liittyvät tekijät, asuinalueeseen ja lähiympäristöön liittyvät asiat sekä omiin sosiaalisiin suhteisiin ja omaan henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvät asiat. Asukkaat kuvailivat huoneistonsa positiivisia puolia, kuten valoisuutta ja viihtyisyyttä tai yksittäisiä piirteitä asunnosta *”Asunto sisältä on kiva, ihanat lattiat!” H5*. Mielenkiintoista oli huomata, että haastateltavat, jotka myöhemmässä haastattelun vaiheessa kertoivat omassa asunnossa esiintyvistä puutteellisista piirteistä, eivät nostaneet niitä esille tiedusteltaessa asumisviihtyisyyttä. Kahdella haastatellusta viihtyisyyttä laski asunnon sijainti ensimmäisessä kerroksessa.

Osa haastateltavista kertoi asuinalueen olevan tärkeä tekijä viihtymisessä. Haastateltavat kokivat merkityksellisenä asiana, että asuinalue on heidän toiveidensa mukainen. *”Alue on rauhallinen ja lapsien on helppo kulkea äidilleen.” H9*. Eräs vastaajista koki asuinalueen alakuloisena ja se vaikutti negatiivisesti hänen viihtyvyyteensä, saaden hänet pohtimaan asunnon vaihtoa. Vastauksissa korostui asuinalueen tuttuus tärkeänä tekijänä alueella viihtymisessä. *”Mä oon nyt palanut Martinlaaksoon missä mä oon lapsuuteni asunut. Me muutettiin Ruotsista kun mä olin 5v. Ympyrä sulkeutuu. Tossa välillähän mä oon asunut Espoossa ja Helsingissä. Marinlaaksossahan mä oon päässyt jo 12 v paikalliseen. Poke tunki meidät, sit se laittoi alakäiset veks, jos joutui kutsumaan jostakin syystä poliisit baariin.” H8*

Erään haastateltavan mukaan viihtyminen on parantunut, kun oma elämäntilanne on muuttunut positiivisemmaksi. Avioeron jälkeen, saatuaan lapsen kanssa arjen sujumaan, on elämän helpottumisen myötä energiaa ajatella kotia ja ympäristöä uusin silmin. Naapurisuhteet ja myös lapsen hyvät kaverisuhteet ja kontaktit kotitalossa koettiin tärkeänä tekijänä omassa viihtymisessä.

6.2 Koti

Tiedustellessani haastateltavilta asumiskokemuksia, halusin nostaa haastatteluun kysymyksen tuntuuko asunto kodilta. Ajattelin kysymyksen kodista kertovan haastateltavien kiinnittymisestä ja syvemmästä tunteesta kuin vain konkreettinen asunto. Yhtä lukuun ottamatta kaikki haastateltavat sanoivat asunnon tuntuvan kodilta. Kyseisellä asukkaalla asumisaika oli kestänyt vasta muutaman kuukauden, eikä kodin tuntua asukkaalle ollut muodostunut. Useat haastateltavat kuvailivat vuolaasti ajatuksiaan kodista. Sisällön analyysin avulla haastateltavien kertomuksista löytyi kodin tunnun muodostuvan kotiin liittyvistä sosiaalisista suhteista ja niiden mahdollistumisesta kodin myötä, haastateltavien henkilökohtaisista tunteista sekä kodin ulkoisista tekijöistä. Taulukossa 2 on esitetty ala- ja yläluokkien rinnalla haastateltavien pelkistettyjä ilmaisuja kodista.

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> lapset tekevät kodin hyvät naapurit ilmapiiri 	sosiaaliset suhteet	sosiaalisten suhteiden mahdollistaminen ja ylläpito
<ul style="list-style-type: none"> se mistä elämää rakennetaan pesäpaikka turvallisuus ei tarvitse pelätä 	perusturvallisuus	mentaalinen tunne
<ul style="list-style-type: none"> itse määrää itse vastaa yksityisyys ei tarvitse esittää henkilökohtaisuus voi latautua Oma reviiiri 	henkilökohtaisuus, yksityisyys	
<ul style="list-style-type: none"> ei tarvitse pelätä sen menettämistä pysyvyys vasta kun on menettänyt, oppii arvostamaan 	aika /menneisyys aikaisemmat kokemukset kodista tai kodittomuudesta	
<ul style="list-style-type: none"> omat tavarat paikoillaan mahdollisuus harrastaa mahdollisuus toteuttaa itseään 	fyysinen tila	ulkoiset tekijät
<ul style="list-style-type: none"> hyvä sijainti tuttu alue luonto 	asuinalue	

Taulukko:2 Asiat jotka muodostavat kodin

Perheellisistä haastatelluista kaikki kuvasivat kodin tuntua lisäävänä tekijänä lasten viihtymisen ja hyvinvoinnin. Koti muodostuu lapsista, vaikka lapset olisivat luona vain joka toinen viikonloppu. Kotia myös haluttiin kalustaa ja sisustaa lapsia varten. *”Itse asiassa se kodin ilmapiiiri. Mä sain pojalle hyvän koulun. Mulla on hyvä sijainti. Hyvät naapuri. Mulla ei ole ikinä näiden viiden vuoden aikana ollut ongelmaa. Kaikki on ihanaa ja asunto on hyvä, paitsi ainoana se keittiö.”* H6 Vastauksissa kuvailtiin kodin luomaa mahdollisuutta tavata ystäviä. Haastatteluissa ilmeni vahvasti se miten paljon tunteita koti ihmisessä herättää. Jaoin kotiin liittyvät mentaaliset tunteet perusturvallisuuteen, yksityisyyteen ja aikaisempiin kokemuksiin eli omaan elämänhistoriaan perustuviin luokkiin. Kodin luoma perusturvallisuus kuvastui haastateltavien kertomuksina turvallisuuden tunteesta, ei tarvitse pelätä mitään ja saa olla rauhassa. *”Miten sen nyt sanoisi, se on sellainen turvapaikka. Ei tarvii olla kenenkään nurkissa, kun olin monta vuotta.”* H10.

Kaikki haastatellut asukkaat korostivat kodissa yksityisyyden tärkeyttä. Koti on paikka, jossa saa olla oma itsensä, ei tarvitse esittää. Tärkeänä koettiin ”oma tupa, oma lupa”- ajatus, omassa kodissa kukaan muu ei määrittele tekemisiä tai tekemättä jättämisiä. *”Itse määrään ja itse vastaan. H4.”* Koti on psykologisesti erittäin tärkeä, mä olen sellainen reviiri-ihminen. Mun koti on todella mun linnani ja se on mulle tosi tärkeä. Mä hankin sinne aina kaikkea harrastuksia. Meillä on hirveesti kirjoja ja mulla on kaikki musavälineet sun muut. Mä pyrin tekemään kodista sellaisen, et mä voin asua siellä vaikka 20 vuotta ilman et edes poistun sieltä.” H7

Asukkaiden aikaisemmat kokemukset kodista olivat runsaana mukana haastateltavien puheissa. Tämän päivän kotia vertailtiin edelliseen kotiin tai asuntoon sekä asunnottomuuteen. Aikaisemman asumisen negatiiviset piirteet ja oman aikaisemman elämäntilanteen haastavuus korostuivat vertailtaessa aikaisempaa tilannetta nykyiseen. Kertomuksissa haastateltavat peilalsivat kodittomuuden herättämiä tunteita. Useat haastateltavista kuvasivat koskettavasti asunnottomana viettämänsä aikaa. Tutkimus osoittaa miten suuri kriisi asunnottomuus ihmiselle on. Osalla asunnottomuudesta oli jo vuosia, mutta edelleen se herätti vahvoja muistoja ja tunteita. Kotia tarkasteltiin ikään kuin asunnottomuuskokemuksen linssin läpi.

”Aikaisemmin ajattelin asuntoja asuntolina, mutta vasta tuolla silleen olen puhunut kodista ja kirjoittanut sähköpostissa ystäville kodista. Se on vähän sillee kun sitä arvostaa. Silloin kun on menettänyt sen kodin, se pysyvyys siinä on se juttu. Silloin aikaisemmissa elämänvaiheissa joutui aina pelkäämään et menee se katto pään päältä...” H5

Kotiin liittyvien ulkoisten tekijöiden alaluokiksi nimesin kodin fyysisenä tilana sekä asuinalueen. Haastateltavat kuvasivat konkreettisia kodin piirteitä sekä omia tärkeitä huonekaluja ja

tavaroita. Miehistä kolme korosti kodin tarjoavan mahdollisuuden harrastaa itselle tärkeitä asioita, kuten taulujen maalaamista, musiikin kuuntelua ja levyjen keräämistä, nikkarointia ja kasvien kasvattamista. Heille koti osaltaan mahdollistaa itsensä toteuttamisen.

Kuva 2: Osa erään (ei tutkimukseen osallistuneen) asukkaan 900 elefantin kokoelmasta

Vastuksissa ilmeni kotia ympäröivän alueen merkitys kodin tunnulle. Joku kuvaili ikkunasta näkyvää metsämaisemaa, joka vaihtuu vuodenaikojen mukaan. Toinen kertoi alueen rauhallisuuden, mutta hyvien kulkuyhteyksien olevan tärkeitä asioita, että paikka tuntuu kodilta. Vastaukset osoittivat kiinnittymisen paikkaan olevan kodin tuntua lisäävä tekijä. Asuinalue on muodostunut tutuksi vuosien aikana.

6.3 Tuki

Kysyttäessä saavatko vastaajat tukea asumiseen, ilmoitti kahdeksan haastateltavaa ainoaksi asumisen tuen tukimuodoksi Kelan maksaman asumistuen. *"En tarvitse apua asumisessa. Asuminen on okei. Tärkeintä on, että on asunto. Rahana saan asumistukea. Sosiaali auttaa vuokran kanssa."* H9. Vastuksissa asumiseen saatava muunlainen tuki ei näyttäytynyt lainkaan. Kaksi haastateltavaa oli kokenut jossakin asumisen vaiheessa tuen tarjoamisen loukkavana, koska tuen tarvetta ei heidän mukaansa ollut. *"Hyvähän se on, et on olemassa tukea niille jotka sitä tarvitsee, mut jos ei ole tarvetta niin se tuntuu tosi pahalta."* H8.

"Semmoinenkin, että, ymmärrätkö, et jos sä olet sosiaalitoimistossa ja siellä ehdotetaan sellaista tukiasuntoa, jossa joku tulee auttamaan ja sit, jos sä et sitä tarvii, niin sä kun her-

mostut sen takia ja sit sä näytät aggressiiviselta ja ne ajattelee toi tarvii muutakin apua kohta, niin heh heh.”H7

Tuki muilla elämäalueilla kiteytyi luokkiin taloudellinen tuki, viranomaistuki, vertaistuki ja epävirallinen tuki. Taloudellinen tuki muodostui Kelan maksamista etuuksista kuten asumistuki ja työmarkkinatuesta sekä sosiaalitoimen toimeentulotuesta. Viranomaistuen luokkaan määrittelin haastateltavien mainitsevat sosiaalityöntekijän, lastensuojelun tai päihdehuollon antaman tuen. Vertaistuen luokkaan liitin NA- ja AA-ryhmissä käynnit. Epävirallisen tukeen kirjasin sukulaisten ja naapureiden tarjoaman tuen ja avun. Kaksi vastaajaa ilmoitti saavansa tukea Y-Asuntojen asukassihteeriltä. Asukassihteerin tuen luokittelin löyhästi viranomaistuen välimaastoon.

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> Kelan opintotukea Saan asumistukea ja se menee suoraa vuokranantajalle. voinhan mä sit saada työttömyystukea. Mähän teen nyt toimeentulotuki- hakemuksen 	Kelan maksamat tuet: asumistuki opintotuki työttömyystuki toimeentulotuki	Taloudellinen tuki
<ul style="list-style-type: none"> Sosiaali auttaa Mulla on sosiaalityöntekijä olen saanut niin kun viranomaistukea. Mulla on kontakti psyk.polille 	lastensuojelu päihdekuntoutus aikuissosiaalityö psykiatrian poliklinikka	Viranomaistuki
<ul style="list-style-type: none"> Olen saanut sulta jos olen tarvinnut 	Asukassihteeri	
<ul style="list-style-type: none"> Käyn ryhmissä NA:ssa kotiryhmä 	NA ja AA-ryhmät	Vertaistuki
<ul style="list-style-type: none"> Mulla on naapuri. Vanhemmat asuu kaukana, mutta kuitenkin tukevat 	sukulaiset ystävät naapurit	Epävirallinen tuki

Taulukko 3: Haastateltavien saaman tuen muodot

Kukaan vastaajista ei maininnut saavansa enää tukea asuttamisvaiheessa mukana olleelta tukitaholta, joten luokittelussa ei näy tätä tukimuotoa ollenkaan. Jos asukkailla olisi ollut yhteistyökumppaneiden tarjoamaa tukea, olisin yläluokaksi määritellyt esimerkiksi kolmannen sektorin/ järjestöjen tarjoaman tuen. Osa yhteistyökumppaneista on kaupungin sosiaalitoimen tarjoamaa asumisen tukea, tämän tuen olisin luokitellut osaksi viranomaistukea. Mielenkiintoista asiassa on, että asukassihteerin antama tuki nousi esille haastattelun teemassa, jossa tiedusteltiin tukea muilla elämän alueilla, ei asumiseen liittyvän tuen teemassa. Tätä voi osaltaan selittää, että kysyttäessä asumiseen liittyvistä haastavista tilanteista, vain kaksi vastaajaa koki asumisessa sellaisia olleen. Näidenkin haastateltavien haastavat tilanteet eivät olleet haastateltavista johtuneita, vaan toisella entisestä puolisosta ja toisella naapurin käytäytymisestä johtunutta.

Haastateltavilla oli runsaasti mielipiteitä, kokemuksia ja sanottavaa taloudelliseen tukeen ja sen riittämättömyyteen liittyen. Vastauksissa näkyi haastateltavien taloudellisen toimeentulon niukkuus sekä byrokratian koukeroiden vaikeus ja taloudellisen tuen hakemisen raskaus. Työssä käyvistä haastatelluista, joiden tulot muodostuvat palkasta ja Kelan etuuksista, ei yhdenkään palkka riittänyt toimeentuloksi, vaan haastateltavat joutuivat hakemaan sosiaalitoimen toimeentulotukea. *”Palkka on pienempi, joudun koko ajan hakemaan toimeentulotukea.” H1*

”Viime kesä oli kiva. Kun mä olin, tosin hyvin pienellä harjoittelijan (1200e) palkalla, kesätyöissä ja saatiin kokea miltä tuntuu, kun kaksi saa yhtä aikaa palkkaa ja elämä oli ihan toisenlaista.” H5

”Mähän teen nyt toimeentulotukihakemuksen, todennäköisesti ei saa mitään, mut on opintotukikeskukseen kättä pidempää.” H7

Havaittavissa oli, että haastateltavista ne, joiden tulot muodostuivat pelkästä toimeentulotuesta ja asumistuesta olivat ”hiljaisimpia”. Heistä välittyi asenne: ”näillä mennään ja kitutellaan”. Vaikeinta haastateltavista vaikutti olevan heillä, jotka yrittävät elää omalla palkalla töiden ollessa huonosti palkattuja, osa-aikaisia tai epävarmoja.

Tutkimustuloksen mukaan Y-Asuntojen asuminen on tavallista vuokra-asumista ja haastateltavien kokemukset tuesta vahvistavat tätä. Tuloksista on nähtävissä myös havainto, ettei asumisaika ole tuonut muutosta asukkaiden taloudelliseen tilanteeseen. Kaikki ovat pienituloisia ja vähävaraisia. Tuloksista voi päätellä monen asukkaan olevan taloudellisessa loukossa. Taloudellisessa loukossa on kysymys siitä, kun suuri osa työllistymisen aiheuttamasta tulon kasvusta häviää kasvaneisiin veroihin ja vähentyneisiin sosiaalietuuksiin.

6.4 Yhteisöllisyys

Toisen tutkimuskysymyksen tehtävänä oli selvittää haastateltavilta näkykö asumisessa yhteisöllisyys. Halusin myös saada tietooni haastateltavien kokemuksia asukasdemokratiasta. Osallistuminen asukastoimintaan antaa asukkaalle vaikuttamisen mahdollisuuden ja luo edellytyksen osallisuudelle sekä lisää talon asukkaiden yhteisöllisyyden kokemusta.

Aiheen teemahaastattelun aloitin kysymällä haastateltavilta tervehtivätkö ja tuntevatko he naapureita. Yhteisöllisyyden perustana on, että asukkaat näkevät toisensa eli tunnustavat toistensa olemassaolon tervehtimällä toisiaan. Tervehtiminen on alku yhteisöllisyyden luomiselle. Kaikki haastatellut kertoivat tervehtivänsä naapureita. Osa tervehti vain lähimpiä naapureita. Haastateltavista muutamalla ainut kontakti naapureihin on tervehtiminen lähimpien naapureiden tai samassa rapussa asuvien kesken *”Viereisen oven asukasta tervehdin.”* H3. Osa tervehti kaikkia talon asukkaita ja piha-alueella liikkuvia. *”Tunnen kaikki!”* H6. Selittäväänä tekijöinä haastateltavilla, jotka eivät tervehtineet kuin lähimpinä olevia naapureita, oli kiireinen elämäntilanne, henkilökohtaiset persoonalliset ominaisuudet kuten ujous sekä lyhyt asumishistoria.

Ne haastateltavista, jotka kertovat tervehtivänsä kaikkia ja tuntevansa naapurit, olivat myös niitä, jotka olivat tekemisissä paljon naapureiden kanssa. Naapureiden kanssa vaihdetaan kuulumisia ja sovitaan, että tehdään yhdessä esimerkiksi lumenluontia. *”Me ollaan yhdessä sovittu, että siirretään samaan aikaan autot ja tehdään lumityöt parkkipaikalta, et pystyy hyvin auraamaan ja sit kaikkee on sovittu, että autetaan ja kyllä me ollaan autettukin.”* H7 Haastateltavien kertomuksissa naapurin auttaminen oli lapsen hoitoapua puolin ja toisin sekä kauppa-asiointia toisen puolesta, myös autolla kyyditettiin ja saatiin naapurilta kyytejä. Naapureiden kanssa aktiivisessa kanssakäymisessä olevien vastauksissa oli nähtävissä sukupuolten välinen ero. Miesten puheissa korostui yhdessä tekeminen ja pihalla oleminen, naisten vastauksissa kyläily ja naapureiden auttaminen sekä avun saaminen. *”Mulla on B-rapussa yksi ystävä. Me käymme kalastamassa ja se on paras ystävä, se ihminen on sotaveteraani.”* H6.

Vuorovaikutuksen määrässä naapureiden kanssa ei ollut nähtävissä yhteyttä haastateltavien iän suhteen. Tosin haastateltujen joukossa ei ollut nuoria, nuorimman haastateltavan ollessa 30-vuotias. Suurimpana määrittävänä tekijänä olivat haastatellun asukkaan sosiaalisuus ja persoonalliset ominaisuudet. Kanssakäymisen määrässä oli selkeästi nähtävissä talon koko selittäväänä tekijänä. Isoon talokohteeseen on helpompi ”piiloutua”. Pienessä talossa, jossa kaikki asukkaat asuvat samassa rapussa ja asuntoja on vain 15, on tilanne toisenlainen kuin suuressa monta taloa ja yli sata asuntoa käsittävässä talokohteessa. *”Se (isännöitsijä) sano mulle silloin, et se on niitä pienen talon kiroja, et jos olis iso talo, niin kukaan ei tietäis kuka siellä hilluu. Tässä kun tuntee kaikki toisensa, niin se on siinä.”* H 2

”Ehkä sitä on vielä vähän ujo ihminen, ennen kun tutustuu niin. Ehkä kokemukset kerrostalo-asumisesta on sellaisia että ei halua liikaa että naapurit tietää, kun on tottunut siihen, että aina on kyttiä.” H5

Haastateltavat kuvasivat ilmapiiriä talossa hyväksi. Positiivisen ilmapiirin selittävä tekijänä haastateltavien mukaan oli rauhallisuus. Useat haastateltavat käyttivät ilmapiirin vertailukohteenä aikaisempaa asumista, osa myös aikaisempaa asumisaikaa Y-Asunnoissa. *”Ilmapiiri on hyvä. Se on muuttunut radikaalisti. Kun ne edelliset naapurit muutti pois, muuttui tahti koko talosta. Ja sit sanotaan, kun mun ex-mies ei ole kuvioissa.” H2.* Haastateltavat kertovat kuulevansa välillä naapurista meteliä ja muuta häiritsevää elämää. Kynnys muiden asumiseen puuttumisessa on korkea. *”Mä en hirveen helposti alkaisi valittaa naapureista. Silloin laitoin kirjeen luukusta, kun koira oli haukkunut kolme päivää.” H10* *”Naapuri saattaa naputella jotakin pitkiäkin aikoja. Mä ajattelen, et joku kuuntelee musiikkia kuulokkeilla ja yrittää pysyä rytmissä. Mä päätin, et en välitä siitä, panen radion soimaan.” H3.* Useammat haastateltavista kuitenkin sanovat, että olisivat valmiita menemään sanomaan naapurille, jos naapurissa olisi toistuvasti häiriöitä. Normaaliin elämään kuuluvat äänet, kuten remontointi, tamppaus, lapsen itku, ovat haastateltujen mielestä osa kerrostalossa asumista.

Monessa vastauksessa talon ilmapiiriä muokkaavana positiivisena tekijänä olivat talon lapset. Pihalta kantautuvat lasten äänet ja lasten leikkien seuraaminen ikkunasta nostettiin tärkeäksi tekijäksi. *”Mun mielestä sen (ilmapiirin) näkee noista lapsista. Musta on vain kivaa kun ne leikkii siellä ihan niin kun sulassa sovussa, erilaiset. Siinä on joskus niin kun sateenkaari-lauma kaikilta mantereilta lapsia. Mut se on vaan hyvä. Ihan Michael Jacksonin video joskus tulee mieleen.” H5*

Eräs ilmapiirin rakentava tekijä haastateltavien mukaan oli oma aktiivisuus. Nähtiin, että omalla toiminnalla pystyy vaikuttamaan talon ilmapiiriin ja rakentamaan sekä ylläpitämään sitä. Osa soimasi itseään, että ei tehnyt tarpeeksi ilmapiiriin eteen. Molemmat maahanmuuttajataustaiset haastatteluun osallistuneet mainitsivat ilmapiirin yhteydessä, että eivät ole kokeneet syrjintää naapureiden taholta eivätkä rasistista kohtelua.

Opinnäytetyössäni kahdella haastateltavalla suhde naapuriin tai useampaan naapuriin oli korostuneen tärkeä. He molemmat olivat yksinhuoltajanaisia, joilla yhteydenpito sukulaisiin oli hyvin olematonta. Tutustuminen naapuriin oli tuonut apua arjen toimintoihin lastenhoidon myötä ja saanut syvemmän ystävyyden kehittymään.

Toisessa tutkimuskysymyksessä selvitin näyttäytykö asumisessa yhteisöllisyys ja asukasdemokratia. Teemahaastattelun teemana oli kysymys haastateltavan osallistumisesta talon toimin-

taan. Haastateltavan vastauksen mukaan laajensin kysymystä koskemaan asukastilaisuuksiin osallistumista sekä asukasdemokratian näkymistä talossa. Taulukossa 4 on koottu asukkaiden osallistumisen pelkistetty ilmaisu, alaluokka sekä yläluokka.

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> käyn lenkkisaunassa pesutuvassa talkoissa itse tai perheenjäsen 	osallistuja	osallistuvat resurssihenkilöt
<ul style="list-style-type: none"> osallistuu asukastilaisuuksiin kysyy talon asiat as.toimikunnan pj:ltä tekee omasta aloitteesta pihatöitä muiden asukkaiden kanssa 	aktiivinen osallistuja, yhdessä tekeminen	
<ul style="list-style-type: none"> olen periaatteessa kiinnostunut osallistumaan aikaisemmassa asumisessa osallistuin vahvempi yhteisöllisyys kiinnostaisi asukkailla olisi paljon käyttämättömiä taitoja asukasdemokratia on arvostettavaa toimintaa 	potentiaalinen osallistuja, positiivinen suhtautuminen käyttämättömiä vahvuuksia	
<ul style="list-style-type: none"> ei ole nähnyt asukastiedotteita 	ulkokohtaiset rajoitteet	ei osallistuvat
<ul style="list-style-type: none"> kiireen vuoksi ei osallistunut ei ole kehdannut osallistua 	henkilökohtaiset rajoitteet	
<ul style="list-style-type: none"> negatiiviset kokemukset aikaisemmasta asumisesta 	esteenä aikaisemmat kokemukset	

Taulukko 4: Osallistuminen talon toimintaan

Talon toimintaan osallistumisen mukaan nimesin yläluokiksi osallistuvat resurssihenkilöt sekä ei osallistuvat. Talon toimintaan osallistuvat jaoin alaluokkiin osallistuja, aktiivinen osallistuja ja potentiaalinen osallistuja. Osallistujia olivat asukkaat, jotka kävivät talon lenkkisaunassa, käyttivät pyykitupaa ja osallistuivat itse tai perheenjäsenet osallistuivat talon talkoisiin. Aktiivisiksi osallistujiksi luokittelin haastateltavat, jotka osallistuvat asukastilaisuuksiin, tunte-

vat asukastoimikunnan jäsenet ja kertovat asukastoimikunnalle talon kannalta tärkeitä parantamishdotuksia tai kyselevät asukastoimikunnalta taloa koskevia uutisia.

Kun talkoot ovat harvoin, pääsääntöisesti kerran vuodessa, eivät ne sovi hyväksi esimerkiksi yhteisöllisestä organisoitumisesta. Se ilmentää kuitenkin, että vuorovaikutusjärjestelmä talosta löytyy. Yksi haastateltavista kertoo tekevänsä samassa pihapiirissä asuvien kanssa yhdessä pihatöitä mm. istutustöitä ja kuorikatteiden levitystä. Tämä on täysin omaehtoista, jolla halutaan nostaa talon piha-alueiden viihtyisyyttä.

Yhdeksi osallistujien luokaksi nimesin potentiaaliset osallistujat. Tämä ryhmä muodostui haastateltavien vastauksista, joissa osallistuminen talon toimintaan nähtiin myönteisenä asiana. Joku haastateltavista oli osallistunut edellisessä asumisessa talon toimintaan, mutta ei vielä asuessaan Y-Asunnoilla. Osa oli asiasta kiinnostunut ja kyseli myös haastattelijalta tarkemmin minkälaista toimintaa omassa talossa oli järjestetty. Näen tämän potentiaalisten osallistujien ryhmän mahdollisina tulevaisuuden osallistujina, kunhan talon toiminta saadaan heidän tietoisuuteensa ja heidät heräteltyä mukaan.

Viimeisimmäksi ryhmäksi muodostui ei osallistuvat, jotka eivät ole osallistuneet talon toimintaan, eivätkä todennäköisesti jatkossakaan ole halukkaita osallistumaan. Haastateltavista eräs koki elämänsä liian kiireiseksi ja kiireen vuoksi myös ilmoitustaulun tiedotteet jäivät lukeematta. Erään haastateltavan sosiaalinen arkuus saa ajatuksen osallistumisesta tuntumaan pahalta.

Osallistumisen talon toimintaan yläluokiksi nimesin osallistuvat resurssihenkilöt ja ei osallistuvat. Asukasdemokratiaa käsittelevät ilmaisut tulivat haastateltavilta, jotka kuuluivat osallistuvien resurssihenkilöiden yläluokkaan. Tähän yläluokkaan kuuluvissa osa oli periaatteellisella tasolla kiinnostunut asukasdemokratiasta, vaikka itse ei siihen (vielä) ollut osallistunut. *”Muokiinnostaa toi asukasdemokratia, miten se toimii käytännössä? Toi kuulostaa aika kivalta silleen, et mä voisin enemmänkin tulla ulos kuoresta.”* H5 Yhteisöllisyys on voimavara, joka vahvistaa yhteisön jäseniä. Kun ensin saadaan asukkaat osallistumaan ja toimimaan ryhmässä, itseluottamuksen kasvaessa yksilö uskaltaa ottaa enemmän yksin vastuuta omasta toiminnastaan sekä toimistaan yhteisön hyväksi. Vapaus takaa yhteisöllisyyden kehittymisen.

Asukasdemokratian toteuttaminen koettiin tärkeänä väylänä päästä vaikuttamaan talon asioihin, mutta toisaalta myös turhan virallisena ja jäykkänä toimintamallina. Asukasdemokratia sanana kalskahti virallisuuden lisäksi erään haastateltavan mielessä turhan juhlavana ja hienona. Mahdollisuus päästä vaikuttamaan omaan asumiseen liittyviin asioihin nähtiin merkittävänä. Asukkaat toivoivat taloon pienimuotoista, omasta kiinnostuksesta ja osaamisesta lähtevää yhteistoimintaa, joka ei olisi liian sitovaa tai liian suurta panostusta vaativaa toimintaa.

"Monesti se on niin, et jos osaa jotakin, niin sen tekeminen on jo palkkio. Et mä mietin sitä puutarhanhoitoo, et kyllähän se motivoi jos tietää et on tietty budjetti. Alle 500 mutta yli 200 euroa. Sillä sais tehdä jotain, tehdä sen suunnitelman jonka sais käyttöön, se olisi se palkkio ja kannustin." H7

Eräällä haastateltavista oli aikaisemmasta asumisesta huonoja kokemuksia asukastoimikunnan toiminnasta. Asukastoimikunnan tärkein tehtävä oli ollut toisten ihmisten kyttääminen, hänen mielestään asukastoimikunnan työskentely on arveluttavaa touhua. *"Ehkä muo eniten pelottaa, että syntyy sellaisia kuppikuntia, jossa puhutaan paskaa toisista. Mut jos se olis sellaista kivaa, et keskitytään jonkun asian ympärille. Niin et ei tarvitsis mennä kauheasti sellaisiin henkilökohtaisiin avautumisiin." H7.*

7 Asumisen tiedonhankintamenetelmänä Y-Asuntojen tiedostot

Osana opinnäytetyötäni halusin selvittää Y-Asuntojen tilastoista ja vuosien saatossa kertyneestä materiaalista miten erityiskriteerein valittujen asukkaiden asuminen on niiden valossa onnistunut. Vuokranmaksua tarkastelin kuukausittain vuokranvalvojalta saatavan rästilistan avulla. Kävin systemaattisesti läpi kahden kuukauden listat vuokrasaatavista. Valitsin kaksi eri kuukautta, koska halusin varmistaa näyttäytyvätkö vuokrasaatavat eri kuukausina samankaltaisina. Tarkasteluun valitsimillani ajankohdilla oli kolme kuukautta väliä. Ajattelin, että tässä väliajassa asukkaat saavat vuokranmaksuasiat hallintaansa tai toisaalta tilanne ehtii hoitamattomana kärjistyä jo perintään ja mahdollisesti häätöprosessiin saakka. Ensimmäisessä tarkastelussa olevassa kuussa erityiskriteerein asutettujen asukkaiden osuus vuokrarästilistalla oli 19,2 prosenttia ja vuokrasaamisten kokonaissummasta 24,5 prosenttia oli heidän osuutensa.

Toisen tarkastelukuukauden kohdalla erityiskriteerein valittujen asukkaiden osuus vuokrarästilistalla oli 16,4 prosenttia ja rästisaamisten kokonaissummasta heidän osuutensa oli samansuuntainen 17,2 prosenttia vuokrasaamisten kokonaismäärästä. Myös muiden kuukausien kursorisesti läpi käymäni vuokravalvonnan tilastot osoittautuivat samankaltaisiksi ja tukivat saamiani tuloksia. Kun erityiskriteerein valittujen asukkaiden osuus on noin 30 prosenttia asukaskunnasta, voidaan sanoa, että vuokranmaksun osalta erityiskriteerein valituilla asukkailla vuokranmaksu onnistuu paremmin kuin pelkillä aravakriteereillä valituilla asukkailla. Tämä on mielestäni tärkeä tulos, huomioiden, että erityiskriteerein valituista asukkaista suurimmalla osalla on luottohäiriömerkintöjä. Opinnäytetyöni haastatteluun osallistuneista 80 % oli luottotiedoissa luottohäiriömerkintöjä. Haastatelluista 60 % aikaisempi vuokrasuhde oli päättynyt häätöön maksamattomien vuokrien vuoksi.

Mistä tämä voisi kertoa? Syitä tähän on varmasti yhtä monta kuin asukkaitakin. Itse pohdin syiksi mm: Asukkailla on takana aikaisemmalta ajalta vaikeita asumiskokemuksia. Vuokrarästit ovat voineet johtaa asumisen päättymiseen ja asunnottomuuteen. Aikaisempien kokemusten ei haluta toistuvan. Voisi sanoa, että on kantapään kautta opittu miten tärkeää on huolehtia asioista, jotta asuminen jatkuu. Aikaisemman asumisen aikana usealla asukkaalla on ollut elämänhallinnan kanssa haasteita esimerkiksi päihteiden käytöstä johtuen, nyt tilanteen muuttua, on asukkaalla paremmat mahdollisuudet hoitaa talouttaan. Myös asumisneuvonta ja asukkaan saama mahdollinen tuki edesauttavat osaltaan vuokranmaksun onnistumista. Minulla ei ole tilastoa, mutta käytännön työn tuomalla kokemuksella, sanoisin erityiskriteerein valittujen asukkaiden selvittelevän hanakammin vuokrarästejä ja ottavan aktiivisemmin yhteyttä minuun ja vuokranvalvontaan pienemmissäkin vuokranmaksuun liittyvissä asioissa esimerkiksi varmentakseen, että vuokra on varmasti maksettu.

Erityiskriteerein valituissa asukkaissa on myös ryhmä asukkaita, joiden taloudellinen toimeentulo on täysin sosiaalitoimen toimeentulotuen ja Kelan asumistuen varassa. Sosiaalitoimen ruuhkaisuuden vuoksi asukkailla voi olla vuokranmaksussa laahaamista, mutta pääsääntöisesti näillä asukkailla vuokrat eivät rästiinny. Asukaskunnassa on myös niitä, joiden vuokranmaksu tapahtuu edunvalvonnan tai sosiaalitoimen välitystilin kautta.

Vuokravalvonnan tilastojen lisäksi kävin läpi julki tulleet asumishäiriöt sekä kaikki Y-Asuntojen häädöt vuosilta 2007-2012. Asumishäiriöitä tarkastelin huoneenvuokralain mukaisien varoitusten ja kirjallisten huomautusten pohjalta. Perehdyin Y-Asuntojen häiriömateriaaliin. Isännöitsijän antamia varoituksia oli vuosittain vain kaksi tai kolme. Asukassihteerin antamia huomautuksia oli keskimäärin kuukaudessa se sama määrä, kahdesta kolmeen. Virallista varoituksista vain yksi on annettu erityiskriteerein valitulle asukkaalle, kun asukassihteerin antamista huomautuksista lähes kolmasosa on annettu erityiskriteerein valituille asukkaille.

Häiriöitä tarkasteltaessa ei erityiskriteerien valittujen asukkaiden osuus korostunut muista asukkaista. Vakavia varoituksia heillä on vähemmän kuin pelkillä aravakriteerein valituilla asukkailla. Kirjallisten huomautusten osuus vastaa erityiskriteerein asutettujen asukkaiden määrää. On mahdollista että erityiskriteerein valittujen asukkaiden häiriöistä ei anneta virallista varoitusta niin helposti kuin aravakriteerin asutetuille, koska tunnen asukkaat ja minun on helppo tarttua tilanteeseen ja selvittää tapahtumaan johtaneita syitä. Uskon kynnyksen aikaisessa vaiheessa puuttumiseen olevan matalampi heidän kohdallaan.

Näiden kuuden tarkastelussa olevan vuoden aikana häätöön päätyneitä asumisia oli yhteensä 14. Näistä neljästätoista häädöstä kolmetoista johtui vuokranmaksun laiminlyönnistä, yhdessä häädön perusteena oli asumishäiriö. Häätöön päätyneistä kaksi oli erityiskriteerein valittua

asukasta. Näiden lukujen perusteella voi päätellä, että aravakriteerein valittujen asukkaiden asumisen päätyminen häättöön on todennäköisempää kuin erityiskriteerien valittujen asukkaiden kohdalla. Kaikki häättöprosessiin päätyneet tapaukset eivät johda häättöön. Osa häädöistä voidaan perua vuokravelkojen tullessa hoidettua ja asuminen jatkuu tavanomaiseen tapaan. Uskon, että näistä neljästätoista häädöstä neljän kohdalla olisi ollut hyvät mahdollisuudet perua häättö, jos asukas olisi itse ollut aktiivinen. Uusien keinojen kehittäminen asukkaan saamiseksi sitoutettua mukaan hoitamaan asiaa olisi tärkeää. Häättöprosessin edetessä usein asukkaat häviävät, heihin ei saa yhteyttä, eikä ole edes selvää asuvatko he enää asunnossa.

Y-Asuntojen tilastojen valossa tulos asumisen onnistumisesta on positiivinen. Tieto voisi kannustaa muitakin vuokranantajia asuttamaan sellaisia asukkaita, joilla on luottohäiriömerkintöjä ja taustalla mahdollisesti vuokravelkaa aikaisemmasta asumisesta sekä asukkaita joilla on mahdollisesti tuen tarvetta ja tukitaho mukana turvaamassa asumisen onnistumista

8 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Y-Asuntojen toimintamalli sekä tutkimuksen kautta selvittää erityiskriteerein valittujen asukkaiden kokemuksia asumisesta, kodista, asumiseen saatavasta tuesta sekä yhteisöllisyydestä ja asukasdemokratiasta. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa kehittämisohdotuksia Y-Asuntojen toimintaan.

Opinnäytetyön tulosten mukaan erityiskriteerein valitut asukkaat eivät kokeneet Y-Asuntojen toimintamallia vaikeasti mielletävänä, vaikka vuokrausprosessin aikana joutuu olemaan yhteydessä sekä asukassihteeriin että vuokraussihteeriin, joka käy esittelemässä asunnon ja jonka kanssa tehdään vuokrasopimus. Opinnäytetyön tuloksen mukaan asukkaat eivät kokeneet alussa tehtävää määräaikaista vuokrasopimusta ongelmallisena, kaikki eivät edes muistaneet vuokrasopimuksen alkaneen määräaikaisena. Kuitenkin aikaisemmissa tutkimuksissa (Paasu 2005:27-52) on viitteitä siitä, että asukkaat kokevat määräaikaisuuden sitovan energiaa vievän mahdollisuutta alkaa muodostaa asunnosta kotia.

Tutkimuksessa haastateltujen kokemukset Y-Asunnoissa asumisesta olivat pääsääntöisesti positiivisia. Kortteinen (1982) kuvaa tutkimuksessaan *Lähiö, tutkimus elämäntapojen muutoksesta* onnellisuusmuurin estävän asukkaita tuomasta esiin tyytymättömyyttään. Haastattelussa ei haluta kertoa negatiivisia asioita itsestä eikä mahdollisesti asumisestakaan. Jos haluaisi murtaa onnellisuusmuurin, tulisi haastattelijan tutustua paremmin haastateltavaan, saada syntymään luottamuksellinen ja syvä suhde. Luottamuksellisen suhteen syntyminen vie aikaa, jonka vuoksi haastateltavia tavataan useita kertoja. Opinnäytetyössä muodostui haastatelluista kuva, että asumiseen ollaan tyytyväisiä. Vaikka yleisesti ollaan tyytyväisiä asuntoon ja

asuinympäristöön, nosti yksityiskohtaisempi kysely haastattelussa esiin asukkaiden koettuja ongelmia joita he jalostivat kehittämisehdotuksiksi.

Tutkimuksessa mukana olleista neljä asukasta oli muuttanut asumisaikana toiseen Y-Asuntojen huoneistoon. Tulos vahvistaa sitä, että asumisaikana asukkaiden tarpeet asuntoa kohtaan ovat muuttuvia ja erityiskriteerein valittujen asukkaiden asumistarpeet muuttuvat kuten muidenkin asukkaiden. Perhetilanteen muutokset, tarve saada esteetön asunto tai muutto hissilliseen taloon voivat aikaansaada asukkaan muuttohalukkuuden. Vuokra-asuntojen tarjoajana olemme pystyneet vastaamaan asukkaiden muuttuviin elämäntilanteisiin. Mietin mikä on asunnon vaihdon mahdollisuus suurilla sosiaalisilla vuokra-asuntojen tarjoajilla? Itselle on työssä muodostunut käsitys, että monet Y-Asunnoilta asuntoa hakevat ovat isojen asuntojen loukossa. Vaihtoasuntoa ei vuokranantajalta löydy, vaikka asunto olisi asukkaille liian suuri ja kallis. Usein asunnon vaihtamista kritisoidaan kustannussyillä. Tärkeää olisi saada tietoa todellisista asunnon vaihdon kustannuksista. Onko sosiaalisilla vuokra-asuntomarkkinoilla oikeasti varaa pitää ihmisiä ylisuurissa ja tuloihin nähden hintavissa asunnoissa?

Haastateltavien vastauksissa kodin tunnusta oli nähtävissä samansuuntaisia tuloksia kuin muissa tutkimuksissa kodista (vrt. Vilkkö, Autio-Vaaraniemi, Granfelt) . Itselleni yllättävää oli, että aikaisempi asunnottomuus näkyi vastauksissa voimakkaasti. Haastateltavat kertoivat asioista joista koti muodostuu, mutta tätä pohdittiin asunnottomuuskokemuksen valossa, vertailemalla kodittomuuteen. Tutkimuksen myötä vahvistui käsitykseni siitä kuinka suuri kriisi asunnottomuus ihmisen elämässä on. Kuvaavaa oli, että haastateltava, jolla on jo yhdeksän asumivuotta takana, nostaa ensimmäisenä esille kuusi vuotta kestäneen asunnottomuuden ja peilaa sitä kokemusta vasten ajatuksia kodista.

Uskon tämän olevan suurin ero opinnäytetyössäni olevan ”tapauksen” eli erityiskriteerein valittujen asukkaiden ja muiden asukkaiden välillä. Autonen-Vaaraniemen (2009) väitöstutkimus *eronneiden miesten kodeista ja kotikäytännöistä* kertoo kodin merkitsevän useita ajassa elettyjä paikkoja ja tiloja, vaikka miehet kuvaavatkin kotia ensisijaisesti nykyisyydestä käsin. Omassa opinnäytetyössäni kukaan ei esimerkiksi muistellut lapsuudenkotiaan tai kotia omien lasten ollessa pieniä. Kaikissa vertailukohteina olivat asunnottomuus tai huonot asumisolot, jotka eivät tuntuneet kodilta. Eräs asukas kertoi väliaikaisasunnosta, johon tehtiin muutaman viikon pituisia vuokrasopimuksia ja mihin vuokranantaja sai tulla ilmoittamatta milloin vain tarkistamaan huoneiston kunnon. Toisaalta Autonen-Vaaraniemen tutkimuksen mukaan kodin uudelleen arvioinnin paikkoja ovat elämän kulun muutoskohdat, kuten läheisen menettäminen ja ero. Ehkä tässä valossa kokemus asunnottomuudesta on aikaansaanut kodin merkityksen uudelleen arviointia.

Tutkimuksessa mukana olleet asukkaat eivät saaneet asumiseen tukea. Kysyin teemahaastattelussa saavatko asukkaat tukea asumiseen, en eritellyt itse enkä pyytänyt asukkaita erittelemään mitä he ajattelevat asumisen tuen pitävän sisällään. Kysymyksen asumiseen saatavasta tuesta voi mieltää turhan konkreettisenä, esimerkiksi kotiapuna. *Asunto ensin* (2013) sivuston mukaan kotiin annettava tuki voi olla kevyttä tai intensiivistä. Kotiin annettavan tuen perustaso on käytännöllistä arkielämän sujuvuutta turvaava taidollista ja tiedollista tukea. Perustason tuen vahvistamiseksi voidaan tarvita erityistason osaamista. Tuki voi suuntautua myös kodin ulkopuolelle, jolloin tavoitteena on tukea asukasta löytämään toiminnan mahdollisuuksia omalla asuinalueellaan ja kotiutumaan omalle alueelleen. *Asunto ensin* sivuston kuvaamaa kotiin annettavaa tukea ei kukaan haastatteluun osallistuneista tarvinnut.

Asukkaat kuitenkin saivat tukea muilla elämänalueilla. Tuki muilla elämänalueilla oli viranomaistukea, kuten kontaktit lastensuojeluun ja aikuissosiaalityöhön sekä päihdekuntoutukseen. Epävirallisempi tuki ilmeni vertaistukena sekä sukulaisten, ystävien ja naapureiden tarjoamana tukena ja apuna. Kaikki tuki osaltaan varmistaa asumisessa selviytymistä. Jos asumisessa ilmenee ongelmia ja tuen tarvetta, on se usein merkki elämänhallinnan horjumisesta muulla elämän saralla. Se voi kertoa esimerkiksi asukkaan masennuksesta tai päihteidenkäytön lisääntymisestä tai kriisiytyneestä ihmissuhteesta.

Päivi Kosken (2013) pro gradu tutkielman *asunnottomien parissa työskentelevien näkemyksiä asunnottomien asuttamisongelmista* mukaan asunnottomuustaustaisen asunnon saaneen ilman tukea selviytymisen taustalla on halu tulla itsenäisesti toimeen. Asukkaalla voi olla myös pelko siitä, että tuen vastaanottajana häntä pidettäisiin toisen luokan kansalaisena. Tähän voi viitata opinnäytetyössäni kahden asukkaan kertomukset sosiaalitoimen tarjoamasta asumisen tuesta, jota pidettiin loukkaavana, asukkaan kokiessa pärjäävänsä ilman tukeakin. Kosken tutkimuksen mukaan on asunnottomuustaustaisia, jotka kykenevät asumaan itsenäisesti ja haluavat pärjätä itse ja jotka eivät halua minkäänlaista apua tai tukea. Osa heistä on omaehtoisia eli he ottaisivat apua vastaan, jos tarjottava apu olisi heidän itse määrittelemäänsä. (Koski 2013:63.)

Jari Heinosen tutkimus *miesten kokemuksista köyhyydestä ja asiakkuudesta* nimittää miesten asennetta selviytymisen tai pärjäämisen eettokseksi. Miehet kokevat häpeää, kun selviytymisen ja pärjäämisen kanssa on ongelmia ja olisi tarvetta apuun. Tutkimuksen mukaan miehet suhtautuvat avoimen kriittisesti asiantuntijavallan, esimerkiksi sosiaalitoimen käytäntöihin, joissa pyritään miesasiakkaiden mukaan normalisoimaan ja ”tasapäistämään” asiakas. Miesasiakkaiden kritiikki sosiaalityötä kohtaan osoittautui tutkimuksessa kovaksi. Paperisota, pompottelu eri työntekijöillä, tapaamisaikojen saamisen hankaluus ja kontrollointi koettiin tekijöiksi, joiden vuoksi palveluja ei haluttu käyttää. Heinosen mukaan nykypäivänä monia lakisääteisiä sosiaalisia oikeuksia toteuttamiseksi asiakkaan pitää osata vaatia, puolustaa oi-

keuksiaan ja tehdä valituksia ja oikaisupyyntöjä. (Heinonen 2012: 206-214.) Nämä piirteet näyttäytyivät myös opinnäytetyössäni. Asukkaat kokivat voimattomuutta tukiviidakossa ja keskusteluissa kävi ilmi asukkaiden tiedolliset puutteet niistä mahdollisuuksista, joihin heillä olisi oikeus.

Asukkaiden heikko taloudellinen tilanne näkyi haastateltavien kertomuksissa. Toimeentulo-ongelmat tuottavat huono-osaisuutta, joka synnyttää ja ylläpitää muita huono-osaisuuden ilmentymiä. Näitä muita huono-osaisuuden ilmentymiä ovat työn ja koulutuksen puuttuminen, huonot asuinolot sekä sosiaalisten kontaktien vähyys. (Melin ja Blom 2011:210.) Toiminnallinen loukku kuvaa tilannetta, jossa elämän mielekkyys on uhattuna, ihmisen elämäntilanteessa puuttuu valinnanvara. Yhteiskunta ja sen instituutiot ovat yksi keskeinen tekijä ihmisten elämäntilanteille, joista muotoutuu yksilöille loukkuja. (Oksanen & Salonen 2011: 214-215.)

Oksanen ja Salonen mukaan toiminnalliset loukut voidaan nähdä rakentuvan kolmella eri tasolla: mikro-, meso- ja makrotasolla. Mikrotasolla toiminnallinen loukko voi olla esimerkiksi puute vuorovaikutuksessa, vaikkapa henkilön masennuksesta johtuen. Mesotasolla on kyse instituutioiden sisällä ja välissä tapahtuvasta toiminnasta esimerkiksi perheinstituution sisään rakentuvasta loukosta. Makrotasolla kyseessä on yhteiskunnan rakenteiden synnyttämistä loukoista. Ihmiset voivat mikrotason toiminnalla vaikuttaa meso- ja makrotasoihin, mutta makrotaso on yhteydessä paitsi mesotasoon myös mikrotason vuorovaikutussuhteisiin ja ihmisen subjektiivisiin kokemuksiin. (Oksanen & Salonen 2011: 214-215.)

Tutkimuskysymyksessä, jossa selvitettiin asukkaiden mahdollista tuen tarvetta, nousi Oksanen ja Salosen kuvaamat toiminnalliset loukut esille. Mikrotasolla kyse on asukkaan henkilökohtaisista ominaisuuksista, esimerkiksi asukas ei tiedä mitä yhteiskunnan tarjoamia palveluita ja etuisuuksia hänen olisi mahdollista saada. Myös asukkaan sosiaalisia rajoitteita ja syrjään vetäytymistä oli tutkimuksessa havaittavissa. Ei osata vaatia ei tiedetä mahdollisuuksista. Näiden asukkaiden kohdalla tuki ja ohjaus parantaisivat mahdollisesti asukkaan hyvinvointia ja elämänlaatua.

Toiminnallisten loukkojen makrotaso näyttäytyi työllistämisessä. Yhteiskunta ei pysty tarjoamaan apua työllistymiseen tai mahdollisuutta mielekkääseen toimintaan. Tämä näkyi myös kolmen palkkatyössä olevan kohdalla, joilla työssäkäynti ei mahdollistanut itsensä elättämistä omalla palkalla. Terveystienhoidon puolelta esimerkkinä käy asukkaan kertomus, että jää mieluummin pois hoidosta, kun hoito sekoittaa talouden pitkäksi aikaa.

Lapsiperheet, joissa molemmat tai toinen vanhemmista on työttömänä, kärsivät työttömyysloukusta muita yleisemmin. Näistä lapsiperheistä 26,5 prosenttia oli työttömyysloukussa vuonna 2011. (Kärkkäinen 2011.) Kärkkäisen tutkimuksen mukaan asumistuen nopea vähene-

minen tulojen kasvaessa on merkittävä syy työttömyysloukkuihin. Asumistukijärjestelmää muuttamalla voidaan kannustinloukkuja poistaa. (Kärkkäinen 2011: 3-4.)

Asukkaita ei jaeta aravakriteerein valittuihin ja erityiskriteerein valittuihin asukkaisiin. Kaikilla asukkailla on samanlaiset mahdollisuudet saada asumisneuvontaa ja palveluohjausta tarvittavan tuen piiriin. Lähtökohtaisesti yhteistyökumppaneiden ja haastattelujen kautta tulleet asukkaat ”tunnetaan” alusta lähtien paremmin, jonka vuoksi tilanteisiin on helpompi tarttua, joko mahdollisesti aktivoimalla tukisuhdetta tai etsimällä tarvittavia uusia tukipolkuja. Asukkaalla on tieto siitä, että on ihminen tai yhteisö johon ottaa yhteyttä, jos asumisessa tai muilla elämän alueilla ilmenee haasteita tai ongelmia. Sosiaalisempi vuokra-asumisen malli ja asukassihteerin tekemä työ on positiivinen lisäarvo kaikille asukkaille.

Opinnäytetyöni toisena tutkimuskysymyksenä selvitettiin haastateltavilta minkälaisena yhteisöllisyys ja asukasdemokratia ilmenevät asumisessa. Tutkimukseen osallistuneista kaikki kertoivat tervehtivänsä ainakin lähimpiä naapureita. Osa haastatelluista oli naapureiden kanssa enemmänkin tekemissä, jutellen pihalla, kyläilemällä naapureiden kanssa sekä kaksi oli saanut naapurista läheisen ystävän. Myös muissa tutkimuksissa esiintyy samansuuntaisia tuloksia. Hartimon ja Laukkasen tutkimus *Rakennettu ympäristö ja yhteisöllisyys Espoon Säterinmetssä* (2005) selvitti haastattelujen kautta minkälaisia sosiaalisia ja toiminnallisia mahdollisuuksia rakennettu ympäristö tarjoaa sosiaaliseen kanssakäymiseen. Haastatteluissa ilmeni, että sosiaalisuutta pidettiin tärkeänä viihtyvyyttä lisäävänä tekijänä. Vuorovaikutusmuodoista yleisin oli tervehtiminen, 75 % haastatelluista ilmoitti olevansa naapureidensa kanssa tekemisissä ainakin tervehtimällä. Yli puolet kyläili toistensa luona, puolet osallistui yhteisvastuullisiin tehtäviin kuten pihatalkoisiin, hieman alle puolet auttoi toisia esimerkiksi lastenhoidossa ja tavaroiden lainaamisessa. Tutkimuksen mukaan asukkaiden kanssakäymisen muodot vaihtelivat elämäntilanteen mukaan. Elämäntilanteen lisäksi yhteisöllisyyttä muodostui asukkaille joilla oli yhteisiä harrastuksia tai kiinnostuksen kohteita kuten koirat tai lenkkeily. (Hartimo & Laukkanen 2005: 30-36.)

Seppänen jakoi tutkimuksessaan *Liipolan onni. Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys asukkaille* kanssakäymisen naapureiden kanssa kolmeen ryhmään. Kyläilijöihin, jotka kävivät toistensa luona vierailulla, piha-aktiiveihin, jotka juttelivat naapureiden kanssa pihalla sekä ei-kanssakäymistä - ryhmään, jotka eivät olleet naapureiden kanssa minkäänlaisessa kontaktissa. (Seppänen 2001: 180.) Omassa opinnäytetyössäni oli näkyvillä samankaltaiset ryhmät. Seppäsen (2001:180) mukaan kyläily ja piha-aktiivisuus ei vielä kuvaa naapurisuhteiden merkitystä. Hänen tutkimuksessaan merkitystä tarkasteltiin tutkimalla naapureilta saamaa apua ja tukea ongelmallisissa tilanteissa.

Hartimon ja Laukkasen (2005:30-36) mukaan se, että ihmiset asuvat kerrostalossa tiiviisti lähellä toisiaan, ei riitä sosiaalisen kanssakäymisen ja yhteisöllisyyden synnyttämiseen. Ihmiset tapaavat toisiaan sattumalta esimerkiksi kadulla ja parkkipaikalla, mutta pelkästään yhteinen asuinalue ei edistä kanssakäymistä tervehtimistä pidemmälle. Täytyy luoda puitteet ja mahdollisuudet sosiaalisuudelle, jonka jälkeen tarvitaan toimintaa ja osallistumismahdollisuuksia. Opinnäytetyön tutkimuksen tuloksena oli nähtävissä yhteisöllisyyden olevan vahvempaa pienimmissä Y-Asuntojen kohteissa.

Tutkimuksessa selvitettiin asukkaiden osallistumista talon toimintaan. Asukkaista, jotka osallistuvat, muodostui kolme ryhmää: aktiiviset osallistujat, osallistujat sekä potentiaaliset osallistujat. Yhteisöllisyyden edellytys on ihmisten vapaus osallistua tai olla osallistumatta. Yhteisöllisyyteen ei voi pakottaa. Osa asukkaista on vetäytyviä persoonallisuutensa tai elämäntilanteensa vuoksi, se on hyväksyttävää. Tärkeää on kuitenkin luoda ilmapiiri, jossa tarjotaan kaikille mahdollisuus osallistua. Jokainen asukas valitsee missä määrin haluaa osallistua ja kuinka sosiaalinen on. Kaikkien ei tarvitse osallistua kaikkeen, vaan voi osallistua sellaiseen toimintaan joka tuntuu itselle luontaiselta. Näen, että oma roolini asukassihteerinä on luoda mahdollisuuksia, motivoida, näyttää esimerkillä ja kertoa kuinka muissa talokohteissa on toimittu. Tehtäväni asukassihteerinä on auttaa puitteiden luomisessa esimerkiksi tarvittaessa hankkia toiminalle rahoitusta.

Tutkimuksessa asukasdemokratia näyttäytyi asukkaiden mielestä tärkeänä, mutta etäisenä asiana. Terminä asukastoiminta on helpommin lähestyttävä kuin asukasdemokratia. Asukasdemokratiaan kuuluvat asiat pitää avata asukkaille ymmärrettäväksi ja helposti miellettaviksi asioiksi. Asukkaita, niin erityiskriteerien valittuja kuin aravakriteerein valittuja, tulisi kannustaa ja sitouttaa mukaan asukastoimintaan. Se vaatii aloitteellisuutta ja aktiivisuutta myös työntekijöiltä. Tärkeää on, että asukkailla on mahdollisuus OIKEASTI päästä vaikuttamaan talon asioihin. Motivaatio toimia ja osallistua ei kestä kovin kauan, jos asukkailla ei synny tunnetta, että toiminnalla on merkitystä ja se aikaansaa positiivisia muutoksia omassa asuinympäristössä. Tunne, että voi vaikuttaa ja hallita edes jotakin elämänaluetta voi avata uusia positiivisia mahdollisuuksia myös muilla alueilla (Väyrynen 2012:288).

Sosiaalityössä yksilöllisessä auttamistilanteessa työn vaikuttavuutta voidaan harvoin tulkita panos- tuotos tuloksena. Anneli Pohjolan mukaan: *Sosiaalityön toiminnassa mukana ovat väistämättä prosessit, olosuhteet, yhteisölliset tekijät, toimintaympäristöt rakenteet, jolloin vaikuttavuuden tarkastelu koostuu useista samanaikaisista punoksista, joita ei mahdollista mitata toisistaan eristettyinä vaikuttavuustekijöinä.* (Pohjola 2012:12.)

Työn tuloksellisuuden osoittaminen on haastavaa, kun työn kohteena on inhimillinen elämän kaikkine, välillä hyvinkin vaikeine puolineen kuten asunnottomuus tai päihde- ja mielen-

terveysongelmat. Sanna Väyrysen mukaan sosiaalityössä tarvitaan kylmien ja ulkokohtaisten tuloksellisuuden mittareiden lisäksi ja rinnalle tietoa niistä muutostekijöistä, jotka tukevat selviytymistä ja lisäävät ihmisen hyvinvointia ja toimijuutta. Realistisissa vaikuttavuuden arviointitutkimuksissa pyritään huomioimaan myös kokemuksellinen ja inhimillinen tieto. Tämä vaikuttavuuden mittaaminen tulee lähelle perinteistä laadullista tutkimusta. (Väyrynen 2012: 272-273.) Yksi työn vaikuttavuutta arvioiva tapa on juuri asiakkaiden omien kokemusten esille tuominen, miten he subjektiivisesti kokevat työn edesauttaneet heidän elämäntilannetta. Tällöin vaikuttavuus perustuu yksilöllisen kokemuksen kuvaamiseen ja ymmärtämiseen. Kokemusten hyödyntämisellä tavoitellaan toisin tekemisen tapoja ja ihmisen kuulluksi ja kohdatuksi tulemisen kokemusta. Tärkeää on ymmärtää ihmisten ja heidän elämäntilanteiden moninaisuus ja tulkita niitä ihmisen omien merkitysten kautta, näin vaikuttavuudessa korostuu toiminnan hyödyllisyys ihmisen kokemana. (Pohjola, Kemppinen, Väyrynen 2012:351.)

Y-Asuntojen toiminnan vaikuttavuutta ei ole sen yhdeksän toimintavuoden aikana arvioitu. Yksi keino vaikuttavuuden arviointiin on arvioida erityisryhmien asumista asumisen onnistumisen kautta. Erityiskriteerein valittujen asukkaiden asumiset ovat onnistuneet hyvin. Häätöön on päättynyt vain yksi asuminen. Vuokranmaksun onnistuminen poikkeaa positiivisesti verrattaessa aravakriteereillä valittuihin asukkaisiin. Yksi keino seurata työn vaikuttavuutta on säännöllinen talouden tunnuslukuja tarkastelu; seurataan irtisanomisten määrää, käyttöastetta, vuokrasaatavien kokonaismäärää, perintään siirtyviä vuokrasaamisia, häätöjä. Tunnusluvut kertovat toiminnan vaikuttavuudesta, mutta toimivat myös hyvänä signaalina kuvaten kokonaistilannetta ja kertoen mahdollisista tarpeista muuttaa työkäytänteitä.

Jatkossa on tärkeää seurata työn vaikuttavuutta myös asukaspalautteiden muodossa. Y-Asuntojen olisi seuranta ja kehittämistä varten suunniteltava asiakaskysely tai -palautelomake. Asiakaskysely tulee tehdä säännöllisesti esimerkiksi erityiskriteerein asutettujen asukkaiden tukiajan päättyessä tai vuosittain. Rakentavaa olisi saada myös yhteistyökumppaneiden kokemuksista ja kehittämistarpeista säännöllistä palautetta ja arviointia. Koska Y-Asuntojen toimintamalli on vakiintunut käytäntö, pystytään toiminnan vaikuttavuutta seuraamaan paremmin ja arvioimaan pidemmällä aikavälillä, verrattaessa lyhyisiin muutaman vuoden kestäviin hankkeisiin. Nyt tekemäni opinnäytetyö on ensimmäinen avaus tähän suuntaan.

Itseäni kiinnostava jatkotutkimusaihe on asukasdemokratia. Asukasdemokratiasta ei löytynyt varsinaista tutkimustietoa, vaikka tietoa asukasdemokratian toteuttamiseksi on saatavilla runsaasti. Olisi mielenkiintoista saada tutkittua tietoa asukasdemokratian tuloksista ja vaikuttavuudesta, esimerkiksi asukkaiden ja asukastoimikuntien edustajien kokemuksia pystyykö asukas vaikuttamaan talon toimintoihin, saamaan ajamiaan asioita läpi tai synnyttämään muutosta toimintakulttuureihin. Asukastoiminnan verkostot tarjoavat potentiaalisen vaikuttamis-

mahdollisuuden suhteessa kiinteistöyhtiöön, samalla jättäen tilaa asukkaiden itseohjautuville ja epämuodollisille toimintatavoille.

Toinen kiinnostava ja erittäin ajankohtainen aihe on luottohäiriömerkintöjen vaikutus ihmisten elämään ja asunnon saantiin. Suomen Asiakastiedon (2013) mukaan maaliskuun 2013 lopussa maksuhäiriömerkintä oli 349 500 henkilöllä. Vuodessa maksuhäiriöisten määrä on nousut yli viidellä prosentilla, hiipien jo 90-luvun synkimpiä vuosia. Tärkeää olisi tutkia sitä miten maksuhäiriömerkinnät vaikuttavat ihmisten elämään ja ihmisten kokemuksia siitä miten asunnon saanti on mahdollistettu maksuhäiriömerkintöjen jälkeen.

9 Asukkaiden kehittämisenäkemykset

Kolmannen tutkimuskysymyksen tarkoitus oli kartoittaa asukkailta tulevia kehittämisenäkökuja. Teemahaastattelun lopussa kysyin haastateltavilta kehittämisehdotuksia ja kehittämistoiveita suoralla kysymyksellä. Alkuperäinen ajatukseni oli, että haastattelun teemat kulkevat kronologisesti asunnon saannin vaiheesta aina tulevaisuuden asumiseen, koska ajattelin että kehittämisenäkökuja voi tulla esiin myös niissä.

Haastateltavien tuomia kehittämisehdotuksia:

1. Remontti- ja korjaustarpeet
2. Talon varustustason parantaminen
3. Pihapiirin ja ympäristön viihtyisyyden parantaminen
4. Asukastilojen laajempi hyödyntäminen
5. Asukkaiden aktiivisuuden mahdollistaminen ja monipuolinen asukastoiminta
6. Tiedottamisen lisääminen

Huoneistojen remontointiin ja korjauksiin liittyvät asiat olivat haastateltavien vastauksissa useimmiten ilmennyt kehittämiskohde. Ne käsittävät haastateltavien esille nostamia erilaisia omaan huoneistoon ja taloon liittyviä teknisiä puutteita tai korjaustarpeita. Se, että tekniset korjaus- ja remonttitarpeet muodostivat useimmiten ilmaistun ryhmän, johtune monesta eri tekijästä. Korjaustarpeet ovat konkreettisia asioita, joita on helppo luetella ja jotka on helppo mieltää epäkohdiksi ja puutteiksi. Ne näkyvät asukkaiden jokapäiväisessä elämässä ja mahdollisesti hankaloittavat arjen sujumista. Merkittävä syy korjaustarpeiden korostumiseen löytyy talojen iästä, vaikka peruskorjauksia on tehty ja tehdään, eivät 40 vuotta vanhat talot ole uutta vastaavia. Tätä tukee havainto, että 90-luvulla valmistuneessa talossa asuvan haastateltavan vastauksessa ei korjaustarve noussut esille.

”Keittiö on kyllä niin vanha ja huonossa kunnossa. Ne korjaavat kyllä sitä, mutta aina vain vähän. Kaikki kaakelit tai laatat ovat vähän... Mä en tiedä, mä haluaisin soittaa sille tekniselle isännöitsijälle ja pyytää katsomaan.” H6

”Minun asunnossa haisee home. Kylpyhuoneessa on vesiongelmia, se pitäisi tutkia ja korjata. Jos minä pääsen toiseen asuntoon, pitäisi vanha asunto remontoida.” H9

Kehittämisehdotuksissa talon varustetason parantaminen näkyi konkreettisina ehdotuksina miten asuntojen laatua parantamalla voidaan lisätä asumisviihtyvyyttä. Asuntojen varustetason parantaminen kuvaa asumistason standardin muuttumista. Haastateltavat kokevat tärkeänä, että on mahdollisuus saada keittiöön paikka astianpesukoneelle sekä suuremmat kylmäkalusteet. Pieni jääkaappi ilman pakastetta, ei vastaa nykyajan tarpeita.

”Lasitettu parveke olisi mun toive. Ja sit mä toivoisin et ikkunat voisi jossakin vaiheessa vaihtaa ne on alkuperäiset ja aika heikossa kunnossa. Ja sit kylppäri alkaa olla tien päässä. Mä tykkään kylpyammeesta, mutta siitä on se emali kulunut ihan pois”. H8

Oli mielenkiintoista, että piha-alue ja ympäristö muodostuivat vastauksissa merkittäväksi kehittämiskohteeksi. Y-Asuntojen omistusaikana kolmeen suurimpaan talokohteeseen on teetetty pihasuunnitelmat, joiden pohjalta pihoja on kunnostettu ja istutuksia lisätty. Piha-alueilla on uudistettu myös lasten leikkialueet ja -välineet sekä pihoille on hankittu pöytäryhmät. Ehkä vastauksissa näkyy, että ulkotilalla on suuri merkitys lähiöasumisessa.

”Piha on ankea. Lapsilla on vain hiekkalaatikko. Pihalta puuttuu kokonaan lasten iloisen leikin äänet. Pihaan pitäisi saada enemmän puita ja parkkipaikan seinämässä olevat mosaiikkitaidekset olisi syytä poistaa.” H3

”Hyvin pienellä pystyy tekemään, sanotaan nyt vaikka pensaat, eihän ne maksa 30 tai jotain sellaista ja jos itse tekee ne työt, niin satasella saisi jo herukkaa pihaan runsaasti.” H7

”Sitä me ollaan mietitty miksi meidän talossa puutarhanhoito uupuu kokonaan?” H5

Osa haastateltavista näki kehittämismahdollisuutena asukastilojen, ns. kerhotilojen aktiivisemman käytön. Tämän kehittämiskohteeksi nostaneet haastateltavat pohtivat vastauksissaan myös miten yhteisiä tiloja voisi hyödyntää laajemmin. He kokivat tilojen tarjoavan mahdollisuuden järjestää toimintaa talon lapsille sekä tilojen hyödyntämistä kuntosalina, juhlatilana tai erilaisten kerhoryhmien pitopaikkana. ” olisi kiva, että talossa olisi kuntosali, ei siinä tarvitse mitään kovin kummoisia laitteita olla, että saisi kaikki lihasryhmät tehtyä, steppi-

laudallakin voi tehdä montaa eri liikettä. Kuntosalit on tosi kalliita eikä työttömällä ole varaa välttämättä sellaiseen.” H8

Asukastilojen käyttöön liittyviä kehittämis ehdotuksia voi selittää osaltaan se, että useimmat haastatteluista järjestettiin kyseisissä tiloissa ja osa haastateltavista oli tiloissa ensimmäistä kertaa. Tilan tarjoamat mahdollisuudet näyttäytyivät konkreettisesti haastateltaville. Kuvassa 3 on talokohteen kahdesta kerhohuoneesta toinen, johon on tehty lapsille leikkitila sekä aikuisille kuntoilutila. Helsingin kohteissa asukastiloja ei ole, joka näkyi erään vastaajan kehittämistoiveena. *”Toivoisin, että talossa olisi kerhotila, harrastan pienoispatsaiden tekemistä.” H3*

Kuva 3: toinen huone kaksi huonetta käsittävästä asukas/kerhotilasta

Tutkimuksen kehittämis ehdotusten perusteella haastateltavat toivoisivat enemmän aktiivisuutta. Osalla aktiivisuus näyttäytyi toiveena saada tehdä itse remonttia omassa asunnossa. Haastateltavista osa oli myös itse valmis olemaan aikaisempaa aktiivisemmin mukana talon toiminnassa, jos toiminta olisi pienenleistä ja omasta kiinnostuksesta lähtevää. Osa aktiivisuudesta näyttäytyi valmiutena osallistua talon toimintoihin yhteisen hyvän lisäämiseksi. Ehdotuksena tuli, että talossa voitaisiin yhdessä ”projektina” tehdä puutarhanhoitoa ja istutustöitä. Erilaisiin pieniin yhteisiin projekteihin osallistuminen on helpompaa ja epämuodollisempaa ja se koetaan turvallisempaa tutustumispaikkana kuin viralliset asukastilaisuudet.

Kun asukkaat voivat kehittää toimintaa tai tekemistä omasta kiinnostuksesta lähteväksi, hyödynnetään asukkaiden erilaisia osaamisalueita ja taitoja. Haastatteluissa tuli ilmi sellaista osaamista ja kyvykkyyttä jota tulisi valjastaa kaikkien iloksi. Tulevaisuudessa pyritään luomaan jokaisen osaamista ja persoonallisuutta kunnioittavaa toimintaa. Kun asukkaat oppivat

tuntemaan toisiaan paremmin, lisääntyy myös spontaanin kanssakäymisen ja yhteistyön mahdollisuus. Asukastoiminnan tulisi tarjota jokaiselle mahdollisuus olla yhteisöllisesti tärkeä oman ominaislaatuensa puitteissa. Eräs asukas kerää vuosittain ryhmän istuttamaan ulkoruukuihin kesäkukat ja leikkaamaan talon pensaat. Eräs asukas taas on aina valmiina kun tarvitaan raakaa voimaa ja kottikärryjen käyttöä. On hauskaa, saa toteuttaa itseään ja toiminnasta aikaansaattava jälki, kuten istutukset ja siisti piha, lisäävät talon yleistä viihtyisyyttä.

Myös kaikille asukkaille tarkoitettuja asukasiloja toivotettiin lisää. Asukasiloja perusteltiin sillä, että oppisi tuntemaan naapureita ja saisi tietoa talon tapahtumista. Nyt asukasiloja on järjestetty vain minimimäärä mitä laki yhteishallinnosta vuokratalossa (649/1990) edellyttää, ainoana poikkeuksena on ollut suuriin remontteihin liittyvät informatiiviset asukaskokoukset.

Tiedon saaminen nousi omaksi kehittämisalueeksi, jonka nimesin tiedottamisen lisäämiseksi. Aktiivisempaa tiedottamista toivottiin porrashuoneiden ilmoitustaululla, myös talon omia nettisivuja ehdotettiin. Eräänä keittämis ehdotuksena ovat asukastoimikunnan työskentelystä omat nettisivut, joista muut asukkaat voisivat saada tietoa mitä talossa tapahtuu. Olisiko nettisivut asukkaille tarkoitettu informaatiofoorumi vai voisiko se olla kaksisuuntainen, jossa myös asukkailla olisi mahdollisuus tuoda asioita esille? Voisiko nettisivuille linkittää yhteyden huoltoyhtiöön, koska tiedonkulku huoltoyhtiöstä koettiin haastavana. Kehittämis ehdotuksissa asukkaat toivoivat huoltoyhtiön tiedottamisen ja yhteistyön parantumista. Sivulla voisi olla tietoa esimerkiksi energiakulutuksesta ja omien käyttötottumusten vaikutuksesta energiankulutukseen. Nettisivujen kautta asukkaat voisivat tarjota tavaroita kierrätykseen tai etsiä itselle muilta turhaksi käyneitä tavaroita. Näin ylläpidettäisi erään asukkaan esille tuomaa kestävää kehitystä.

Vastuu jatkuvasta avoimesta tiedonkulusta on talon omistajalla. Vuokratalon omistajalla on velvollisuus tiedottaa kaikista taloa koskevista asioista, joilla on merkitystä asukkaille. Tiedottaminen lisää asukkaiden luottamusta vuokranantajaa kohtaan ja katkoo siivet huhuilta ja epäselvyyksiltä. Tiedon kulun varmistamiseksi on hyvä, jos sille on sovittu säännöllisesti toistuva muoto. (ARA 2008: 37.)

Tiedottamiseen liittyen olisi tärkeää luoda Y-Asunnoissa asumiseen liittyvistä asioista kirjallinen materiaali ns. kotikansio. Kansiota löytyisi tärkeät yhteystiedot sekä tietoa yleisistä asumiseen liittyvistä asioista ja ohjeistukset ongelmatilanteisiin. Jatkossakin on turvattava asukkaille mahdollisuus saada henkilökohtaista neuvontaa niin asumiseen liittyvissä asioissa kuin palveluohjauksena yhteiskunnan tarjoamiin etuisuuksiin.

Toikan ja Rantasen mukaan asiakkaiden / asukkaiden osallistumisesta on hyötyä kehittämissä. Asukaslähtöisessä kehittämisessä saadaan asukailta tärkeää tietoa. Aina kun kehittä-

mistoiminnan kohdetta ja tavoitteita määritellään, pitää tehdä myös olettamuksia siitä, mihin todellisuuden osaan kehittämistoiminta pyrkii vaikuttamaan. Kehittämistoiminnan tavoitteena voi olla erityisryhmien asumisen onnistuminen, laadukkaammat prosessit ja asiakkaiden näkökulmasta nousevat kehittämisen tarpeet. Kehittämisellä tähdätään aina muutokseen esimerkiksi palvelujen tehokkaampaan tai laadukkaampaan tuottamiseen. Pohtia sitä miten voimme kehittää toimintaa ja analysoida sitä vastaako toiminta palvelunkäyttäjien tarpeita. (Toikko ja Rantanen 2009:38,90,163)

Opinnäytetyön kehittävän osion tavoite on kuvantaa toiminnassa oleva asumispalvelumalli erityiskriteerein valituille asukkaille sekä asukkailta saatavan tiedon perusteella kehittää työkäytäntöjä asunnon hakuprosessista asumiseen saakka. Vuosien saatossa Y-Asuntojen toiminta on kehittynyt omalla painollaan kokemuksen ja hiljaisen tiedon lisääntymisen myötä. Työntekijävaihdoksia ei ole ollut, toimijat ovat sitoutuneita ja näkevät työn vaikuttavuuden arjen toimissa. Asumisaikaisen toiminnan kehittämisessä keskeistä ovat asukkaiden kokemukset asumisesta, interaktiot asumisen erityistilanteiden hoidossa, yhteistyö eri toimijoiden välillä sekä asukkaiden osallistumisen mahdollistaminen ja asukasdemokratian toteutuminen. Mitä voisimme Y-Asunnoissa tehdä toisin, missä alueilla on kehitettävää, mikä toimii hyvin?

Uusi tieto syntyy pääosin niissä ympäristöissä, joissa toiminta tapahtuu eli toimintaympäristössä. Toimintaympäristössä syntyvä tieto nousee aidosta käytännön toiminnasta ja tarpeesta ratkaista käytännön ongelmia. Käytännön toiminnassa ilmeneviä ongelmia ei siten siirretä ratkaistavaksi yliopistoihin, vaan käytäntö itsessään on uuden tiedontuotannon paikka ja ympäristö. (Toikko ja Rantanen 2009: 42.) Asukkaat asuvat talossa ovat päivittäin läsnä, sen kokemuksen hyödyntäminen ja arvostaminen. Opinnäytetyöni tutkimuksellisen osion kautta asukkailta nousi monia kehittämis ehdotuksia, joita Y-Asunnoissa on tärkeää lähteä jatkokehittämään.

10 Johtopäätelmät kiteytettynä

Opinnäytetyöprosessin varrella nousi esiin erinäisiä asumiseen liittyviä asioita, jolla turvataan asukkaan kannalta hyvä asuminen sekä kiinteistön omistajan kannalta toimiva vuokra-asumisen kokonaisuus. Pohdinnoissani luokitteluksi muodostuivat ihmisen hyvinvoinnista ja terveyden edistämisestä tutut osa-alueet: fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti tasapainoista asumista, täydennettynä taloudellisella näkökulmalla.

Fyysisen osa-alue kuvaa huoneistoon, asuintaloon sekä asuinympäristöön liittyviä asioita. Fyysiseen osa-alueeseen liitän myös asukkaan asuntoa kohtaan asettamat tarpeet ja vaateet, kuten esteettömyys ja tarvittavat apuvälineet. Psyykkinen osa-alue kuvaa asukkaan tunnetta,

mielikuvia ja ajatuksia kodista ja asumisen jatkuvuudesta. Sosiaalinen osa-alue kuvaa asukkaiden kanssakäymistä keskenään sekä vuokratalon omistajan ja isännöinnin suuntaan. Taloudellisella näkökulmalla tarkoitan asukkaille kohtuuhintaisia asumiskustannuksia. Kiinteistön omistajan näkökulmasta taloudellisuus kuvaa hyvää taloudenhoitoa kiinteistöjen ylläpidossa sekä korjaustoiminnan ennakointia, näin pidetään vuokrien kehitys kohtuullisena ja ennustettavana.

Fyysinen:

- Huoneistot ja kiinteistöt ovat hyvässä kunnossa. Huoneistot ovat remontoituja ja kiinteistöissä on toteutettavissa oleva tekninen PTS eli pitkän aikavälin kunnossapitosuunnitelma
- Kiinteistöt piha-alueineen ovat siistejä ja esteettömiä
- Asumisessa mahdollisuus huomioida ihmisten elämänkaaren liittyviä tarpeita ja vaihteita (muutostyöt, apuvälineet)
- Asumisen terveellisyys ja turvallisuus

Psyykkinen:

- Aukkailla on turvallinen tunne asua
- Asuminen on pysyvää. Epävarmuus asumisen jatkumisesta sitoo energiaa muulta elämäältä
- Mahdollisuus elämän pituiseen asumiseen, myös mahdollisuus asunnon vaihtoon
- Asumisen ongelmatilanteisiin tartutaan aktiivisesti ja asiallisesti
- Aukkailla on mahdollisuus erilaisissa asumisen ongelmatilanteissa kääntyä asukassihteerin puoleen

Sosiaalinen:

- Asukaslähtöisyys
- Sosiaalisesti tasapainoinen asukasrakenne
- Aukkailla on tunne, että voivat vaikuttaa asumisasioihin
- Toiminnan läpinäkyvyys ja tiedon kulku
- Kuulluksi tuleminen
- Hyvä yhteishenki ja yhteisöllisyys
- Asukastoimikuntien toiminta, isännöitsijä ja asukassihteerit tukevat toimintaa ja ymmärtävät toiminnan arvon
- Talkoot ym. tavat yhdessä toimimiseksi

Taloudellinen:

- Kohtuulliset asumiskustannukset, asumisen laadusta kuitenkaan tinkimättä
- Taloudellisesti vastuullinen kiinteistöjen ylläpito

11 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusta tehdessä on hyvä pysähtyä pohtimaan omien näkemysten suhdetta tutkimuksen lähestymistapaan, jos näkemyksiä ei tiedosta, ne voivat vahvistaa tutkijan ennakkolettamuksia asiasta. Tutkijan on tärkeää selvittää onko hänellä alitajuinen käsitys siitä mitä haluaa tutkimuksella osoittaa. Jos on, se olisi tuotava rehellisesti esiin, jotta tutkimusta voidaan arvioida näistä lähtökohdista. (Häikiö ja Niemenmaa 2007: 54).

Pohdin omia ennakkokäsityksiäni tutkimuksen aiheesta jo kehitellessäni opinnäytetyön aihetta ja lähestymistapaa. Oma esiymmärrykseni tutkimusaiheeseen on syntynyt pitkälti oman asukassihteerin työni tuoman kokemuksen kautta. Oma ennakkokäsitykseni tai esiymmärrykseni ennen opinnäytetyön tekemisen alkua oli, ettei erityiskriteerein valittujen asukkaiden asumisen onnistuminen poikkea tavanomaisista arava-kriteerein valituista asukkaiden asumisesta. Työssäni välillä jopa ajattelen, että erityiskriteerein valitut asukkaat selviytyvät asumisesta paremmin. Itse olen pohtinut tämän tunteen syntyvän siitä, että asukashaastattelun vuoksi tiedän erityiskriteerein valitut asukkaat ja yhteydenotto vaikkapa asukkaalla ilmenneiden asumishäiriöiden vuoksi on mutkattomampaa puolin ja toisin.

Laadulliselle tutkimukselle ei ole yhtenäistä ja yksiselitteistä tutkimusperinnettä, samoin laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta löytyy erilaisia käsityksiä (Tuomi ja Sarajärvi 2009:134). Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan seikkaperäinen selvitys tutkimuksen toteuttamisesta. Opinnäytetyössäni olen pyrkinyt kuvaamaan mahdollisimman tarkasti tutkimukseni eri vaiheita, haastattelutilanteista aineiston analyysiin saakka. Pysin kuvaamaan sisällönanalyysin vaiheita sekä tekemiäni teemoitteluja analyysin välineenä.

Tutkimuksen validiteetti eli pätevyys ilmaisee sen miten hyvin tutkimusmenetelmä mittaa sitä ominaisuutta mitä tutkimuksessa on tarkoitus mitata (Hirsjärvi ym. 2002:213). Omassa opinnäytetyössä keskeistä on saada esille asukkaiden kokemus sekä kokemusten tutkiminen ja kokemusperäisen tiedon hyödyntäminen. Ihmisten kokemiseen perustuva tutkimus on luonteeltaan empiiristä, jonka tavoitteena on tehdä havaintoja, kokea ja ymmärtää välittömästi jotain olemassa olevaa konkreettista ilmiötä. Tavoitteena voi myös olla havainnoida empiirisesti muiden ihmisen kokemista ja tai jäsentää muiden ihmisten kokemusperäistä tietoa tutkittavasta asiasta. (Koppa 2013.)

Kokemusta kuvaava tutkimus voidaan toteuttaa joko tapaustutkimuksena rajautumalla tiettyyn tutkimuskohteeseen tai yksittäisiin kohteisiin tai tutkimuskohteena voi olla laajempi ilmiöiden joukko (Koppa 2013). Opinnäytetyössäni tapaus muodostui kymmenestä erityiskriteerein valitusta asukkaasta. Tutkimustuloksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia Y-Asunnoissa

asuvia asukkaita. Uskon, että tutkimus olisi tuonut hyvin samankaltaisen tuloksen, vaikka tutkimuskohteeksi olisi valikoitunut toiset kymmenen asukasta erityiskriteereistä asutetuista asukkaista.

Tutkimuksen reliabiliteetti, luotettavuus ilmaisee tutkimuksen mittaustulosten toistettavuutta eli päädyttäisiinkö samanlaisiin tuloksiin, jos tutkimus toteutettaisiin uudestaan (Hirsjärvi ym 2002: 213). Uskon, että opinnäytetyöni tutkimusosion tulokset olisivat samankaltaisia uudelleen tehtynä. Laadullisessa tutkimuksessa joku toinen henkilö tutkijana voisi saada erilaisia tuloksia, nostaisi eri asioita tarkastelun alle. Eräs laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä näkökulma on tutkimuksen yleistettävyys tai siirrettävyys. Ovatko tutkimuksen tulokset yleistettävissä tai siirrettävissä myös muihin kohteisiin tai tilanteisiin. Opinnäytetyöni tuloksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia vuokralla asuvia eikä edes Y-Asunnoissa asuvia asukkaita, mutta uskon, että asukkaiden esille nostamia kokemuksia voi hyödyntää muitakin Y-Asukkaita koskevaksi sekä muissa samankaltaisissa asumismalleissa.

Tutkimuksen validiutta lisää myös triangulaatio, joka tarkoittaa useamman tutkimusmenetelmän käyttöä samassa tutkimuksessa. Toisiaan täydentävien aineistojen, menetelmien ja näkökulmien käytöllä voidaan syventää empiiristä ja käsitteellistä ymmärrystä tapauksen eri puolista. Aineistotriangulaatiossa aineistoa kerätään eri lähteistä ja eri tavoilla. (Laine, Bamberg, Jokinen 2007: 24). Opinnäytetyössäni haastattelujen lisäksi olen kerännyt tietoa vuokranmaksun onnistumisesta vuokrareskontran kautta sekä viimeisten vuosien häätötilastoineista sekä asukkaille annetuista huoneen vuokralain mukaisista varoituksista.

Tutkimuksessa eettinen arviointi sekä hyvien tutkimuskäytäntöjen huomioiminen tulisi ulottaa tutkimuksen kaikkiin vaiheisiin ja valintoihin (Virokannas 2010). Tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti säilyi läpi tutkimuksen. Tutkimusaineiston suojaamisesta huolehdin hävittämällä nauhat saatuni haastattelut litteroitua. Tutkimusaineistoa käsittelin huolella. Haastatteluteksteissä henkilöiden tunnistettavuus ei ollut mahdollista. Käsittelin haastattelumateriaalia vain kotona ja työni kautta muodostunutta muuta luottamuksellista materiaalia käsittelin vain työpaikallani.

Launiksensa mukaan eettisesti tärkeimpiä kysymyksiä ovat ihmisarvon loukkaamattomuus ja tutkimukseen osallistujien vapaaehtoisuus (Launis 2007: 28). Haastateltaville korostin luottamuksellisuutta ja vapaaehtoisuutta. Kerroin, että haastateltavilla on oikeus keskeyttää osallistumisensa ja haastattelutilanteessa jättää halutessaan vastaamatta kysymyksiin. Uskon, että luottamuksen rakentaminen haastateltaviin oli alkanut jo asuntohaastattelun yhteydessä. Haastattelukysymysten teemoista osa oli hyvinkin henkilökohtaisia ja herätti haastateltavissa tunteita ja muistoja. Kaikki haastatteluun osallistuneet tiesivät minut etukäteen. Olin tavan-

nut jokaisen vähintään kerran asuntohaastattelussa. Tiesin heidät ja heidän elämäntilanteensa asunnonhakuvaiheessa. Eli en ollut täysin ulkopuolinen.

Haastattelutilanteessa tutkijan tulee suhtautua haastateltavaan kohteliaasti ja ihmisarvoa kunnioittaen. Tutkijan pitää huolehtia siitä, että vapaaehtoisuuden periaate toteutuu myös tutkimukseen sisältyvässä vuorovaikutustilanteessa. (Kuula 2010.) Korostin osallistumisen vapaaehtoisuutta ja asukkaiden kokemusten sekä mielipiteiden tärkeyttä, jotta toimintaa voidaan kehittää. Minulla oli tunne, että haastateltavat aidosti haluavat olla mukana kehittämässä toimintaa ja kertomassa omista kokemuksista. Toivon ettei kukaan haastateltavista osallistunut tutkimukseen sen vuoksi, että koki olevansa jollakin tavalla kiitollisuudenvelassa asunnosta. Ajatuksella, että pitää osallistua kun on saanut minulta asunnon.

Lähteet

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Riika: InPrint.

ARA Asunnottomat 2012. Selvitys 1/2013.
<http://www.ara.fi/download/noname/%7B491574C4-A0A1-4DD0-9A69-AC60B18BBB23%7D/24182> Viitattu 12.2.2013.

Asukasbarometri.2010. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=121773&lan=fi>
 Viitattu 28.2.2013.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. 2008A. Asukasdemokratia tavaksi taloon. Opas asuk-
 kaille. Helsinki:Edita Prima Oy.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. 2008 B. Yhteishallinto ja toimiva vuokra-asuminen.
 Helsinki:Edita Prima Oy

Avramov, D. 1999. Coping with homelessness. Issues to be tackled and best practices in Eu-
 rope. Ashgate Publishing. Aldershot England.

Backlund P., Häkli J.& Schulman H.(Toim.) 2002. Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin
 suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus.

Bäcklund.P. 1999. Rajankäyntiä: asukaslähtöiset kehittämishankkeet Helsingissä: Terra 11:3.

Erkkilä, E. 2010. Asunnottomuus ja sosiaalityö. Teoksessa Sosiaalityön käsikirja. Kananoja, A.,
 Lähteinen, M. ja Marjamäki, P./toim.) Tietosanoma Oy. 272-275

Eskola, J ja Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. ja Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus
 Kirjapaino Oy.

Euroopan sosiaalinen peruskirja.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2002/20020080> Viitattu 19.11.2012.

FEANTSA. ETHOS - European Typology of Homelessness and housing.
www.socca.fi/asunto_ensin/asunnottomuus/.../ladattavia_tyokaluja. Viitattu 20.11.2012.

Granfelt, R. 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. SKS Helsinki.

Granfelt, R. 2003.Kodittomuuden ja kodin kuvia. Teoksessa Kohti kaupunkisosiaalityötä-
 haasteena tasapainoinen kaupunki. Kopomaa T. (toim)Palmenia- Kustannus, Tammer-Paino
 Oy.

Haapanen, A. Vähemmän häätöjä. Kontulan Kiinteistöt Oy:n asumisneuvojaprojekti 1999-
 2002. Helsingin Kaupungin Tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2004/1.

Hakala, J. 2001. Menetelmällisiä koetuksia. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Meto-
 din valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 10-
 23.

Hartimo, T. ja Laukkanen, S. 2005. Rakennettu ympäristö ja yhteisöllisyys Espoon Säterin-
 metsässä. Teoksessa Vaattovaara, M. ja Vuolteenaho, J. (toim) Asumisen uudet onnelat? - ta-
 paustutkimuksia asumismielityksistä Espoossa ja sen lähikunnissa. Espoon kaupunki, Hallin-
 tokeskus, Kehittämis- ja tutkimusryhmä. Raportteja Espoosta 1/2005, 31.
 Viitattu 16.4.2012. <http://www.espoo.fi/download/noname/%7BA2FC3790-4C86-4159-80B7-D9238943274E%7D/12139>.

Heinonen, J. 2012. Miesten kokemuksia köyhyydestä ja asiakkuudesta. Teoksessa Kohtaako sosiaalityö köyhyyden. Forssen, K., Roivainen, I., Ylinen, S. ja Heinonen, J. (Toim) EU: UNI-press. 197-222.

Helenelund, J-E. 2011. Rätten till boende/bostad ur ett bostadslöshetsperspektiv. Universitas Wasaensis. Acta Wasaensia, 251. http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-368-4.pdf viitattu 19.11.2012.

Hirsjärvi, S. ja Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki: Yliopistopaino.

Horelli, L. ja Kukkonen, H. 2002. Osallistuminen, ympäristö ja vuoropuhelu. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. ja Schulman H (Toim.) Osalliset ja osajat, kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Gaudeamus. Tampere: Tammer-Paino Oy. 243-259.

Hynynen, R. (Toim.) Asuntoja ja tukea asunnottomille Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista. Ympäristöministeriö: Asunto- ja rakennusosasto. Suomen ympäristö 745

Jokinen, E. Aikuisten arki. Gaudeamus. Tampere: Tammer-Paino Oy

Juntto, A. Asumisen muutos ja tulevaisuus. Rakennetarkastelu, Erilaistuva asuminen, osaprojekti I. Suomen Ympäristö 33/2008. Helsinki: Edita Prima Oy.

Järvi, I. 2013. Asukaslähtöisyydestä yhteisöllisyyteen. Tampereen teknillinen yliopisto Arkkitehtuurin laitos
https://wiki.tut.fi/pub/Monikko/SuunnitelmaTampere/Monikko_Tampere_Esite_netiversio_aukeamat.pdf Viitattu 2.3.2013.

Järvinen, P. ja Järvinen, A. 2011. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.

Kiuru, K. Valtiovallan tervehdys. Valtakunnallinen asunnottomuusseminaari 2012. 17.10.2012 Tiedekeskus Heureka.

Kiviniemi, K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. ja Valli, R. toim. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. 3. uudistettu ja täydennetty painos. PS-kustannus. Juva: WS Bookwell Oy. 70-85.

Kokemuksen kuvaaminen.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/ongelmanasettelu/kokemuksen-kuvaaminen>. viitattu 28.2.2013.

Kopomaa, T. 2003. Kohti kaupunkisosaalityötä - haasteena tasapainoinen kaupunki. Palmenia- Kustannus, Tammer-Paino Oy.

Kopomaa, T. 2008. Naapurisuvaitsevaisuus. Tuetun asumisen ja palvelutoiminnan yhteys lähiympäristöön ja kaupunkisuunnitteluun. Teoksessa Kopomaa, T., Peltonen, L. ja Litmanen, T. (toim.) Ei meidän pihallemme! Paikalliset kiistat tilasta. Gaudeamus Helsinki University Press. 153-185.

Kortteinen, M. 1982. Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Keuruu: Otava.

Kortteinen, M., Tuominen, M. & Vaattovaara, M. (2005). Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja yhdyskuntasuunnittelu. Yhteiskuntapolitiikka 2005/2.

Kortteinen, M., Elovainio, M. ja Vaattovaara, M. 2006. Asuinolot ja niiden kehitys Helsingin kunnallisissa vuokraloissa. Yhteiskuntapolitiikka 1/2006, 3-13. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

- Koski, P. 2013. Asunnottomien parissa työskentelevien näkemyksiä asunnottomien asuttamisongelmista. Pro gradu -tutkielma: Tampereen Yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. http://www.asuntoensin.fi/files/2706/Gradu3_Paivi_Koski.pdf . Viitattu 4.4.2013.
- Kotiranta, T., Niemi, P. ja Haaki R. 2011. Sosiaalisen toiminnan perusta. Gaudeamus. Tallinna Raamatutrukikoda.
- Kuparinen, R. 2008. Nimby-ilmiö ”tapaus Marjaniemen” valossa. Teoksessa Kopomaa, T., Peltonen, L. ja Litmanen, T. (toim.) 2008. Ei meidän pihallemme! Paikalliset kiistat tilasta. Gaudeamus Helsinki University Press. 56-94.
- Kuula, A. 2010. Ihmistieteiden eettiset periaatteet. [Vhttp://www.tenk.fi/eettinen_ennakkoarviointi/seminaari_2010/Diat_Arja_Kuula.pdf](http://www.tenk.fi/eettinen_ennakkoarviointi/seminaari_2010/Diat_Arja_Kuula.pdf) . Viitattu 19.1.2013.
- Kytö, H. ja Väliniemi-Laurson, J. 2012. Lähiöiden kehitykseen kannattaa panostaa. Helsingin Sanomat 26.7.2012, A2.
- Kärkkäinen, O. 2011. Työn vastaanottamisen kannustimet Suomessa. Palkansaajien tutkimuslaitos. Työpapereita. 266. <http://www.labour.fi/tutkimusjulkaisut/tyopaperit/sel266.pdf> Viitattu 11.12.2012.
- Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta. 31.3.1995/481. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950481> . Viitattu 18.11.2012.
- Laki yhteishallinnasta vuokratiloissa. 16.7.1990/649. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19900649> . Viitattu 18.11.2012.
- Laine M., Bamberg J. ja Jokinen P. toim. 2007. Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lapintie, K. 2002. Tarinoita takapihalta asukkaan ja asiantuntijan kohtaamisesta. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. ja Schulman H (Toim.) Osalliset ja osajat, kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Gaudeamus. Tampere: Tammer-Paino Oy. 158-179.
- Launis, V. 2007. Tutkimuksen eettinen ennakoarvointi - Mitä se on? <http://www.tieteessatapahtuu.fi/0107/launis0107.pdf> . Viitattu 26.11.2012.
- Lehtonen, H. 1990: Yhteisö. Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Manninen A. 2010. Nuorten naisten matka lapsuudenkodista omaan kotiin. Teoksessa Vilko, A., Suikkanen, A. ja Järvinen-Tassopoulos J. (Toim.) Kotia paikantamassa. Lapin Yliopistokustannus. Tampere: Juvenes Print. 192-212.
- Melin, H. & Blom, R. 2011. Yhteiskunnallinen eriarvoisuus. Teoksessa Oksanen A & Salonen M. Toiminnallisia loukkuja. Hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy -Juvenes Print. 194-213.
- Metsämuuronen, J. Toim. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Nyyssölä, S. 2012. Asunnottomien tilanne. Asumispalvelut päihde- ja mielenterveysongelmallisille. Luento valtakunnalliset päihde- ja mielenterveyspäivät. Messukeskus Helsinki.
- Ojasalo, K., Moilanen, T & Ritalahti, J. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. WSOYpro Oy.

Oksanen, A. & Salonen M. 2011. Toiminnallisia loukkuja. Hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy -Juvenes Print.

Paasu, J. 2005. Mielenterveyskuntoutujien tuettu asuminen ja asumista tukevat palvelut pääkaupunkiseudulla ja Lohjalla. Teoksessa Hynynen, R. (Toim.) Asuntoja ja tukea asunnottomille Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista. Ympäristöministeriö: Asunto- ja rakennusosasto. Suomen ympäristö 745, 27-52.

Pajukoski, M. 2002. Hyvinvointi toiminnan kohteena. Teoksessa Tapaninen, A., Kauppinen, T. Kivinen, K., Kotilainen, H. Kurenniemi, M. ja Pajukoski, M. Ympäristö ja Hyvinvointi. Porvoo: WSOY.

Palttala, P. 2011. Maakuntakaava unohtaa eriarvoistumisen. Helsingin Sanomat 19.11.2011, A7.

Palttala, P. 2013. Luottomerkinnät kiihdyttävät kallista kriisimajoitusta. Helsingin Sanomat 20.3.2013.

Perustuslaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Viitattu 19.11.2012.

Portin, A. 2010. Uusi urbaani yhteisöllisyys. Helsingin Sanomat, Teema. Asumisen tulevaisuus 1 /2010.

Pohjola A. 2012. Moniulotteinen vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, A., Kemppainen, T. ja Väyrynen, S. (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Lapin yliopistokustannus. Tampere: Juvenes Print. 9-15

Pohjola A., Kemppainen, T. ja Väyrynen, S. 2012. Vaikuttavuus on monta. Teoksessa Pohjola, A., Kemppainen, T. ja Väyrynen, S. (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Lapin yliopistokustannus. Tampere: Juvenes Print. 347-352.

Roivainen, I. 1999. Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona. Helsinki: Tietokeskus.

Ronkainen, S. 2004. Kvantitatiivisuus, tulkinallisuus ja feministinen tutkimus. Teoksessa Liljeström, M. (toim.) Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Tampere: Vastapaino. 44-69.

Saarela-Kinnunen, M. ja Eskola, J. 2010. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa Aaltola, J. ja Valli, R. toim. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 3. uudistettu ja täydennetty painos. PS-kustannus. Juva: WS Bookwell Oy. 189-199.

Saikkonen, P. Kaatopaikka takapihalla. Myllypuron Alakiventien tapaus asukkaiden kokemana. Teoksessa Kopomaa, T., Peltonen, L. ja Litmanen, T. (toim.) 2008. Ei meidän pihallemme! Paikalliset kiistat tilasta. Gaudeamus Helsinki University Press. 95-122.

Staffans, A. 2004. Vaikuttavat asukkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A 29. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Seppänen, M. 2001. Liipolan onni. Asuinalueen sosiaalinen erilaistuminen ja merkitys asukkaille. Helsinki: Palmenia.

Skifter Andersen, H. 2003. Urban Scores: On the interaction between segregation, urban decay and deprived neighbourhoods. Ashgate.

Suikkanen, A & Kunnari, M. 2010. Missä on sosiologian koti? Teoksessa Vilkkö, A., Suikkanen, A. ja Järvinen-Tassopoulos J. (Toim.) Kotia paikantamassa. Lapin Yliopistokustannus. Tampere: Juvenes Print. 59-80.

Suikkanen, A. 2010. Teoksessa Vilkkö, A., Suikkanen, A. ja Järvinen-Tassopoulos, J. (toim) Kotia paikantamassa. Lapin yliopistokustannus. Tampere: Juvenes Print.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Suomen Asiakastieto. Heikki Koivula. Lehdistötiedote 31.3.2013.

Toikko T. Asiakkaiden osallistuminen palveluiden kehittämiseen. Työpoliittinen Aikakauskirja 3/2006. 13-22.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 2.painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Vaattovaara, M. 1998. Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen. Ympäristö ja alueellisuus. Tutkimuksia 1998:7. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Valokivi, H. 2008. Kansalainen asiakkaana. Tutkimus vanhusten ja lainrikkojien osallisuudesta, oikeuksista ja velvollisuuksista. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 1286.

Valtioneuvoston asuntopoliittinen toimenpideohjelma 2012-2015. Työryhmän ehdotus. Ympäristöministeriö 2012. Helsinki.

Vilkkö, H. 2009. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Virokannas, E. 2010. Sosiaalityön tutkimuksen eettinen ennakkoarviointi. Viitattu 19.1.2013. http://www.tenk.fi/eettinen_ennakkoarviointi/seminaari_2010/Diat_Elina_Virokannas.pdf

Väyrynen, S. 2012. Muutosta edistävät tekijät päihde- ja mielenterveyskuntoutuksessa. Teoksessa Pohjola, A., Kemppainen, T. ja Väyrynen, S. (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Lapin yliopistokustannus. Tampere: Juvenes Print.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Asunnot ja asuinolot. Yleiskatsaus 2010, 2. Asuntokunnat ja asuinolot 2010. Helsinki: Tilastokeskus

http://tilastokeskus.fi/til/asas/2010/01/asas_2010_01_2011-10-20_kat_002_fi.html
Viitattu 6.1.2013.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Asunnot ja asuinolot. Yleiskatsaus 2011. Helsinki: Tilastokeskus. http://tilastokeskus.fi/til/asas/2011/01/asas_2011_01_2012-10-24_tie_002_fi.html

Viitattu 6.1.2013.

Kuvat

Kuva 1: Y-Asuntojen uusin ja vanhin talokohde.....	23
Kuva 2: Osa erään asukkaan 900 elefantin kokoelmasta	43
Kuva 3: toinen huone kaksi huonetta käsittävästä asukas/kerhotilasta.....	61

Kuviot

Kuvio 1: Palveluiden kehittämisen suunnat.....19

Kuvio 2: Y-Asuntojen toimintamalli24

Taulukot

Taulukko 1: ARAN määritelmä asukkaiden osallistumisen vähimmäistasosta.....	29
Taulukko:2 Asiat jotka muodostavat kodin	42
Taulukko 3: Haastateltavien saaman tuen muodot	44
Taulukko 4: Osallistuminen talon toimintaan	48

Liite 1 Tutkimuslupa-anomus

Y-Säätiö

Toimitusjohtaja

Hannu Puttonen

LUPA-ANOMUS OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN

Haen tutkimuslupaa Laurea-ammattikorkeakoulun terveyden edistämisen ja alueellinen kehittäminen ja johtaminen - opintolinjan ylemmän ammattikorkeakoulun opintoihin liittyvää opinnäytetyötä varten.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Koy Y-Asuntojen toimintamalli sekä tutkimuksen kautta selvittää erityiskriteerien valittujen asukkaiden kokemuksia asunnon saannista, asumisesta ja yhteisöllisyydestä. Tavoitteena on kehittää toimintaa asukkaiden kokemuksia hyödyntäen ja heidän ääntä kuulemalla.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Minkälaisia kokemuksia asukkaalla on asumisesta ja mahdollisesta tuen tarpeesta Y- Asunnoissa?
2. Näyttäytyykö yhteisöllisyys ja asukasdemokratia asumisessa?
3. Mitä kehittämiskohtia asukkaiden näkemyksen mukaan Y-Asuntoihin liittyy?

Tutkimus toteutetaan tapaustutkimuksena. Tapaustutkimus on kehittämistyöhön soveltuva lähestymistapa haluttaessa ymmärtää kehittämisen kohdetta ja tuottaa tutkimuksen keinoin kehittämis ehdotuksia.

Tutkimusaineiston keruu tapahtuu haastattelemalla kymmentä erityiskriteerein valittua asukasta. Teemahaastattelulla kerätty tutkimusaineisto analysoidaan aineistolähtöisesti sisällönanalyysillä. Tyypillistä tapaustutkimuksessa on käyttää tutkimukseen useita erilaisia tiedonhan-

kintamenetelmiä kokonaisvaltaisen ja syvällisen kuvan saamiseksi tutkitavasta kohteesta. Tarkoitukseni on haastattelujen lisäksi käyttää tiedonhankintamenetelmänä Y-Asunnoista kertyneitä tilastotietoja vuokrarästeistä, asumishäiriöistä ja hädöistä.

Tutkimuksessa noudatetaan eettisyyden periaatteita. Haastateltavien henkilöllisyys ei tule julki tutkimuksen missään vaiheessa. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja he voivat halutessaan keskeyttää tutkimukseen osallistumisen.

Helsingissä 28.3.2012.

Kaisa Nisula

kaisa.nisula@laurea.fi

Liitteenä: Saatekirje haastateltaville sekä teemahaastattelun runko

Liite 2 Saatekirje haastatteluun osallistuville

LAUREA AMMATTIKORKEAKOULU
TIKKURILA

SAATE
2.4.2012

HEI!

Opiskelen Laurea-ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon tähtäävässä terveyden edistämisen koulutusohjelmassa. Teen opintoihini kuuluvan opinnäytetyön asumiskohteestanne Y-Asunnoista. Tarkoitukseni on haastatteluilla kerätä asukkaiden kokemuksia asunnon saannista ja asumiseen liittyvistä asioista sekä mahdollisesta yhteisöllisyydestä. Tavoitteena on haastattelujen perusteella kehittää Y-Asuntojen toimintaa, asukkailta saatuja kokemuksia hyödyntäen ja asukkaiden mielipiteitä kuulemalla.

Haluaisin Sinun osallistuvan ja kertovan mielipiteesi asiasta. Tutkimuksen luottamuksellisuuteen kuuluu oleellisesti se, ettei yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa tutkimuksessa.

Otan Sinuun yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse lähiaikoina ja ehdotan tapaamisaikaa tälle keväälle. Jos asut Martinlaaksossa, keskustelu on mahdollista käydä talon kerhotiloissa. Y-Asuntojen Helsingin kohteissa asuvien asukkaiden keskustelu voidaan järjestää joko Y-Säätiön toimistossa Hakaniemessä, kodissasi tai jossakin muussa vaihtoehtoisessa paikassa.

Ystävällisin terveisin,

Kaisa Nisula

040 723 3498

kaisa.nisula@laurea.fi

Liite 3 Haastattelurunko

Perustiedot

Sukupuoli, ikä, perhesuhteet, työ tai työhön rinnastettava toiminta

Asunnon saaminen

Muistelisitko aikaa ennen nykyistä asuntoasi

Mistä kuulit Y-Asunnoista?

Täytitkö paperi/nettiasuntohakemuksen? Kävitkö asuntohaastattelussa?

Odotitko asuntoa pitkään?

Miten asunnon saantiprosessi eteni? (kuten ilmoitus asunnon saannista, asunnon näyttö, vuokrasopimuksen teko)

Oliko asunto toiveiden mukainen?

Tehtiinkö sinulle aluksi määräaikainen vuokrasopimus?

Asuminen

Miten pitkään olet ehtinyt asua?

Oletko viihtynyt? Tuntuuko asunto kodilta?

Onko asumisessa ollut haastavia tilanteita? Jos on, niin millaisia ne ovat olleet?

Jos olet saanut asumiseen tukea, niin minkälaista ja mistä sitä olet saanut?

Oletko saanut/ tarvinnut tukea muilla elämän alueilla?

Oletko asumisaikana ollut yhteydessä isännöintiin, vuokranvalvontaan tai Y-Säätiöön (esimerkiksi tekninen isännöitsijä, kiinteistöpäällikkö, asukassihteeri)? Jos olet, niin minkälaisissa asioissa ja koetko saaneesi tarvitsemasi avun/tiedot?

Haluatko kertoa jotakin muuta asumiseen liittyvää?

Yhteisöllisyys/osallistuminen/ asukasdemokratia

Tunnetko naapureita (tai muita samalla piha-/lähialueella asuvia?)

Oletko osallistunut talon toimintaa, kuten talkoisiin tai asukastilaisuuksiin? Kokemuksia osallistumisesta tai osallistumatta jättämisestä?

Minkälainen ilmapiiri mielestäsi talossa on?

Tulevaisuuden asuminen

Oletko miettinyt asumistasi tulevaisuudessa? Oletko tyytyväinen nykyiseen asuntoosi?

Asumiseen tai asuntoon liittyviä toiveita?

Toivotko muuttoa muualle tai asunnon vaihtoa, jos toivot niin miksi?

Kehittämisehdotuksia ja toiveita Y-Asunnoille

Liite 4 Lupa haastattelun nauhoittamiseen

LUPA HAASTATTELUN NAUHOITTAMISEEN

Annan luvan haastattelun nauhoittamiseen.

Nauhoituksessa kertynyttä aineistoa käytetään opinnäytetyön tutkimuksessa ja Y-Asuntojen toimintamallin kehittämisessä. Haastattelun jälkeen nauhat puretaan kirjoittamalla, jonka jälkeen nauhat hävitetään. Materiaalia käytetään niin, ettei henkilöllisyys tule esille missään vaiheessa.

Paikka

Päivä

Allekirjoitus